

Suomalaisten nuorten historiakulttuuri

Historian kohtaaminen ja käyttö 8.-luokkalaisten nuorten arkipäivän elämässä

HELSINGIN YLIOPISTO

Historian laitos
Suomen historia
Pro gradu -tutkielma
14.11.2005
Johanna Hakkari

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Historian laitos	
Tekijä – Författare – Author Hakkari, Johanna			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Suomalaisten nuorten historiakulttuuri – Historian kohtaaminen ja käyttö 8.-luokkalaisten nuorten arkipäivän elämässä			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen ja Pohjoismaiden historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2005	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 102 + liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkimuskohteenani on vuonna 1988 syntyneiden suomenkielisten suomalaisten nuorten historiakulttuuri ja historiatietoisuus. Tutkimustehtävä kiteytyi kolmeen pääkysymykseen: mitkä historian välittäjäkanavat vaikuttavat eniten nuorten käsityksiin menneisyydestä, millä tavoin ja kuinka usein nuoret törmäävät historiaan arkielämässään ja millaiset historialliset tapahtumat ovat nuorille merkityksellisiä.</p> <p>Tutkimusjoukko muodostui 1093 kahdeksaslukkalaisesta, jotka vastasivat lomakekyselyyn kevätlukukaudella 2003. Menetelmänä käytettiin ryväsoitantoa. Kyselylomake sisälsi pääosin suljettuja kysymyksiä. Tutkimuksen menetelmät ovat pääosin kvantitatiivisia. Analyysissa käytettiin frekvenssilaskentaa, keskiarvojen vertailua sekä havainnollistuksena taulukoita ja pylväsdiagrammeja. Kvantitatiivisilla menetelmillä kartoitettiin yleiskuvaa nuorten historiakulttuurista sekä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Kvalitatiivista tutkimusotetta käytettiin avointen kysymysten kohdalla sekä analysoitaessa historian välittäjäkanavia julkisten ja kansanomaisen – oman, perheen ja suvun sisäisten sekä suvun ulkopuolisten – historian esityksinä.</p> <p>Nuorten historiatietoisuutta muokkaa eniten kouluopetus, jota vahvistaa median ylläpitämä julkinen historiakulttuuri. Viikoittaisissa historian kohtaamisissa poikien historiakulttuuria leimasivat tyttäjä enemmän julkiset historiantesitykset – sanomalehdet ja visuaalinen eläytyminen television kautta – sekä historialliset roolipelit. Tyttöjen viikoittaisessa historian kohtaamisessa nousi voimakkaasti esille oman, henkilökohtaisen ja suvun historian käsittely päiväkirjan kirjoittamisen, muistoesineiden ja valokuvien kautta. Tytöt käyttävätkin historiaa oman elämänhistoriansa jäsentämisen sekä tradition siirtämisen tarkoituksessa. Nimenomaan heidän kauttaan näyttää elävän vahvana suvun muisteluperinne.</p> <p>Vaikka nuoret kohtaavat kansanomaisia historiantesityksiä enemmän kuin julkista historiakulttuuria, heidän historiatietoisuutensa keskittyy jälkimmäiseen. He mieltävät tärkeäksi historiaksi lähinnä kansallisen menneisyyden ja historiakulttuurin julkiset muodot. Kouluopetuksen vaikutus näkyi nuorten vahvana uskona kansalliseen kertomukseen. Nuoret näkevät erityisen tärkeäksi Suomen itsenäisyyden ja Suomen sodat 1939–45 voitettuina itsenäisyyskamppailuina. Mannerheimia arvostettiin Suomen historian tärkeimpänä samaistumiskohteena ja Suomen sotien merkitys kulminoitui suvun jäsenten kohtaloiden ja kansallisen julkisen historian limittymiseen.</p> <p>Historian reseptiossa jatkotutkimuksen aiheita voisivat olla maaseudulla ja kaupungissa elävien nuorten historiakulttuurien erojen sekä erilaisten historiakulttuuristen alaryhmien hahmottaminen. Empiiristä kartoitusta ja vertailevaa tutkimusta voisi tehdä myös eri ikäryhmien historiakulttuurien välillä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords historiakulttuuri – historiatietoisuus – julkinen ja kansanomaisen historia – historian välittäjäkanava			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
1.1. JOHDATUS AIHEESEEN: ARKIPÄIVÄISEN HISTORIAN JÄLJILLÄ	3
1.2. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN RAJAUS	4
1.3. VIITTAUKSIA AIKAISEMPAAN TUTKIMUKSEEN JA KESKEISET KÄSITTEET	6
1.3.1. Historiakulttuurin kartoitus	6
1.3.2. Nuoret ja historia tutkimuskohteena	8
1.3.3. Keskeiset käsitteet	10
1.4. AINEISTON KERÄÄMINEN	15
1.4.1. Kysymyslomakkeen laatiminen	15
1.4.2. Tutkimusjoukko ja kyselytutkimuksen toteuttaminen	17
1.4.3. Tutkimuksen validius ja reliaabelius	21
1.5. KÄYTETYT METODIT	23
1.5.1. Tilastolliset menetelmät	23
1.5.2. Erilaisten kysymyslomakkeiden yhdistäminen ja koodaaminen	26
1.5.3. Kvalitatiivinen analyysi	28
2. HISTORIAN MERKITYS NUORILLE	29
2.1. HISTORIAN YLEINEN KIINNOSTAVUUS JA MERKITYS	29
2.2. MILLOIN NUORI ON KOSKETUKSISSA MENNEISYYTEEN?	35
2.3. MILLAISEN IHMISRYHMÄN HISTORIAAN NUORET IDENTIFIOITUVAT?	36
2.4. NUORET JA HISTORIAN MUUTOSVOIMAT	38
3. NUORET ARVIOIVAT HISTORIAN VÄLITTÄJÄKANAVIA	40
3.1. NUORTEN MENNEISYYSKUVAN MUOTOUTUMINEN HEIDÄN OMAN ARVIONSA MUKAAN	41
3.2. NUORET JA HISTORIAN VÄLITTÄJÄKANAVISTA NAUTTIMINEN	43
3.3. NUORTEN LUOTTAMUS HISTORIAN VÄLITTÄJÄKANAVIIN	44
3.4. NUORTEN ARVIOT HISTORIAN VÄLITTÄJÄKANAVISTA YHTEENVETONA	45
4. NUORTEN HISTORIAKULTTUURI	46
4.1. MENNEISYYDEN KOHTAAMISEN MONET KASVOT	46
4.2. NUORET HISTORIAN KÄYTTÄJINÄ	50
4.2.1. Nuoret ja historian kohtaamiset viimeisen vuoden aikana	52
4.2.2. Tyttöjen ja poikien erilaiset historiakulttuurit	55
4.2.3. Nuorten historiakulttuuri verrattuna muihin tutkimuksiin	61
4.3. NUORTEN OMAT KOKEMUKSET HISTORIAN KOHTAAMISESTA ARJESSA	62
4.3.1. Julkiset historian esitykset hallitsevat nuorten kosketuksia menneisyyteen	66
4.3.2. Perheen ja suvun historiaa kohdataan muistelun ja muistoesineiden kautta	69
4.3.3. Suvun ulkopuolinen historiakulttuuri on vahvimmillaan käytännöissä	70
5. HISTORIAN MERKITTÄVÄT HENKILÖT JA TAPAHTUMAT	73
5.1. MERKITYKSELLISET TAPAHTUMAT HISTORIAALLISEN IDENTITEETIN RAKENTAJINA	73
5.2. NUORTEN SAMAISTUMISKOHTEET SUOMEN HISTORIASSA	81
6. YHTEENVETO	91
7. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	97

8. LIITTEET	103
LIITE 1 KYSELYLOMAKE	103
LIITE 2 KESKIARVOTAULUKOT KYSYMYSSOSIOISTA 1–8	109
Keskiarvotaulukko 1	109
Keskiarvotaulukko 2	110
Keskiarvotaulukko 3	111
Keskiarvotaulukko 4	112
Keskiarvotaulukko 5	113
Keskiarvotaulukko 6	114
Keskiarvotaulukko 7	115
Keskiarvotaulukko 8	116
LIITE 3 NUORTEN HISTORIAKULTTUURI: PYLVÄSDIAGRAMMIT	117
Liite 3A Nuorten historiakulttuuri 1	117
Liite 3B Nuorten historiakulttuuri 2	118
Liite 3C Tyttöjen historiakulttuuri 1	119
Liite 3D Tyttöjen historiakulttuuri 2	120
Liite 3E Poikien historiakulttuuri 1	121
Liite 3F Poikien historiakulttuuri 2	122
LIITE 4 NUORET JA HISTORIAN KOHTAAMISET EDELLELLÄ VIIKOLLA (N=2520)	123
LIITE 5 NUORET JA HISTORIAN MERKITTÄVÄT TAPAHTUMAT (N=2003)	126
LIITE 6 NUORTEN SAMAISTUMISKOHTEET SUOMEN HISTORIASSA (N=787)	133

1. JOHDANTO

1.1. Johdatus aiheeseen: Arkipäiväisen historian jäljillä

Historiaa on kuvattu ihmiskunnan muistiksi. Pitkään se on nähty nimenomaan historiankirjoihin kirjoitettuna tutkijoiden välittämänä menneisyyden kuvauksena. Perinteisen poliittisen historian rinnalle on viime vuosikymmeninä nousut historioitsijoiden luomia toisenlaisia historiakuvia, jotka ovat laajentaneet käsitystä historiasta. Esimerkiksi mikrohistorialliset tutkimukset pyrkivät suurten kansallisten kertomusten rinnalle.

Akateemista tutkimusta suurempi merkitys ihmisten historiatietoisuuteen on jokapäiväisessä arkielämässä kohdattavilla viittauksilla menneisyyteen. Et voi aukaista sanomalehteä tai televisiota törmäämättä historiaan, radiossa soivat kappaleet tuovat mukanaan viestin menneisyydestä – milloin lähempää, milloin kauempaa. Tutkiessamme tarkemmin kulttuuriamme ja ympäristöämme havaitsemme, että historiaa on kaikkialla: rakennettu maisemakin sisältää useita kerroksia menneistä aikakausista. Historia kytkeytyy huomaamatta toimintaamme, ajatteluamme, asenteisiimme ja jopa tunteisiimme. Elämme erilaisista välittäjäkanavista muodostuvan *historiakulttuurin* keskellä.

Historiakulttuurilla tarkoitetaan kaikkia niitä tapoja, joilla menneisyyttä koskevia mielikuvia ja tietoja tuotetaan ja käytetään. Historiakulttuuri on siis aina oman aikansa nykykulttuuria, ja se muodostuu erilaisista menneisyyden kohtaamisen muodoista, tavoista ja tapahtumista sekä menneisyydelle annetuista merkityksistä.¹ Historiakulttuurin tutkimus onkin sosiologisen tutkimusperinteeseen vertautuvaa tutkimusta, jossa arkipäivän toimintatavat ja kulttuurituotteet ovat keskiössä.

¹ Sivula & Suominen 2004, Artikkelikäsitelmä 7.6.2004 Elektroninen pelaaminen historiakulttuurina, http://users.utu.fi/~tansih/historiakulttuuri_refereelle.doc, Luettu: 18.1.2005

1.2. Tutkimustehtävä ja sen rajaus

Tässä pro gradu -työssä tutkimuskohteena on vuonna 1988 syntyneiden suomenkielisten suomalaisten nuorten historiakulttuuri ja historiatietoisuus (termit määritellään seuraavassa luvussa). Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mitkä historian välittäjäkanavat vaikuttavat eniten nuorten käsityksiin menneisyydestä? (Historiatietoisuuden muodostuminen.)
- Millä tavoin ja kuinka usein nuoret törmäävät historiaan arkielämässään? (Historian vastaanotto eli reseptio ja käyttö.)
- Millaiset historialliset tapahtumat ovat merkityksellisiä nuorille? (Historiatietoisuuden muodostuminen.)

Nuoret vastasivat 8-luokkalaisina keväällä 2003 kyselyyn, jonka pääpainona oli selvittää, millaisista aineksista nuorten historiakulttuuri koostuu ja mitkä osa-alueet vaikuttavat eniten heidän historiatietoisuuteensa. Empiirisen historian reseptiota selvittävän tutkimukseni tehtävä on kuvata, millainen on peruskoululaisten nuorten historiatietoisuus ja millaiset eri historiakulttuurin muodot siihen vaikuttavat.

Metodini ovat pääosin tilastollisia, mutta käytän yksittäisiä esimerkkitapauksia kvalitatiivisesti kuvaamaan yleistä tendenssiä tai poikkeamaa siitä. Vertailevaa metodia käytän selvittämään mahdollisia eroja tyttöjen ja poikien välillä.

Kysymyslomakkeeni sisälsi yhdeksän suljettua vaihtoehtokysymystä (kysymykset 1–9) ja kolme avointa kysymystä (kysymykset 10–12). Kysymyslomakkeen kysymykset olivat seuraavat²:

- 1) Kuinka kiinnostunut olet seuraavista asioista?
- 2) Mikä on historian merkitys sinulle?
- 3) Kuinka vahvasti tunnet olevasi kosketuksissa menneisyyteen seuraavissa tilanteissa?
- 4) Mitkä alla olevista ovat muokanneet käsitystäsi menneisyydestä?
- 5) Mistä seuraavista historianesityksistä nautit?

² Katso myös kyselylomakkeen mallikappaletta liitteessä 1.

- 6) Mihin seuraavista historiantutkimuksista luotat?**
7) Kuinka kiinnostunut olet seuraavien ihmisryhmien / alueiden menneisyydestä?
8) Kuinka paljon seuraavat tekijät ovat mielestäsi muuttaneet ihmisten elämää entisistä ajoista tähän päivään mennessä?
9) Mitä seuraavista olet tehnyt viimeisen vuoden aikana?
Jos et ole tehnyt kyseistä asiaa ollenkaan, rasti kohtaan En ole tehnyt.
Muuten arvioi jälkimmäisiin sarakkeisiin, kuinka monta kertaa olet toiminut näin joko viikossa, kuukaudessa tai vuodessa. (Yksi rasti kullekin riville.)
Vastaukset ovat tietenkin vain arvioita, mutta pyri antamaan toimintaasi parhaiten kuvaava arvio.
10) Millaisissa tilanteissa viime viikolla olet törmännyt historiaan? (Mieti kolme tilannetta.)
11) Mitkä maailman / Suomen historian tapahtumat ovat vaikuttaneet omaan elämääsi? Mainitse kolme ja kerro lyhyesti, miten ne ovat vaikuttaneet.
12) Jos kuvittelisit olevasi joku Suomen historian henkilö, kuka olisit? Miksi?

Historiatietoisuuden ja historiakulttuurin vuorovaikutuksen ja limittäisen luonteen takia useimmat kysymykset sisälsivät molemmat aspektit. Historiakulttuurin koostuu niistä tavoista, kulttuurituotteista ja tarinoista, joilla eri yksilöt ja ryhmät tuovat esille historiatietoisuuttaan eli käsitystään/tulkintojaan menneen, tulevan ja nykyisyyden yhteydestä. Toisaalta historiakulttuuri muokkaa historiatietoisuutta esittäessään kulttuurituotteina ilmi erilaisia menneisyyden tulkintoja.

Kysymykset 2 ja 3 mittaavat eksplisiittisimmin nuorten historiatietoisuutta.

Kysymyksillä 1, 7, 8, 11 ja 12 kartoitetaan nuorten mielenkiinnonkohteita, jotka taas paljastavat sen, millaiseen viiteryhmään he identifioituvat ja mitkä tapahtumat he katsovat itselleen tärkeäksi historiaksi. Nuorten historiakulttuurin eri osa-alueita mittaavat taas erityisesti kysymyslomakkeen osiot 4, 5, 6, 9 ja 10, joissa he joutuvat pohtimaan erilaisia historian kohtaamisen muotoja ja näiden välittäjäkanavien merkitystä omaan historiatietoisuuteensa.

Tutkimukseni on ensimmäinen tilastollinen empiirinen tutkimus, jolla pyritään kartoittamaan nuorten kohtaamia historian kanssa. Osa kysymyslomakkeeni osioista on otettu aikaisemmista tutkimuksista, mutta tutkimusongelmaani eniten valottavat kysymysosiot 4, 9, 10, 11 ja 12 olen itse laatinut tätä tutkimusta varten.

Seuraavassa luvussa selvitän tarkemmin tutkimukseeni liittyvää aikaisempaa tutkimusta sekä käyttämiäni historiakulttuurin ja historiatietoisuuden käsitteitä. Tutkimuksessani käytän niin kvantitatiivisia kuin kvalitatiivisiakin metodeja, joita kuvaan myös tarkemmin metodologialuvussa.

1.3. Viittauksia aikaisempaan tutkimukseen ja keskeiset käsitteet

1.3.1. Historiakulttuurin kartoitus

Koska tutkimukseni on empiiristä, kommentoin aikaisempaa historiakulttuuriin liittyvää teoreettista kirjallisuutta vain siinä määrin kuin ne ovat tarpeellisia oman tutkimukseni kannalta.³

Arjen historiakulttuurin tutkimus lähti liikkeelle 1970-luvulla Länsi-Saksassa. Siellä alettiin keskustella historian poliittisyhteiskunnallisesta tehtävästä nimenomaan Holocaust-teeman pohjalta *Historikerstreit*in aikana. Reinhart Koselleckin kuuluisassa artikkelikokoelmassa *Die Vergangene Zukunft* hän analysoi ihmisen käsitystä historiallisesta ajallisuudestaan, historiatietoisuuden heräämistä ja tulevaisuuden avaimien löytymistä menneisyydestä.⁴ Tavallisen ihmisen historian arkikäyttö nousi tutkijoiden, muun muassa Rolf Schörkenin, huomion kohteeksi. Hän otti käyttöön termin ”historia arjen maailmassa” (*Geschichte in der Alltagswelt*). Arjen historiakulttuuri tarjoaa ihmisille enemmän samaistumiskohteita kuin kouluhistoria ja tieteelliset historiateokset. Jörn Rüsen (1991/1992) toi esille, että historiakulttuurin tuotteilla on tiedollisen ulottuvuuden lisäksi myös vahva poliittinen ja esteettinen puoli.⁵

Britanniassa arjen historiakulttuuria on tutkittu 1970-luvulta lähtien *History Workshop* -liikkeen piirissä. Siellä historiakulttuurin tutkimus ei ole korostanut poliittista puolta yhtä paljon kuin saksalainen tutkimus.⁶

Pohjois-Amerikassa David Lowenthal on kartoittanut teoksessaan *The Past is a Foreign Country* (1988) niitä lukemattomia muotoja, joilla ihmiset spontaanisti työstävät historiaa ja luovat historiakulttuuria, esimerkiksi antamalla ympäristölleen historiallisia merkityksiä ja kehittämällä toimintaa niiden ympärille.⁷ Myöhemmin Roy Rosenzweig (2000) on tutkinut amerikkalaisten suhdetta menneisyyteen. Julkisuudessa oli esitetty huolestuneita kannanottoja siitä, kuinka amerikkalaiset

³ Aikaisempaa historiakulttuurin tutkimusta esittelee tarkemmin Torsti (2003) sekä Aronsson (2004).

⁴ Koselleck 1979, 131–134.

⁵ Ahonen 1998, 15.

⁶ Ahonen 1998, 15.

ovat välinpitämättömiä ja tietämättömiä historian suhteen. Rosenzweigin tutkimustulokset antoivat kuitenkin toisenlaisen kuvan amerikkalaisista: he tuntevat yhteyttä menneisyyteen ja ovat erityisen kiinnostuneita perheensä historiasta. Lisäksi lähes kaikki olivat jollain tavalla vapaa-ajallaan harrastaneet historiaa.⁸

Ruotsissa historian käytön ja kulttuuriperinnön professori Peter Aronsson on toiminut laajalti historiakulttuurin tutkimuksen parissa. Toimittamassaan kirjassa *Makten över minnet. Historiekultur i förändring* Aronsson painottaa, että historian tutkijoiden olisi otettava huomioon historian välittäjäkanavien moninaisuus. Aronssonin mukaan tutkijoiden pitäisi kartoittaa, millaisen historiakulttuurin keskellä ihmiset oikeastaan elävät.⁹ Historian tutkijoiden suhtautuminen ei-akateemiseen historiakulttuuriin on ollut torjuva ja kriittinen, jolloin historiakulttuurin kaupallisia tuotteita ja niiden merkitystä ei ole paljon tutkittu.¹⁰ Vuonna 2004 Aronssonilta on ilmestynyt teos *Historiebruk – att använda det förflutna*, jossa hän kartoittaa monipuolisesti historiakulttuurin kenttää.

Historiakulttuuri ja historiatietoisuus ovat viime vuosina nousseet Suomessa historiantutkijoiden mielenkiinnon kohteeksi. Muistoihin, muistiin ja muisteluun liittyvät teemat ovat olleet myös pinnalla julkisuudessa. Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen on lisääntynyt, arkielämässä vanhojen tavaroiden arvostus on noussut ja historiantutkijatkin ovat alkaneet kiinnostua muistista historiatiedon ja historian presentaatioiden lähteenä.¹¹ Muisti ja muistot liittyvät vahvasti historiaan, vaikka niitä on perinteisesti pidetty epäluotettavina. Tätä kansanomaisen historian merkittävää puolta on tarkasteltu muun muassa Eskolan ja Peltosen (1997) toimittamassa artikkelikokoelmassa *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*.

Saksalaisen perinteen mukaista historian käytön poliittista puolta on tutkittu Suomessa poliittisen historian yliopistollisella saralla. Muun muassa Seppo Hentilä

⁷ Ahonen 1998, 17.

⁸ Rosenzweig 2000, How Americans Use and Think about the Past. Implications from a National Survey for the Teaching of History. Knowing, Teaching, and Learning History. National and International Perspectives, 262–264.

⁹ Aronsson 2000, 33.

¹⁰ Aronsson 2000, 15.

¹¹ Peltonen & Eskola 1997, 7–13.

on kirjoittanut tästä historiakulttuurin puolesta.¹² Jorma Kalela on vahvasti ollut luomassa keskustelua historian tutkimuksen aikasidonnaisuudesta ja tulkinnallisesta luonteesta¹³. Hänen 60-vuotisjuhlakirjassaan *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista*¹⁴ historian, yhteiskunnan ja kulttuurin tutkijat ovat pohtineet eri näkökulmista historiallisen tiedon ja historian kirjoituksen olemusta, historian tutkimuksen suhdetta sen lähitieteisiin sekä historiakulttuuria ja historiapolitiikkaa. Jorma Kalelan ja Ilari Lindroosin toimittamassa artikkelikokoelmassa *Jokapäiväinen historia* (2001) pohditaan historiakulttuurin eri muotoja. Erityisesti Hannu Salmen osiota olen käyttänyt oman analyysini taustavaikuttimena.

Historian käyttöä koskevat kysymykset ovat ajankohtaisia, kun keskustelu historian narratiivisuudesta on muuttumassa keskusteluksi narratiivisista strategioista. Historian representaatiot ja niiden reseptio ovat nousseet myös historiantutkijoiden kiinnostuksen kohteiksi.¹⁵ Uusin historiakulttuuria koskeva suomalainen julkaisu on Sami Louekarín ja Anna Sivulan (2004) toimittama artikkelikokoelma *Historioita ja historiallisia keskusteluja*, jossa pohditaan menneisyyden muuttumista historiaksi, historian kirjoituksen suhdetta historiakulttuurin tuotteisiin sekä historiakulttuurin eri aspekteja.

1.3.2. Nuoret ja historia tutkimuskohteena

Nuorten historiatietoisuutta on kartoitettu vuonna 1997 julkaistussa yleiseurooppalaisessa Youth and History -tutkimuksessa.¹⁶ Ennen tätä laajaa kyselytutkimusta Bodo von Borries tutki itä- ja länsisaksalaisten nuorten historiakäsityksiä ja yhdessä Jörn Rüsenin kanssa hän johti pilottitutkimusta yleiseurooppalaiselle Youth and History¹⁷ -tutkimukselle.¹⁸ Näiden tutkimusten

¹² Hentilä 2001, 26–49. Historiapolitiikasta kansallisvaltion historian kirjoituksessa katso esimerkiksi Anne Ollilan (1999) toimittamasta artikkelikokoelmasta *Historical Perspectives on Memory*.

¹³ Katso esimerkiksi Kalela 2001, 11–25.

¹⁴ Toimittaneet Pauli Kettunen, Auli Kultanen ja Timo Soikkanen, 2000.

¹⁵ Louekari & Sivula 2004, 10.

¹⁶ Angvik & von Borries 1997 (toim.), Youth and History, A Comparative European Survey on Historical Consciousness and Political Attitudes among Adolescents. Volume A ja B. Hamburg: Körber-Stiftung 1997.

¹⁷ Tästä lähtien käytetään tälle tutkimukselle lyhennettä YH.

¹⁸ Torsti 2003, 35.

pohjalta kehitettiin yleiseurooppalainen laaja kyselytutkimus, jolla selvitettiin nuorten historiallista tietoisuutta ja poliittisia mielipiteitä.

Suomessa YH –tutkimuksen materiaalin keräsi Sirkka Ahonen. Hän syvensi myöhemmin analyysiaan nuorten historiatietoisuudesta tekemällä syvähaastatteluja. Tutkimuksen tulokset on julkaistu teoksessa *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa* (1998). Ahonen on lisäksi kirjoittanut useita artikkeleita historiakulttuurista. Ahosen tutkimuksessa (1998) selvisi, että suuri kansallinen kertomus toimii edelleen nuorten historiallisen ajattelun ja identiteetin pohjana.¹⁹

Empiiristä nuorison historiakulttuurin tutkimusta on Suomessa jatkanut Pilvi Torsti väitöskirjallaan bosnialaisten nuorten historiakulttuurista (2003).²⁰

Keväällä 2003 tein Helsingin yliopiston historian ja yhteiskuntaopin ainedidaktiikan yhteydessä proseminarityön *Menneisyys nuorten arkielämässä - Historian kohtaaminen ja käyttö 8.-luokkalaisten helsinkiläisnuorten maailmassa*. Kyseisen pienimuotoisen tutkimuksen tuloksiin voi tutustua Historiallisen aikakauskirjan artikkelin *Kohti antropologista historiandidaktiikkaa* (Löfström & Hakkari 2003) kautta. Proseminarityön pohjalta olen jatkanut laajentamalla ja korjaamalla kysymyslomakettani sekä suurentamalla otostani. Kasvatustieteen päivillä 2003 pidin esitelmän uuden tutkimusaineistoni pohjalta. Kyseiseen esitelmään liittyvä artikkeli on julkaistu Internetissä ja sisältää alustavan analyysin nuorten historiakulttuurista²¹.

¹⁹ Ahonen 1998, 9,199.

²⁰ Pilvi Torsti, *Divergent Stories, Convergent Attitudes*. Study on the Presence of History, History Textbooks, and the Thinking of Youth in post-War Bosnia and Herzegovina. Helsingin yliopisto 2003.

²¹ Hakkari 2004, *Menneisyys nuorten arkielämässä – Historian kohtaaminen ja käyttö 8.-luokkalaisten maailmassa*. – Reetta Mietola ja Helena Outinen (toim.), *Kulttuurit, erilaisuus ja kohtaamiset*, Kasvatustieteen päivien 2003 julkaisu. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos 2004. Internetissä PDF-muodossa osoitteessa: <http://www.helsinki.fi/ktl/julkaisut/ktp-2003/osa4.pdf>

1.3.3. Keskeiset käsitteet

Historian läsnäoloa nykykulttuurissa ovat tutkijat kuvanneet monien eri näkökulmien kautta. Oheinen kuvio kuvaa tutkimuksessani käytettävää historiakulttuurin ja historiatietoisuuden käsitteitä.²² Kuvio on luotu mukailleen Torstin (2003, 46) esittämää kuviota. Termit on kuitenkin muokattu vastaamaan tässä tutkimuksessani käyttämiäni käsitteitä, jotka olen luonut omasta tutkimusaineistostani nousevien huomioiden pohjalta pyrkiessäni kokoamaan yhdenmukaista esitystä historiakulttuurista. Tämän tutkimuksen luvussa 4.1. esitellään teoreettinen mallini historiakulttuurin eri osa-alueista, jota käytän siitä eteenpäin analyysini pohjana.

Historiakulttuuri ja historiatietoisuus ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa ja siksi kuviossa historiatietoisuus on sijoitettu keskelle historiakulttuuria.

²² Pohjana käytetty Ahosen 1998, 17 ja Torstin 2003, 46 kuvioita.

KUVIO 1 Keskeiset käsitteet

Historiatietoisuus on yksilön tai yhteisön suhde historiaan. Se on ajattelutapa, joka kuvastaa yksilön tai yhteisön historiakäsitystä. Yksilön historiatietoisuuden osatekijöinä ovat historian ymmärtäminen, tiedot, käsitys historiasta ja kiinnostus historiaa kohtaan. Se ei ole ainoastaan tietoisuutta menneisyydestä, vaan myös menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden historiallisen prosessinomaisuuden ja yhteyden ymmärtämistä.²³

Historiatietoisuus rakentuu ihmisen ajattelun perusprosesseille, sillä nykyhetki on historiasidonnaista ja ihmiselle on ominaista jäsentää toimintaa, tapahtumia ja kokemuksia aikasuhteiden perusteella, usein kertomuksen muotoon. Siten historiatietoisuus on yksi viitekehys ihmisen ajattelussa: se on maailmankuvan ja identiteetin historiallinen ulottuvuus, eksistentiaalinen suhde menneisyyteen ja historiallisuuteen.²⁴ Historiatietoisuus on ihmisen sisäistynyt historiakäsitys, jossa historia on tiedostettu ja merkityksellinen viitekehys ihmisen ajattelussa.²⁵ Historiatietoisuutemme rakentuu menneisyyden selittämisestä ja sen kautta nykyisyyden ymmärtämisestä. Se, miten käsitämme nykyisyyden syntyneen, vaikuttaa taas tulevaisuuden odotuksiimme.²⁶

Yksilöiden historiatietoisuuden lisäksi eri ryhmillä on oma käsityksensä menneestä, oma historiatietoisuutensa ja tapansa ylläpitää, luoda ja käyttää historiaa. Kuten Jorma Kalela on kuvannut, historia on menneisyydestä valikoituja muistamisen arvoisia asioita ja tapahtumia.²⁷ Tämän takia julkinen historiakulttuuri ja pienempien yhteisöjen historiakulttuuri voivat olla sangen erilaisia. Kyse on tulkitsijoiden ja välittäjien valinnoista. Menneisyyden esitykset ovat aina tulkitsijan näkemys siitä, mitä otetaan ja mitä jätetään ja mikä nähdään tärkeäksi. Tulkitsijasta riippuu myös se, miten mennyttä, muistamisen arvoiseksi katsottuja asioita lähestytään. Historiatietoisuus vaikuttaakin siihen, miten yksilö kohtaa ja käyttää historiakulttuuria. Historiatietoisuuden syvyys vaikuttaa esimerkiksi siihen, mille kaikille ympäristön historian viitteille osaa antaa tulkintoja eli mihin kiinnittää huomiota sekä miten näitä viitteitä tulkitsee. Historiakulttuuri muokkaa koko ajan yksilön ja yhteisön historiatietoisuutta syvemmäksi ja laajemmaksi tarjotessaan erilaisia uusia virikkeitä. Yksilöiden ja ryhmien historiatietoisuudet vaikuttavat

²³ Virta 1999, 97; Ahonen 1998, 25–27; Jensen 1997, 58–60.

²⁴ Virta 1999, 97.

²⁵ Pilli 1992, 128–129.

²⁶ Ahonen 2000, 306.

toisaalta historiakulttuuriin heidän tuottaessaan tarinoita tai kulttuurituotteita muille. Historiatietoisuus on siis ajattelumalli, joka kehittyy vuorovaikutuksessa historiakulttuurin eri välittäjäkanavien kanssa ja se sisältää yksilön historiakuvan eli käsityksen menneisyydestä.

Historiakulttuurin (*Geschichtskultur*) käsite nousi julkisuuteen 1980-luvulla Länsi-Saksassa. Käsite kuvasi ennen kaikkea tapoja, joilla menneisyyttä koskevia mielikuvia ja tietoja tuotettiin ja käytettiin akateemisen tutkimuksen ulkopuolella yhteiskunnassa. Keskiössä historiakulttuurin tarkastelussa oli sen poliittinen puoli: miten julkisuudessa kouluopetuksessa, museoissa, arkistoissa ja näyttelyissä ylläpidetään ja tulkitaan historiaa. Tämä vahva poliittinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus johtuu toisen maailmansodan saksalaisille jättämästä traumaattisesta suhteesta menneisyyteen.²⁸

Suomessa Hentilä on määritellyt historiakulttuurin saksalaisen tradition pohjalta areenaksi, jolla historiaa käytetään. Tällöin historiakulttuuri on se osa kulttuuria, jossa ihmiset kohtaavat menneisyyttä ja pyrkivät käsittelemään sitä. Se sisältää yhteiskunnassa mekanismit ja välittäjäkanavat, joilla tietoa menneestä voidaan tuottaa, välittää, esittää, käyttää ja kokea.²⁹

Anglosaksisessa maailmassa termillä *public history* on viitattu populaarikulttuurin tuottamiin historiakuviin, eikä termi ole niin poliittisesti latautunut kuin Saksassa.³⁰

Historiakulttuurin laajaan alaan kuuluvat siis kuvat, sarjakuvat, videot, filmit, romaanit, museonäyttelyt, ajankohtaiset poliittiset keskustelut, poliittiset käytännöt,

²⁷ Kalela 2000, 38.

²⁸ Salmi 2001, 134.

²⁹ Hentilä 2001, 32. Artikkeleja historiakulttuurin ulottuvuuksista ja käytännöistä ovat saksalaiset Klaus Füssmann, Heinrich Theodor Grüttner ja Jörn Rüsen koonneet 1994 ilmestyneeseen kirjaan *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*.

³⁰ Torsti 2003, 47–48. Saksalaisesta määrittelystä esimerkiksi Rüsen, Jörn 1994, Was ist Geschichtskultur? Überlegungen zu einer neuen Art, über Geschichte nachzudenken. Teoksessa: Füssmann, Klaus, Grüttner, Heinrich Theodor and Rüsen, Jörn (toim.) 1994. *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*. Köln, Weimar and Wien: Böhlau, 3–26. Suomalaisesta historiakulttuuritutkimuksesta esimerkiksi Kettunen, Pauli, Kultanen, Auli and Soikkanen, Timo (ed.) 2000. *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista. Osat 1-2*. Turku: Kirja-Aurora.

historialliset näyttelyt, televisio, ihmisten omat tarinat, teatteri ja turismi.³¹

Elämysteollisuus muuttaa siis historian kulutettaviksi tuotteiksi.

Tässä tutkimuksessa historiakulttuuri on määritelty laajasti yhdistäen saksalaista ja anglosaksista tutkimusperinnettä. Yleisesti tutkijat ovat sulkeneet akateemisen historian tutkimuksen historiakulttuurin ulkopuolelle³² ja samoin tehdään tässäkin tutkimuksessa. Akateeminen historian tutkimus on perinteinen menneisyyden jälkien tulkintakanava, jossa ammattilaisten valikoitu joukko tutkii menneisyyttä harjoittaen lähdekritiikkiä ja vertaillen mahdollisimman monipuolisesti eri tietolähteitä toisiinsa. Akateemisen historian tutkimuksen vastakohtana on laaja historiakulttuuri, joka käsittää kaikki yhteiskunnassa elävät ihmiset ja heidän monenlaiset eri kytköksensä menneisyyteen. Historiakulttuuri ilmenee jokapäiväisenä yhteiskunnan kulttuurina eli arjen historiakulttuurina.³³ Se ei siis ole ammattimaista kiinnostusta historiaan ja sen tutkimusta, vaan menneisyyden viittauksia ja läsnäoloa nykypäivän kulttuurissa. Historiakulttuuri käsittää tavat, joilla menneisyyttä koskevia mielikuvia ja tietoja tuotetaan ja käytetään. Historiakulttuuri on siis oman aikansa nykykulttuuria ja muodostuu erilaisista menneisyyden kohtaamisen muodoista, tavoista ja tapahtumista sekä menneisyydelle annetuista merkityksistä.³⁴

Historiakulttuurin käsitettä käytän Peter Aronssonin määritelmän mukaisesti ”kollektiivisena konseptina merkitystä kantaville artefakteille ja kertomuksille.”³⁵ Historiakulttuuri sisältää ne välittäjäkanavat, joiden kautta muodostuu mahdollisuus historiatietoisuuden kautta tehdä tulkintoja menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä eli muodostaa kuvaa historiasta.³⁶ Samalla tavoin Ahonen on käyttänyt myös historiakulttuurin käsitettä kuvatessaan historiakulttuuria näin: ”Arkipäiväisessä ympäristössään ihminen kohtaa monin eri tavoin menneisyyden. Kohtaamisten kautta hän saa mahdollisuuden rakentaa historiallista identiteettiään eli kytkeä menneisyyden merkitykset omaan elämismaailmaansa.”³⁷

³¹ Torsti 2003, 47; Hentilä 2001, 27.

³² Salmi samoin kuin Kalela ovat kritisoineet historian tutkimuksen asettamista omaan objektiiviseen yhteiskunnasta riippumattomaan lokeroonsa. Katso esimerkiksi Salmi 2001, 135–137.

³³ Torsti 2003, 47.

³⁴ Sivula & Suominen, Artikkelikäsikirjoitus Elektroninen pelaaminen historiakulttuurina 7.6.2004.

³⁵ Aronsson 2000, 19.

³⁶ Aronsson 2005, 17–18; Aronsson 2000, 19.

³⁷ Ahonen 1998, 15.

Kalelan historiakuvien välittäjäkanavien analyysi³⁸ luo samantyyppistä määrittelyä historiakulttuurille. Historiakulttuuri on laaja-alainen ja monitahoinen menneisyyden esitysten areena, joka koostuu erilaisista pienemmistä osakulttuureista ja historian esittämisen tavoista.³⁹ Jorma Kalela kuvaa, ettei historian käytön tarvitse olla tietoista tai tavoitteellista. Historiapolitiikalla ohjataan historian käyttöä, historiakulttuuri kuvaa käytön eri foorumeita ja historiakäsitykset (historiatietoisuudessa) ovat näkemyksiä, jotka ohjaavat ja aktivoivat historian käyttöä. Ne säätelevät tapaamme ymmärtää ja viitata historiaan, emmekä välttämättä edes tunnista niitä.⁴⁰

Tässä tutkimuksessa historiakulttuuriin vaikuttaa voimakkaasti nuorten arkielämään kuuluva pakollinen peruskoulu ja sen tuoma historianopetus. Historianopetus on kansallisen historiapolitiikan eli opetussuunnitelmien ohjaama historiakulttuurin muoto, joka kaikille nuorille yhteinen historiakulttuurin osa-alue. Tutkimuksessani pyritään kuitenkin ensisijaisesti kartoittamaan muita nuorten historiakulttuurin osa-alueita.

1.4. Aineiston kerääminen

1.4.1. Kysymyslomakkeen laatiminen

Tutkimukseni esikuvana toimivat historian reseptiota esittelevät Sirkka Ahosen *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa* ja Roy Rosenzweigin *How Americans Use and Think about the Past. Implications from a National Survey for the Teaching of History* sekä Pilvi Torstin *Divergent Stories, Convergent Attitudes. Study on the Presence of History, History Textbooks, and the Thinking of Youth in post-War Bosnia and Herzegovina*. Näiden tutkimusten sekä Euroopassa laajalti toteutetun Youth and history -tutkimuksen pohjalta olen rakentanut kysymyslomakkeeni (katso liitettä 1). Päädyin pääosiltaan suljettuihin kysymyksiin, joihin oppilaat vastasivat viisiportaisen Likertin asteikon pohjalta. Likertin asteikon

³⁸ Kalelan 2000 (65–67) välittäjäkanavien analyysia olen käyttänyt historiakulttuurin eri osa-alueiden jäsentämisen pohjana (taulukko tästä esitetään luvussa 4.1.).

³⁹ Kalela 2000, 37–39, Kalela 2001, 17–18.

⁴⁰ Kalela 2001, 21.

viisi vaihtoehtoa arvotin numeroin 1–5, mikä mahdollisti keskiarvojen laskemisen ja niiden vertailun Youth and history -tutkimuksen mallin mukaan.⁴¹

Kysymyslomakkeistani osiot 2 ja 8 ovat suoraan YH-tutkimuksesta⁴². YH:sta vaikutteita olen ottanut kysymysosioihin 1,5,6 ja 7, mutta olen itse muokannut vaihtoehtojen järjestystä ja tuonut mukaan koulun ulkopuolisen historiakulttuurin kannalta relevantteja vaihtoehtoja. Osioiden 4 ja 9 vaihtoehdot olen koonnut historiakulttuuria esittelevän kirjallisuuden ja Roy Rosenzweigin tutkimuksen pohjalta. Osioiden 10–12 kysymykset olen laatinut itse syventämään kokonaiskuvaa nuorten historiakulttuurista.

Sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa on huomattu, että tosiasioita koskevien survey-tutkimusten luotettavuus on tavallisesti hyvä (tiedoissa satunnaisia virheitä n. 10–20 %), kun taas yksittäisten asennekysymysten reagoisuus on usein huono (tiedoissa virhettä n. 60–70%). Muuttuvien tosiasioiden ja konkreettisen käyttäytymisen luotettavuus on jossakin edellä mainittujen välillä.⁴³ Tästä johtuen olen pyrkinyt pyrkinyt mielipiteiden ja asenteiden kohdalla luomaan tarpeeksi paljon vaihtoehtoja, joita vastaaja voi punnita, ja monet asenteet toistuvat hiukan eri muodossa muissa osioissa. Lomakekyselyt mittaavat lähinnä pinta-asenteita eivätkä näin ollen luotettavasti paljasta ajateltuja käsityksiä.⁴⁴ Toisiaan sivuavat kysymykset kuitenkin paljastavat mielestäni taustalla olevia ajatusmalleja, jos niissä on erotettavissa samanlaisia tendenssejä. Avoimiin kysymyksiin vastatessa on vastaajan myös ajateltava enemmän, mitä oikeastaan kysytään.

En ole tietoisesti halunnut valmiiksi määritellä oppilaille tiukkarajaista historian käsitettä, vaan kysymyslomakkeellani olen pyrkinyt ravistelemaan heidän ajatuksiaan liikkeelle. Oletan heidän mieltävän historian pitkälti koulun historiaoppiaineen kautta ja siksi kysymyslomakkeeni vaihtoehtokysymyksissä tuon esille paljon erilaisia historian käytön, kulutuksen ja esittämisen muotoja. Halusin heidän ajattelevan historiaa laajemmin, enemmänkin menneisyyttä kokonaisuudessaan heidän subjektiivisesta näkökulmastaan. Jo tehdessäni listaa historian erilaisista

⁴¹ Likertin asteikkoa on käytetty Youth and History -tutkimuksessa tällä tavoin. Keskusteltuani Sirkka Ahosen kanssa tilastollisista menetelmistä päädyin käyttämään tätä menetelmää.

⁴² YH = Youth and History.

⁴³ Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 128–129.

⁴⁴ Ahonen 1998, 168–169.

kohtaamistavoista tiesin, että kaikkien mahdollisten tapojen mukaan ottaminen on mahdoton tehtävä. Siksi kyselyn viimeisellä sivulla annoin nuorille mahdollisuuden pohtia avoimien kysymyksien kautta kohtaamisiaan menneisyyden kanssa.⁴⁵

Vastausten järjestelyyn, datan muokkaamiseen ja analysointiin kuin myös kysymyslomakkeen rakentamiseen käytin apunani menetelmäoppikirjoja *Tilastollinen tutkimus* (Tarja Heikkilä 2002) ja *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät* (Tapani Alkula – Seppo Pöntinen – Pekka Ylöstalo 1994).

1.4.2. Tutkimusjoukko ja kyselytutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuskohteenani ovat suomenkieliset kahdeksaluokkalaiset, jolloin tutkimusjoukkoa olisi liian työlästä tarkastella kokonaisuutena joukkona. Tämän takia olen käyttänyt otantaa eli havaintoyksiköiden poimimista perusjoukosta satunnaisesti.⁴⁶ Työekonomisista syistä päädyin käyttämään kyselyssäni ryväotantaa eli klusteriotantaa (*CTU, cluster sampling*).⁴⁷ Valitsin ryväotantamenetelmäksi helpottaakseni aineiston keruuta ja minimoidakseni kadon. Koululuokat muodostavat luonnollisia kokonaisuuksia, jotka kokoavat paikkakunnan tietynikäisiä nuoria satunnaisesti ryhmiin (erityisluokilla oppilasaines on tietenkin valikoidumpaa). Kysely oli myös helppo toteuttaa yhteistyössä opettajien kanssa koulutuntien puitteissa, jolloin sain mukaan erilaisia vastaajia enkä vain niitä, jotka ovat motivoituneita historiasta. Tutkimukseeni pyrin valitsemaan koululuokkia mahdollisimman tasaisesti ympäri Suomea niin suurilta, keskikokoisilta kuin pieniltäkin paikkakunnilta ja siten varmistamaan otoksen edustavuuden ja kattavuuden. Peruseriaatteenani oli saada mukaan kaikki suurimmat paikkakunnat ja keskikokoisia ja pieniä paikkakuntia sen mukaan, että otokseen tulisivat edustetuksi maantieteellisesti mahdollisimman laajasti koko Suomi ja erikokoiset paikkakunnat tasapuolisesti.

45 Avoimet kysymykset olivat: 10) Millaisissa tilanteissa viime viikolla olet törmännyt historiaan? (Mieti kolme tilannetta.) 11) Mitkä maailman / Suomen historian tapahtumat ovat vaikuttaneet omaan elämäsi? Mainitse kolme ja kerro lyhyesti, miten ne ovat vaikuttaneet. 12) Jos kuvittelisit olevasi joku Suomen historian henkilö, kuka olisit? Miksi?

46 Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 106–109.

47 Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 112.

Tutkimusjoukoksi olen valinnut kahdeksasluokkalaiset edustamaan peruskoululaisten historiakulttuuria, sillä he ovat kevään loppun mennessä opiskelleet läpi koko peruskoulun historian oppimäärään (yhdeksännellä luokalla luetaan yhteiskuntaoppia). Noin puolet ikäluokasta jää tämän historian opetuksen varaan jatkaessaan töihin tai sellaisiin jatko-opiskelupaikkoihin, joissa ei opeteta historiaa.

Tein kyselytutkimukseni kaksiportaisesti. Ensin teetin proseminarityötäni varten kyselyn 8-luokkalaisille kolmella helsinkiläisellä yläasteella helmikuussa 2003: Helsingin II Normaalikoululla, Pakilan yläasteella ja Jakomäen yläasteella. Laajentaessani tutkimusnäkökulmani koko Suomen kattavaksi määrittelin otoskooksi alun perin yli 800 vastausta. Halusin laajan otoksen, sillä kvantitatiivisessa tutkimuksessa otoksen suuruus vähentää satunnaisvirheiden ja muiden vääristymien syntymistä. Huhtikuussa 2003 otin yhteyttä kouluihin ympäri Suomea puhelimitse ja sähköpostitse ja etsin yhteistyökumppaneita myös HYOL:n⁴⁸ sähköpostilistan kautta. Lopulliset yhteistyökouluni määräytyivät sen mukaan, millä kouluilla oli lukujärjestyksessään kahdeksasluokkalaisille historiaa toukokuussa 2003 ja suostuivatko opettajat kyselyn teettämiseen historiantunneillaan. Yhteensä 29 suomenkielisen koulun lähes tuhat kahdeksasluokkalaista vastasi kyselyyni toukokuun 2003 aikana. Opettajat valvoivat postissa lähettämäni tutkimuslomakkeiden täyttööä historian tunneilla luokissa ja lähettivät vastauspaperit minulle.

Lopullinen tutkimusotokseni koostuu yhteensä 1093 vastauspaperista. Koska proseminarityöni kysymyslomake oli lähes samanlainen kuin graduni kysymyslomake, olen lisännyt proseminarityön aineistoni mukaan tutkimukseeni (katso edempänä selitettävät erot kysymyslomakkeissa ja miten erot on huomioitu aineiston koodauksessa ja analyysissä). Proseminarityöhöni saamiani vastauksia on yhteensä 111 kappaletta (tyttöjä 44, poikia 67, 1 kokonaan hylätty vastauspaperi). Varsinaisella kysymyslomakkeella saatuja vastauksia on siis 982 (tyttöjä 464, poikia 518, 8 kokonaan hylättyä vastauspaperia). Taulukossa 1 näkyvät tutkimukseen osallistuneet koulut sekä vastanneiden sukupuolittainen jakautuminen.

⁴⁸ Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto.

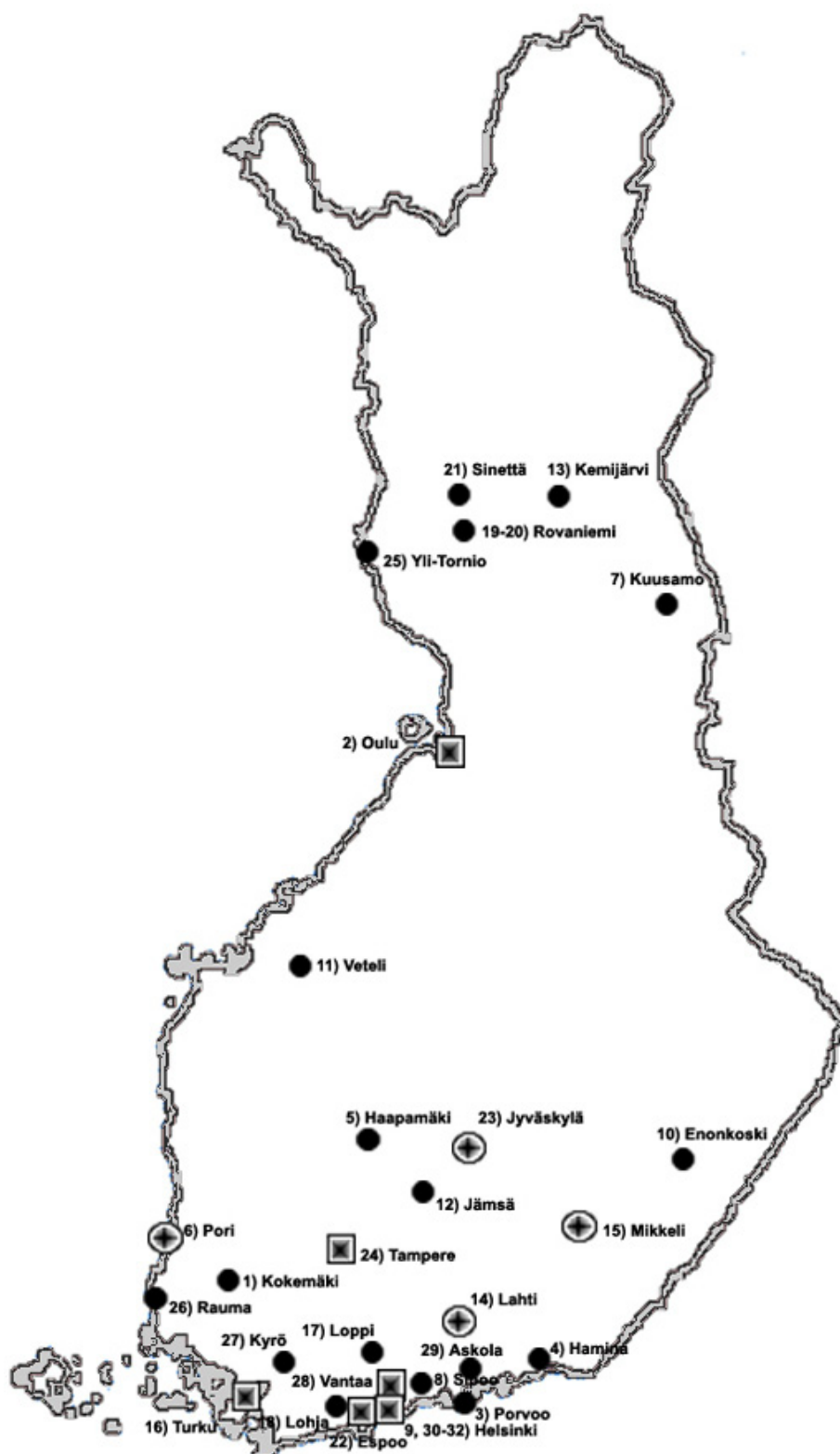
TAULUKKO 1 Tutkimukseen osallistuneet 8.-luokkalaiset tytöt ja pojat kouluittain

	Koulun nimi	Vastanneet tytöt	Vastanneet pojat	Vastanneet yhteensä	Hylätyt
1.	Kokemäen yhteiskoulu	10	6	16	
2.	Oulun normaalikoulu	5	12	17	
3.	Linnajoen yläaste (Porvoo)	6	12	18	
4.	Vehkalahden koulu (Hamina)	7	9	16	
5.	Haapamäen yhteiskoulu	17	11	28	2
6.	Meri-Porin yläaste	9	11	20	
7.	Torangin yläaste (Kuusamo)	6	9	15	
8.	Sipoon yläaste	4	17	21	
9.	Helsingin II Normaalikoulu	5	7	12	
10.	Enonkosken koulu	15	16	31	
11.	Vetelin keskuskoulu	15	13	28	
12.	Jämsän yläaste	25	14	39	3
13.	Isokylän koulu (Kemijärvi)	9	9	18	
14.	Lahden yhteiskoulu	26	35	61	
15.	Rantakylän yläaste (Mikkeli)	30	27	57	
16.	Puolalanmäen koulu (Turku)	42	35	77	
17.	Lopen yläaste	26	34	60	
18.	Järnefeltin koulu (Lohja)	18	15	33	1
19.	Ounasvaaran yläaste (Rovaniemi)	8	10	18	
20.	Korkalovaaran yläaste (Rovaniemi)	18	21	39	
21.	Sinetän koulu (Rovaniemen maalaiskunta)	19	20	39	
22.	Pohjois-Tapiolan yläkoulu	18	27	45	
23.	Kilpisen koulu (Jyväskylä)	19	18	37	
24.	Tesoman koulu (Tampere)	13	34	47	
25.	Ainiovaaran peruskoulun yläaste (Yli-Tornio)	6	6	12	
26.	Uotilanrinteen peruskoulu (Rauma)	16	21	37	
27.	Elisenvaaran koulu (Kyrö)	8	12	20	1
28.	Peltolan koulu (Vantaa)	32	15	47	1
29.	Askolan koulu	32	42	74	
30.	Pakilan yläaste * (Helsinki)	17	40	57	
31.	Helsingin II normaalikoulu *	17	9	26	
32.	Jakomäen yläaste *	10	18	28	1
31^	Yhteensä	508	585	1093	9

* Ainedidaktiikan proseminarityön aineistoa – osittain erilainen kysymyslomake.

^ Kouluja on yhteensä 31, mutta Helsingin II normaalikoulu esiintyy kahdella eri numerolla, koska puolet otoksesta on otettu proseminarityötäni varten alkuvuodesta 2003.

KUVIO 2 Tutkimukseen osallistuneet koulut Suomen kartalla paikkakuntien koon ja koodiluokituksen mukaan (vertaa taulukkoon 1)

Tutkimukseen osallistuneet koulut Suomen kartalla

- Iso kaupunki
asukkaita >
100 000
- + Kaupunki
asukkaita
50 000 -
100 000
- Pieni kaupunki /
maaseutupaikkakunta
asukkaita < 50 000

Monistin kysymyslomakkeet valmiiksi, mutta joissain kouluissa opettajat ovat monistaneet lomakkeita lisää, mikä on nostanut vastausten kokonaismäärää ja selittää joidenkin paikkakuntien suuren vastausmäärän. Oheisessa taulukossa 1 näkyvät tutkimukseen osallistuneet oppilaat kouluttain ja kuviossa 2 paikkakunnat Suomen kartalla koon ja käyttämäni luokittelunumeron mukaan. Itä- ja Koillis-Suomen edustus on jäänyt vajaaksi, sillä jostain syystä Joensuun ja Lappeenrannan kouluille lähettämäni vastaukset eivät ole koskaan saapuneet takaisin minulle. Aineistoni on kuitenkin erittäin laaja, enkä katso edellä mainittujen asioiden vaikuttavan tutkimuksen lopputuloksiin.

1.4.3. Tutkimuksen validius ja reliabelius

Mittarin eli tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen kokonaisluotettavuus muodostuu sen reliabeliudesta eli toistettavuudesta ja validiudesta eli pätevydestä. Validius voidaan määritellä mittarin kyvyksi mitata täsmälleen sitä, mitä se on tarkoitettu mittaamaan. Mittarin onnistuneisuus riippuu taas siitä, miten hyvin tutkija on onnistunut operatinalisoimaan tutkimusongelmansa.⁴⁹ Validiteetti muodostuu siis hyväksi silloin, kun kysymyslomakkeen kysymykset on ymmärretty oikein ja vastaukset kuvaavat tutkijan asettamia tutkimusongelmia. Mittaustulosten reliabeliutta taas alentavat satunnaisvirheet, joita sattuu vastaajan ja tutkijan huolimattomuuden takia. Otoksen suurella koolla tätä satunnaisvirhettä (SE) voidaan vähentää.⁵⁰

Tutkimukseni validiutta ja reliabeliutta pyrin parantamaan käyttämällä hyväkseni aikaisempien tutkimusten kysymysosioita ja suosimalla erityisesti valmiiksi annettuja vaihtoehtoja. Tällöin kysymysten ymmärtämistä rajataan vastausvaihtoehtojen antamiin rajoihin. Proseminarityössäni testasin kysymyslomakkeeni ja osion yhdeksän kohdalta muutin lomakettani ymmärrettävämmäksi antamalla suljetut valmiit vaihtoehdot aikamääreille. Avointen kysymysten kysymysmuodot jätin taas tarkoituksellisesti sellaisiksi, että vastaajalla jäi hyvin vapaa liikkumatila kysymyksen käsittämiseen. Tämä liittyi keskeisesti tutkimusongelmani vastaajakeskeiseen näkökulmaan: nuorten

⁴⁹ Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 89–92.

⁵⁰ Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 94–97.

historiakulttuuria ja historian reseptiota tutkiessani ovat tärkeitä nimenomaan heidän näkemyksensä ja käsityksensä, jotka ilmenevät nimenomaan siinä, miten he ymmärtävät historian käsitteen.

Tutkimuksen reliabiliteettia eli luotettavuutta saattavat aiheuttaa mittauksen eri vaiheissa tapahtuvat satunnaisvirheet kuten esimerkiksi tietojen tallentamisessa tapahtuneet virheet.⁵¹ On mahdotonta myös tietää, kuinka vakavasti ja harkitusti nuret ovat vastanneet kysymyksiin. Laajalla otoksella ennakoin vastaajien mahdollista laiskuutta vastata kaikkiin kysymyksiin.

Proseminarityössäni huomasin, että vastaajien motivoituneisuus ja kysymyksiin paneutuminen vaihteli suuresti. Joillakuilla oli unohtunut välistä vastata osaan kysymyksistä, monet eivät osanneet, halunneet tai jaksaneet vastata viimeisen sivun avoimiin kysymyksiin mitään ja osan vastauksista jouduin kokonaan hylkäämään asiattomina. Jakomäen yläasteen opettaja viestitti, että Jakomäessä tutkimukseen osallistuneilla luokilla on paljon maahanmuuttajia ja lukihäiriöisiä, minkä takia vastauksissa näkyivät hankaluudet ymmärtää kysymyksiä sekä turhautuminen.⁵²

Sama tendenssi oli nähtävillä myös varsinaisessa aineistoni keruussa, sillä viimeisen sivun avoimiin kysymyksiin oli moni jättänyt vastaamatta. Moni oli kirjoittanut vastaukseksi ”en tiedä” tai ”ei tule mitään mieleen”. Muutama oli myös kommentoinut, että avoimet kysymykset olivat vaikeita. Toisaalta toiset ovat kirjoittaneet pitkiä vastauksia ja toiset taas pyydelleet anteeksi, etteivät keksi mitään vastaukseksi. Avointen kysymysten haasteellisuudesta huolimatta niihin oli vastattu yllättävän paljon.

Pohtiessani, mitkä vastaukset ovat asianmukaisia, en halunnut olla diskriminoiva niitä vastaajia kohtaan, jotka eivät koe historiaa mielekkääksi. Vastaajissa erottui nimittäin selkeästi ryhmittymä, joka vastasi lähes kaikkiin väittämiin mahdollisimman negatiivisella vaihtoehdolla. Tällaisten vastausten poissulkeminen rajaisi ulkopuolelle sellaisten oppilaiden ryhmän, jotka eivät ole motivoituneita koulusta tai historiasta oppiaineena, mutta joilla voi olla aivan oma käsityksensä

⁵¹ Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 94.

⁵² Osa hyväksytyistäkin papereista oli osin puutteellisesti täytettyjä ja näytti siltä, että tehtävänantoja ei ollut hyväksytty. Saadakseni kuitenkin tutkimukselleni enemmän alueellisen variaation tuomaa monipuolisuutta otin kyseiset vastaukset huomioon.

menneisyydestä. Ainakin heidän vastauksensa kertovat sen, että he eivät koe millään tavoin olevansa kytköksissä historiaan, vaan heidän silmänsä ovat suljetut arjen viitteiltä menneeseen.

Palaan analyysilukujen yhteydessä vielä validiuteen ja reabiliteettiin kunkin kysymysosion ja siihen tulleiden vastausten osalta.

1.5. Käytetyt metodit

1.5.1. Tilastolliset metodit

Tämän pro gradu -tutkimuksen tilastollisen analyysin pohjana on käytetty Youth and History -tutkimuksen ja Pilvi Torstin metodiikkaa sekä tilastotieteen menetelmäoppikirjoja *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät* (toim. Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo) ja Tarja Heikkilän *Tilastollinen tutkimus*.

Tietojen tilastollisen käsittely on suoritettu SPSS-ohjelmalla ja tutkimustuloksia esittelevät taulukot ja diagrammit on tehty Excel-tilastokolaskentaohjelmalla. Tutkimustuloksia havainnollistavat taulukot ja diagrammit esitetään tekstin osana, kun taas keskiarvoja, keskivirheitä ja hajontaa kuvaavat taulukot löytyvät liitteistä. Kvantitatiivisen analyysin perusta muodostuu muuttujien jakaumien, frekvenssien ja keskiarvojen tarkastelusta.

Likertin asteikkoon⁵³ perustuvia kysymysosioita 1–8 on käsitelty välimatka-asteikkollisina muuttujina, kuten YH-tutkimuksessa on tehty.⁵⁴ Keskiarvolukuja verrataan kysymysosioiden sisällä ja toisiin kysymysosioiden kysymyksiin sekä tyttöjen ja poikien ryhmien välillä. Torsti on esittänyt, että YH-tutkimuksen koordinoijan de Vausin mukaan ristiintaulukointi ja keskiarvojen vertailu ovat kelvollisia metodeja ilmoittamaan yhteyksiä nominaali- ja järjestystasoisten

⁵³ Vastausvaihtoehdot olivat: 1 hyvin vähän/eivät lainkaan, 2 melko vähän, 3 jonkin verran 4 melko paljon ja 5 erittäin/hyvin paljon.

⁵⁴ Asennekysymysten järjestysasteikkollisuudesta on käyty kiistelyä, mutta nykyisin monissa kasvatustieteellisissä tutkimuksissa menetelmä on sallittu ja Likertin asteikko tulkitaan tasaväliseksi. Aiheesta esimerkiksi Heikkilä 2002, 184–185.

muuttujien välillä.⁵⁵ Keskiarvojen vertailu onkin tämän tutkimuksen perusmetodi, jota havainnollistetaan analyysiluvuissa pylväsdiagrammeilla. Tekstissä nuorten keskiarvoja kuvataan M-kirjaimella (Mean), tyttöjen keskiarvoa M1:llä ja poikien keskiarvoa M2:lla. Keskiarvojen erotusta kuvataan kirjainyhdistelmällä MD (Mean Difference). Keskiarvoja kuvataan pylväsdiagrammeilla, jotka esitetään piirrosteknisistä syistä alkamaan nolasta, vaikka mahdolliset keskiarvot liikkuvat välillä 1–5, sillä vastausvaihtoehdoille on käytetty arvoja 1, 2, 3, 4 ja 5. Pylväsdiagrammien tarkoitus on havainnollistaa graafisesti eri vaihtoehtojen suosituimmuutta. Tekstissä olevien pylväsdiagrammien yhteydessä ei mainita vastausten lukumäärää. Ne löytyvät liitteinä olevista keskiarvotaulukoista.

Keskiarvot esitetään Torstin mallin mukaisesti keskiarvotaulukoina (liitteessä 2), joissa eri vertailtavien ryhmien keskiarvojen lisäksi käyvät ilmi keskihajonta ja keskivirhe sekä vastausten määrä. Nämä luvut antavat perustietoa otoksen luotettavuudesta ja vastausten jakautumisesta eri vaihtoehtoihin. Keskivirhe on aineistossani kuten Torstillakin usein alhainen ja vaihtelee 0.02–0.05:n välillä. Tällöin todennäköisyysteorian mukaan 95 %:lla perusjoukosta keskiarvo on ± 2 keskivirhettä otoskeskiarvosta. Mitä pienempi keskivirhe (SE) sitä laadukkaampi aineisto eli sitä paremmin se vastaa todellista perusjoukkoa. Keskivirheen pienuus johtuu aineistoni laajuudesta. Keskiarvoja vertaillaessa jätän huomioimatta alle 0.15:n erot Torstin analyysimallin mukaisesti.⁵⁶

Tilastollista merkitsevyyttä tutkimuksessa on testattu T-testillä (Independent samples t-test), jonka antama p -arvo mittaa johtopäätöksen tilastollista luotettavuutta eli merkitsevyyttä. Se siis kertoo, kuinka todennäköistä on, että ero tai riippuvuus johtuu sattumasta. Perusoletuksena eli nollahypoteesina keskiarvojen vertailussa on, että ne ovat eri ryhmillä samat. p -arvon ollessa suurempi kuin 0.1 katsotaan, että aineisto tukee hyvin nollahypoteesia ja se jää voimaan eli ero johtuu sattumasta. Ero on tilastollisesti suuntaa antava eli oireellinen, kun $0.05 < p \leq 0.01$. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä, kun $0.01 < p \leq 0.05$. Käytännössä aineistossa huomioimiani eroja ovat tilastollisesti merkitsevät erot, jolloin $0.001 < p \leq 0.01$, sekä tilastollisesti erittäin merkitsevät erot, jolloin $p \leq 0.001$. Merkitsevyytstasoista huomioin aineistoni eroissa siis 1 %:n ja 0.1 %:n tasot.

⁵⁵ Torsti 2003, 259–60.

⁵⁶ Torsti 2003, 369.

Riskitason pienuus kertoo, ettei ero johdu sattumasta.⁵⁷ Tekstissä *p*-arvo ilmoitetaan sulkeissa, kun on käytetty Independent samples t-testiä.

Kysymyslomakkeen osiossa yhdeksän on luokkamuuttujien ollessa kyseessä käytetty X^2 -riippumattomuustestiä (khiin neliö -testiä) tilastollisen riippuvuuden testaamiseen ja riippuvuuden voimakkuuden määrittämiseen kontingenssikerrointa C , jonka arvot ovat: $0 \leq C \leq C(\max) < 1$. Tässä tutkimuksessa kontingenssikerrointa käytetään tyttöjen ja poikien välisessä vertailussa, jossa $C(\max) = 0.71$. Kontingenssikertoimen alle 0.3:n arvot viittaavat vähäiseen riippuvuuteen ja yli 0.6:n suuruiset kertoimen arvot voimakkaaseen riippuvuuteen.⁵⁸

Torstin väitöskirjassa ja YH-tutkimuksessa analysointiin on käytetty faktorianalyysia. Oman työni opinnäytetyöluonteen vuoksi rajoitun käsittelemään aineistoani kuvailevalla tasolla ja jätän faktorianalyysin syrjään. Keräämäni aineiston pohjalta voisi myöhemmin tehdä jatkotutkimusta faktorianalyysilla esimerkiksi etsimällä kotipaikkakunnan ja sukupuolen merkitsevyyden suhdetta sekä syventämällä analyysia etsimällä erilaisia historian käyttäjäprofiileita nuorten joukosta. Pro gradu -työn puitteissa rajoitun kuitenkin antamaan perusteellisen yleiskuvan nuorten historiakulttuurista. Tutkimusjoukkoa tarkastellaan suurelta osin kahtena ryhmänä – tyttöinä ja poikina – sekä molempia ryhmiä yhdessä. Yksittäisen oppilaan tai tiettyjen harraste- tai vastaavien ryhmien erityistarkastelu ei ole näin mahdollista.

Kuvaillessani nuorten historiakulttuuria yleisesti käytän myös vastausten kokonaisfrekvensseistä laskettuja prosenttiosuuksia. Otoskoosta riippuen virhemarginaalit liikkuvat Heikkilän esittämän taulukon mukaan 1.9–9.8 %:n välillä eri prosenttiluvuissa 95 %:n luottamustasolla seuraavasti:⁵⁹

⁵⁷ Heikkilä 2002, 194–195.

⁵⁸ Heikkilä 2002, 210, 221.

⁵⁹ Heikkilä 2002, 45. Virhemarginaali on pieni näin isolla tutkimusaineistolla.

TAULUKKO 2 Virhemarginaalit

PROSENTTI-	OTOSKOKO				
LUKU	100	250	500	700	1000
10 tai 90	5,9	3,7	2,6	2,2	1,9
20 tai 80	7,8	5,0	3,5	3,0	2,5
30 tai 70	9,0	5,7	4,0	3,4	2,8
40 tai 60	9,6	6,1	4,3	3,6	3,0
50	9,8	6,2	4,4	3,7	3,1

Tutkimuksessani otoskoko kuuluu suurimpaan kategoriaan, mutta tyttöjä ja poikia tarkasteltaessa erikseen osaryhmien prosenttiluvut sijoittuvat 500-otoksen virhemarginaaleihin.

1.5.2. Erilaisten kysymyslomakkeiden yhdistäminen ja koodaaminen

Proseminaarityössäni testasin kysymyslomakettani. Tätä pro gradu -työtä varten muutin lomaketta saamani palautteen avulla: lisäsin kysymysosioita ja selvensin historian kohtaamista koskevaa osiota. Kyselytutkimukseen vastanneiden lopullinen kokonaismäärä on 1093, joista yhteensä 111 kappaletta⁶⁰ on proseminaarityöni aineistoa. Uudella kysymyslomakkeella (katso liite 1) saatuja vastauksia on siis 982 kappaletta⁶¹.

Suurin ero kyselylomakkeiden välillä on osioiden viisi, kuusi ja kahdeksan puuttuminen ensimmäisestä lomakkeesta. Lisäksi joitakin lisäyksiä ja tarkennuksia on tullut varsinaiseen lomakkeeseen. Proseminaarityössäni historiakulttuuria koskevassa osiossa (osio yhdeksän uudessa lomakkeessa) olin pyytänyt oppilaita arvioimaan itse, kuinka usein he ovat tehneet eri vaihtoehtoja viimeisen puolen vuoden aikana. Huomasin kuitenkin lukiessani heidän vastauksiaan, että määrien arvioiminen oli tuottanut oppilaille vaikeuksia, ja siksi muutin varsinaiseen kysymyslomakkeeseeni aikamäärän vuodeksi ja annoin valmiit vaihtoehdot.

Nämä kaksi erilaista kysymystapaa on yhdistetty yhteismitallisiksi luokiksi mukauttamalla ensimmäisen kyselylomakkeen luokat jälkimmäisiin seuraavasti:

jos vastaaja on arvioinut tekevänsä jotain 6–7 krt/vko => luokkaan päivittäin (yleensä)

⁶⁰ Luokituksissani paperit 977–1087. Proseminaarityöni aineistossani oli tyttöjä 44, poikia 67 ja 1 kokonaan hylätty vastauspaperi.

⁶¹ Tyttöjä 464, poikia 518 ja 8 kokonaan hylättyä vastauspaperia.

jos vastaaja on arvioinut tekevänsä jotain 1–5 krt/vko => luokkaan 1–3 krt/vko
jos vastaaja on arvioinut tekevänsä jotain 4 > krt/kk => luokkaan 1–3 krt/vko
jos vastaaja on arvioinut tekevänsä jotain 1–3 krt/kk => luokkaan 1–3 krt/kk
jos vastaaja on arvioinut tekevänsä jotain 8–12 krt/v => luokkaan 1–3 krt/kk
jos vastaaja on arvioinut tekevänsä jotain 1–7 krt/v => luokkaan 1–5 krt/v

Kun oppilas ei ole rastinut ”Olen tehnyt” -ruutua, vastaus on tulkittu ”En ole tehnyt” -sarakkeeseen, jota ei sinällään proseminarityön kysymyslomakkeessa ollut. Joissakin kohdissa opiskelijalla ovat menneet rivit sekaisin: samalle riville on kirjoitettu kaksi vaihtoehtoa ja seuraavalle riville ei mitään. Näissä tapauksissa on laskettu tekstistä kauempana olevan vaihtoehdon eksyneen yhtä riviä liian ylös. Tällaisia tapauksia ei ole kuitenkaan kovin montaa. Jotkut vastaajat ovat laittaneet rastinsa kahden eri vaihtoehdolaatikon välille. Kyseisissä rajatapauksissa on vastaus pyöristetty harvemmin tekemisen vaihtoehtoon osiossa yhdeksän ja Likertin asteikollisissa kysymyksissä (osiot 1-8) enemmän samanmielisyyttä tukevaan vaihtoehtoon. Tällaisia vastauksia ei kuitenkaan ole kuin kourallinen.

Lomakkeiden pienet erot näkyvät osioissa yksi, kolme ja neljä. Ensimmäisessä osiossa vaihdoin ”Uskonto”-sarakkeen paikkaa, jotta niin arkaluonteinen vaihtoehto ei olisi ensimmäisenä koko kyselyssä. Osioon kolme lisäsin kaksi uutta vaihtoehtoa: ”Selaillessasi menneisyydestä kertovia nettisivuja” ja ”Kuunnellessasi vanhaa musiikkia”. Osioon neljä lisäsin helsinkiläisten oppilaiden vastausten perusteella vielä vaihtoehdoiksi ”Uskonnolliset tekstit” ja ”Filosofiset tekstit” ja selvensin ”Jokin muu?” kohtaa lisäkysymyksellä ”Mikä?”

Pakilan koululaisista 17 paperista puuttui eri historian osa-alueista vaihtoehto koko maailman historia monistusteknisistä syistä. Tämä ei kuitenkaan muuta sarakkeen kokonaistulosta. Ylipäättään tekemäni lisäykset eivät vaikuta lopputulokseen, sillä proseminariaineiston osuus on vain noin 10 % koko aineistostani ja olen laskenut aina kyseiseen kohtaan tulleista vastauksista prosentuaalisia osuuksia, joten vastausmäärän vaihtelu eri kysymysosoihin ja -sarakkeisiin ei vaikuta tulosten vertailuun.

Vastauksista hylättiin yhteensä yhdeksän kokonaista kyselylomaketta. Enemmän hylkäyksiä on tehty yksittäisiin kysymysosoihin. Kyselylomakkeista on hylätty niitä kysymysosoita, jotka on selvästi täytetty pilailumielessä, esimerkiksi valiten samaa vaihtoehtoa koko kysymysoso. Esimerkiksi yhdeksännen kysymyksen

kohdalla historiakulttuurista on hylätty kaikki sellaiset vastaukset, joissa on rastittu kaikkiin kohtiin ”En ole tehnyt”. On nimittäin hyvin epätodennäköistä, ettei oppilas olisi osallistunut johonkin vaihtoehtoista vuoden aikana.

Hylättyjen osioiden vastaukset on jätetty merkitsemättä SPSS-matriisiin, mikä yhdessä vastaajien jättämien aukkojen aiheuttaa vastausten määrän vaihtelun eri kysymysosioissa. Mahdollisimman monipuolisen kokonaiskuvan saamiseksi hylättyjen osioiden määrä on pidetty mahdollisimman pienenä. En ole halunnut arvottaa tiukasti, millaiset vastaukset ovat liioiteltuja tai absurdeja, vaan vastauksissa tulee esille myös sellaisten nuorten joukko, joille historia on todella tylsää ja jotka eivät koe tarvitsevansa sitä mihinkään tai minkään vaikuttaneen heihin.

1.5.3 Kvalitatiivinen analyysi

Avointen kysymysten analyysin kohdalla luokittelujen pohja on noussut saaduista vastauksista. Aineistolle on suoritettu laadullinen sisältöanalyysi, jossa jokaisen nuoren vastauksia on tarkasteltu yksittäin. Apuna on käytetty frekvenssilaskentaa, jotta saataisiin yleiskuva eri ajattelutapojen yleisyydestä ja aineiston luonteesta. Yksittäiset vastaukset on koodattu ensin hyvin tarkasti eri luokkina SPSS-matriisiin, minkä jälkeen luokkia on yhdistetty mielekkäiksi kokonaisuuksiksi edeten yhä karkeampiin luokituksiin. Luonnollisesti menetelmän johdosta vastauksien kaikki vivahde-erot eivät tule esille.⁶²

Luokitukset nojaavat aikaisempien tutkimusten teoriaan historiakulttuurin eri muodoista. Empiirisen tutkimukseni myötä olen kuitenkin joutunut yhdistelemään ja tarkentamaan aikaisempien tutkimusten luokituksia, jotka eivät olleet riittäviä tarpeisiini. Historiakulttuurin eri osa-alueista luomani uusi jaottelu on esitelty luvun 4.1. alussa. Nuorten vastauksia käytetään kvalitatiivisesti kuvailemaan heidän käsityksiään historian vaikutuksesta omaan elämäänsä. Luokittelujen tuomaa yleiskuvaa täydentävät nuorten omat selitykset valinnoilleen.

⁶² Kvalitatiivisen analyysia voi verrata Arja Virran (1999, 103–104) analyysiin.

Avointen kysymysten luokittelun ja tulkinnan luotettavuuden varmistamiseksi on suoritettu useampia luokituksia, joista paras on valittu. Tulkinat pyritään esittämään mahdollisimman havainnollisesti liitteenä olevina tiivistettyinä taulukkoina vastausvaihtoehdoista.

2. HISTORIAN MERKITYS NUORILLE

2.1. Historian yleinen kiinnostavuus ja merkitys

Kysymyslomakkeen ensimmäisellä kysymysosiossa oppilaiden kiinnostuksen kohteista pyrittiin kartoittamaan yleistä asenneilmastoa ja kiinnostuksen kohteita, ja miten he määrittelevät kiinnostuksensa historiaan suhteessa muihin heidän elämänsä kannalta keskeisiin osa-alueihin. Tämä kysymys toimii siis lähinnä pohjatietona ja vertailukohtana muihin osioihin. (Sen tuloksia voi esimerkiksi peilata nuorten arvioon heidän oman menneisyyskuvansa rakentumisesta.)

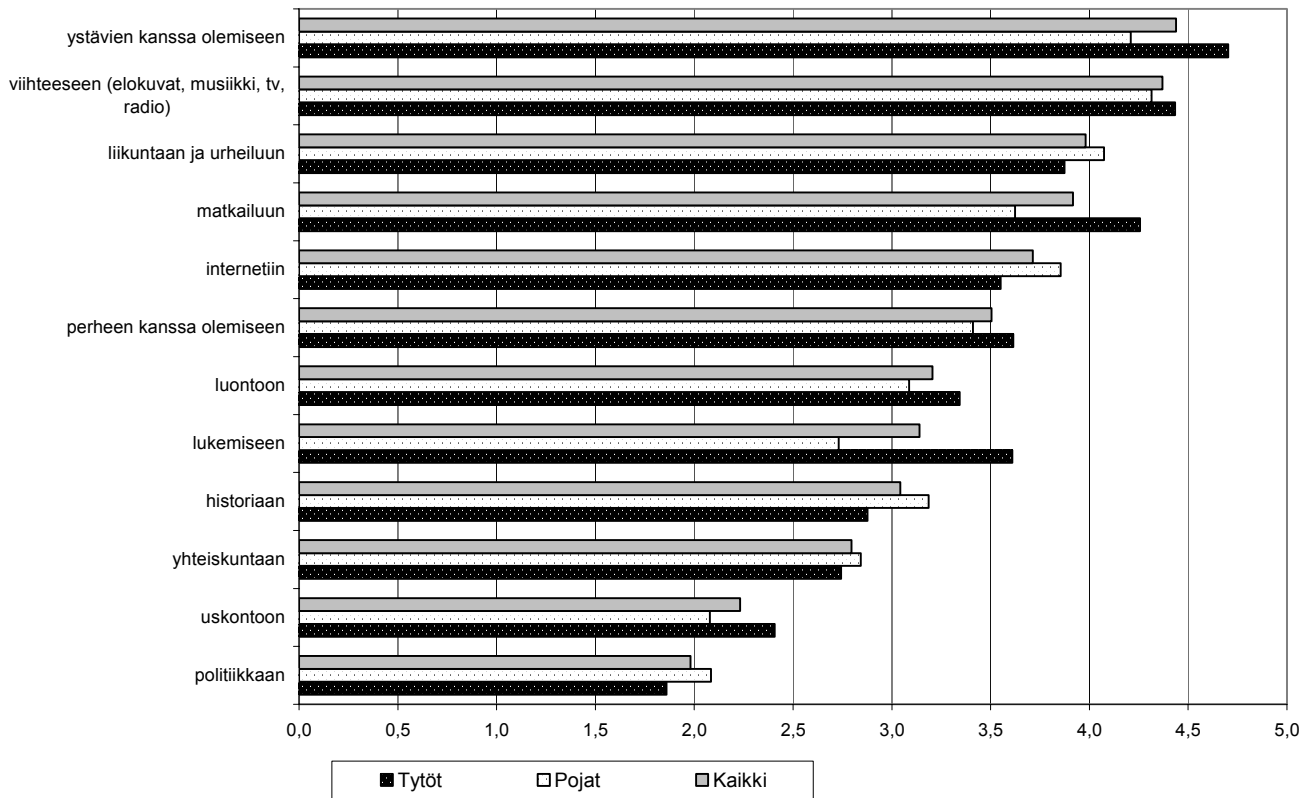
Teini-ikäisten nuorten vastaajien kiinnostus suuntautuu eniten ystävien kanssa olemiseen (M = 4.4), viihteeseen (M = 4.4), liikuntaan ja urheiluun (M = 4.0) sekä matkailuun (M = 3.9). Kaverit näyttäytyvät paljon tärkeämpinä kuin perhe (M = 3.5), ja erityisen vahvasti näkyy viihteen ja median suuri vaikutus. Internet (M = 3.7) ohittaa esimerkiksi kiinnostavuudellaan perheen kanssa olemisen.

Politiikka (M = 2.0) joutuu niin tyttöjen (M1 = 1.9) kuin poikienkin (M2 = 2.1) kiinnostuksen kohteissa hännän huipuksi yhdessä uskonnon (M = 2.2) ohella. Nuorten vähäisestä kiinnostuksesta politiikkaan onkin paljon puhuttu julkisuudessa. Esimerkiksi nuorten äänestyskäyttäytymisestä tehty tutkimus vuoden 2003 eduskuntavaaleista osoittaa, että 18–21-vuotiaista vain 9 % on hyvin kiinnostunut politiikasta, 44 % jonkin verran ja 34 % vain vähän ja 10 % ei lainkaan.⁶³ Nuorten 8.-luokkalaisten kiinnostus politiikkaan on ymmärrettävästi vielä vähäisempää, sillä he eivät ole vielä täysi-ikäisiä ja äänestyskelpoisia eikä heillä ole ollut vielä koulun kautta yhteiskuntaopin opetustakaan. Vastaajista 35 %:a politiikka kiinnostaa hyvin vähän, 38 %:a melko vähän, 22 % jonkin verran ja 5 %:a melko tai hyvin paljon.

⁶³ Nurmela & Pehkonen 2003, 13.

Sen sijaan historian ($M = 3.0$) ja yhteiskunnan ($M = 2.8$) kiinnostavuus on kuitenkin keskitasoa eli ne kiinnostavat jonkin verran. Poikia ($M_2 = 3.2$) historia kiinnostaa hieman enemmän kuin tyttöjä ($M = 2.9$).

PYLVÄSDIAGRAMMI 1 Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - kiinnostuksen kohteet

Poikien kolme tärkeimmäksi kokemaansa osa-alueetta erottuvat helposti: viihde (elokuvat, musiikki, tv, radio) ($M_2 = 4.3$), ystävät ($M_2 = 4.2$) ja liikunta & urheilu ($M_2 = 4.1$). Tytöille tärkeitä ovat ystävät ($M_1 = 4.7$), viihde ($M_1 = 4.4$) ja matkailu ($M_1 = 4.3$). Nuorten kiinnostuksen kohteet voi aineistoni pohjalta jakaa karkeasti tyttö- ja poikakulttuuriin, kun $MD \geq 0.3$. Tällä jaolla kiinnostuksen mukaan poikakulttuuriin kuuluvat historia ($MD = 0.31$, $p = 0.000$) ja internet ($MD = 0.30$, $p = 0.000$) ja tyttö- ja poikakulttuuriin kuuluvat lukeminen ($MD = 0.88$, $p = 0.000$), matkailu ($MD = 0.63$, $p = 0.000$), ystävien kanssa oleminen ($MD = 0.49$, $p = 0.000$) ja uskonto ($MD = 0.33$, $p = 0.000$). Erityisen selvästi ero näkyy lukemisen ja matkailun kohdalla. Pojat ovat myös tyttöjä jonkin verran kiinnostuneempia liikunnasta ja urheilusta ($MD = 0.20$, $p = 0.001$) sekä politiikasta ($MD = 0.23$, $p = 0.000$). Tytöt taas viihtyvät jonkin verran paremmin perheen seurassa ($MD = 0.20$, $p = 0.000$) ja luonnossa ($MD = 0.26$, $p = 0.000$).

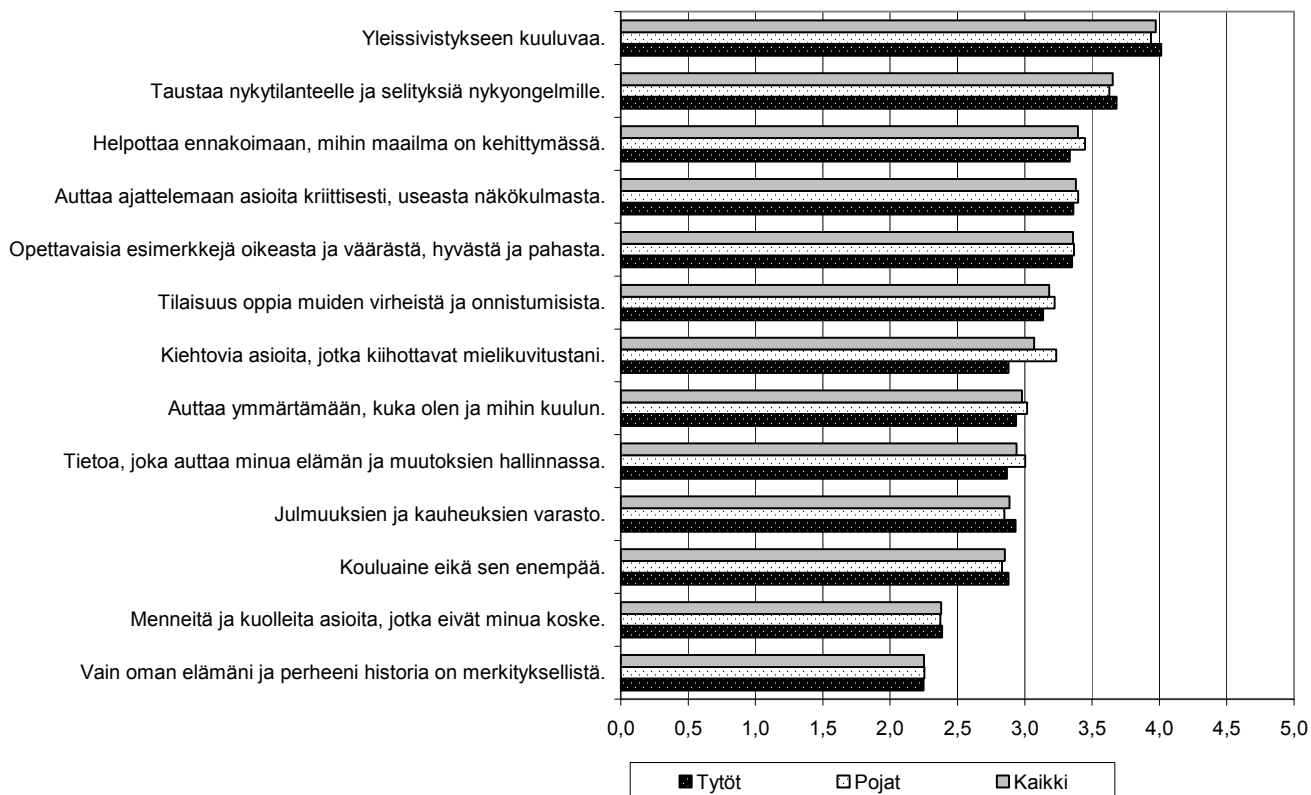
Nuorten kiinnostuksen kohteissa ihmissuhteet, median luoma viihde sekä elämykset liikunnan ja matkailun kautta nousevat päällimmäisiksi. Kiinnostusta historiaan ($M = 3.0$) on jonkin verran, kun yhteiskunnalliset asiat ($M = 2.8$) ja erityisesti politiikka ($M = 2.0$) tuntuvat melko vähän kiinnostavilta.

Historian merkitystä nuorelle kysyttiin lähemmin kysymyslomakkeen toisessa osiossa. Vastajat saivat osoittaa samanmielisyyttä ja erimielisyyttä kolmeentoista väittämään historian merkityksestä.⁶⁴ Mukana olleet vaihtoehdot korostivat historian erilaisia funktioita identiteetin rakennusaineena, kriittisen ajattelun opettajana, tulevaisuuden ja nykyisyyden selittäjänä, mielikuvituksen inspiroijana, yleissivistyksen osana ja myös vaihtoehdot historian tarpeettomuudesta.

Vaikea sanoa -vaihtoehdosta (numeroarvona 3) johtuen kaikkien kohtien keskiarvot jäivät alhaisiksi, sillä laiskan tai epävarman vastaajan oli helppo valita kyseinen vaihtoehto pohtimatta syvemmin kysymystä. Vastauksissa olikin yleisesti valittu enemmän vaikea sanoa -vaihtoehtoa kuin erimielisyyttä osoittavia sarakkeita. Vaikeinta nuorille oli arvioida, auttaako historia elämän ja muutosten hallinnassa (vaikea sanoa = 51 %), auttaako se ajattelemaan kriittisesti useasta näkökulmasta (vaikea sanoa = 45 %) sekä opettaako se muiden virheistä ja onnistumisista (vaikea sanoa = 43 %).

⁶⁴ Vastausvaihtoehdot olivat: 1 täysin eri mieltä, 2 olen eri mieltä, 3 vaikea sanoa, 4 olen samaa mieltä ja 5 täysin samaa mieltä.

PYLVÄSDIAGRAMMI 2A Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - historian merkitys

Historian merkitystä pohdiskellessaan tytöt ja pojat olivat erittäin samanmielisiä: 78 % nuorista oli sitä mieltä, että historia kuuluu yleissivistykseen ($M = 4.0$) ja 64 % näki historian taustana nykytilanteelle ja selityksenä nykyongelmille ($M = 3.7$). Historia kriittisen ajattelun ja monen eri näkökulman hahmottamisen apukeinona oli 44 %:n mielestä totta ja 45 % ei osannut sanoa asiaan puoltavaa eikä kieltävää kantaa. Noin puolet (48 %) oli sitä mieltä, että historia auttaa ennakoimaan, mihin maailma on kehittymässä (41 % ei osannut kommentoida).

Nuorten antamat vastaukset muistuttavat Arja Virran tutkimustuloksia opettajaksi opiskelevien historiakäsityksistä. Näille opiskelijoille historia oli ennen kaikkea nykyajan tapahtumien, yhteiskunnan ja kulttuurin ymmärtämisen perusta (mikä on myös yksi historian vakiintuneista määrittelyistä) sekä historiatieto merkityksellistä sinänsä, yleissivistyksenä. Historia oli opiskelijoille enemmän nykyhetken selittämisperuste kuin eläytymisen tai fantasioiden kohde.⁶⁵ Samat tendenssit

⁶⁵ Virta 1999, 106–110, 114–116, 118.

historian yleissivistävyydestä ja merkityksestä taustatiedona nykyisyydelle näkyvät myös Ahosen keräämässä suomalaisessa YH-materiaalissa.⁶⁶

Joka kymmenennelle vastaajalle (11 %) vain oman elämän ja perheen historia on merkityksellistä, kun 68 %:n mielestä muukin historia on merkittävää. Yllättävän monelle nuorelle historia on vain kouluaine eikä sen enempää: 26 % on tätä mieltä. Kuitenkin vastaajista vain 16 %:n mielestä historia koostuu menneistä ja kuolleista asioista, jotka eivät häntä itseään koske. Näiden toistensa kanssa ristiriitaisten vastausten taustalla lienee vastaajien epävarmuus omasta historiatietoisuudestaan. Historia mieltyy koulun oppiaineeksi, jolla on kuitenkin yleissivistävää ja nykyhetkeä sekä maailman kehitystä selittävää merkitystä. Historian merkitys omassa elämässä näyttää kuitenkin häilyvältä, eikä suuri osa vastanneista näe sitä oman identiteettinsä rakennusaineena: vain 23 %:lle se on tietoa, joka auttaa itseä elämän ja muutosten hallinnassa, ja 33 %:a auttaa ymmärtämään, kuka on ja mihin kuuluu. Sen sijaan nuoret näkevät historian enemmän opettavaisen luonteen virheiden (39 %:n mielestä tilaisuus oppia niistä) ja moraalisesti oikeiden valintojen (47 % :n mielestä opettavaisia esimerkkejä hyvästä ja pahasta) esittäjänä.

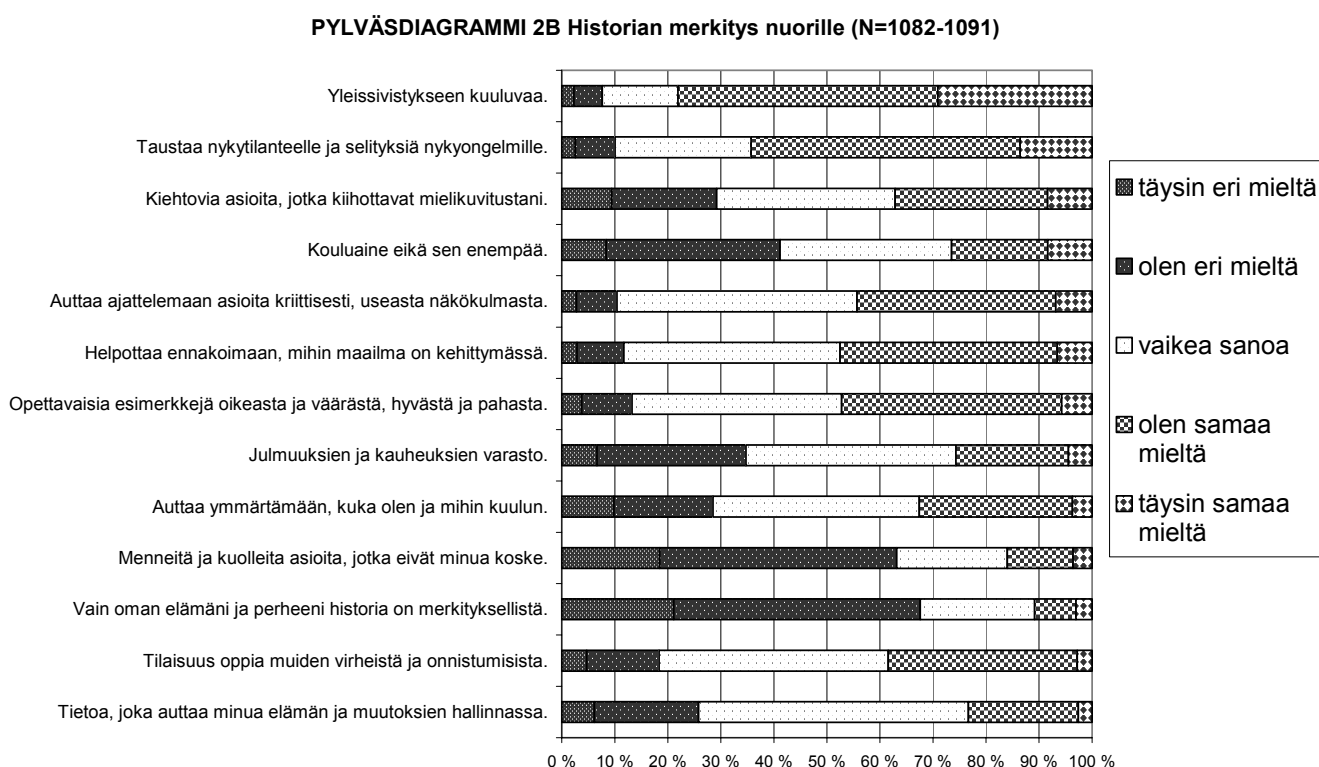
Ainut ero tyttöjen ja poikien vastauksissa ilmeni historian mielikuvitusta kiehtovassa puolessa ($MD = 0.36, p = 0.000$). Pojista ($M2 = 3.2$) 42 %:n mielikuvitusta historia kiehtoo, kun tytöistä ($M1 = 2.9$) vain 31 % löytää tällaisia elämyksiä historiasta.

Nuorten vastauksia on mielenkiintoista verrata historiantutkijoiden käsitykseen historian merkityksestä. Historian tutkijat puhuvat jälkimodernista maailmasta, jossa muutokset ovat niin nopeita, ettei historiallisella tiedolla ole enää samanlaista tulevaisuutta ja elämänratkaisuja opastavaa merkitystä kuin ennen. Vanha kokemusperäinen tieto ei enää kerrokaan yhtä selkeästi mahdollista tulevaisuuden horisonttia kuin stabiilissa talonpoikaisyhteisössä ennen.⁶⁷ Nuoret näyttäisivät haluavan kuitenkin ammentaa juuri näitä puolia historiasta, vaikka erityisesti Aronsson on korostanut historian nykyisiksi tärkeimmiksi tehtäviksi identiteetin

⁶⁶ Ahonen 1997, A258. Angvik & von Borries 1997, B26–29.

⁶⁷ Aronsson 2000, 20.

rakennusaineena olemisen ja viihdyttävän elämysfunktion sekä esteettisen ulottuvuuden.⁶⁸

Tulosta on mielenkiintoista verrata takasivulla esittämieni avoimien kysymyksien⁶⁹ vastauksiin: moni vastasi, etteivät menneet tapahtumat liity hänen elämäänsä mitenkään ja moni jätti vastaamatta kysymyksiin kokonaan. Mielestäni tämä viittaa siihen, että historian nähdään kyllä liittyvän nykypäivään, mutta sitä on vaikea kytkeä omaan elämään, jos kuva menneisyydestä on muotoutunut pitkälti kouluhistorian kautta.⁷⁰ Koulun opetushan saattaa liikkua hyvin yleisellä ja abstraktilla tasolla, mikä vaikeuttaa tapahtumien merkityksellistämistä ja kokemusmaailmaan sisällyttämistä. Toisaalta kyse voi olla vain viitseliäisyyden puutteesta: on helppo valita valmiista vastauksista, mutta omien vastausten tuottaminen vaatii enemmän paneutumista.

⁶⁸ Aronsson 2000, 12–18.

⁶⁹ 1. Millaisissa tilanteissa viime viikolla olet törmännyt historiaan? (Mieti kolme tilannetta).
2. Mitkä maailman / Suomen historian tapahtumat ovat vaikuttaneet omaan elämääsi? Mainitse kolme ja kerro lyhyesti, miten ne ovat vaikuttaneet.

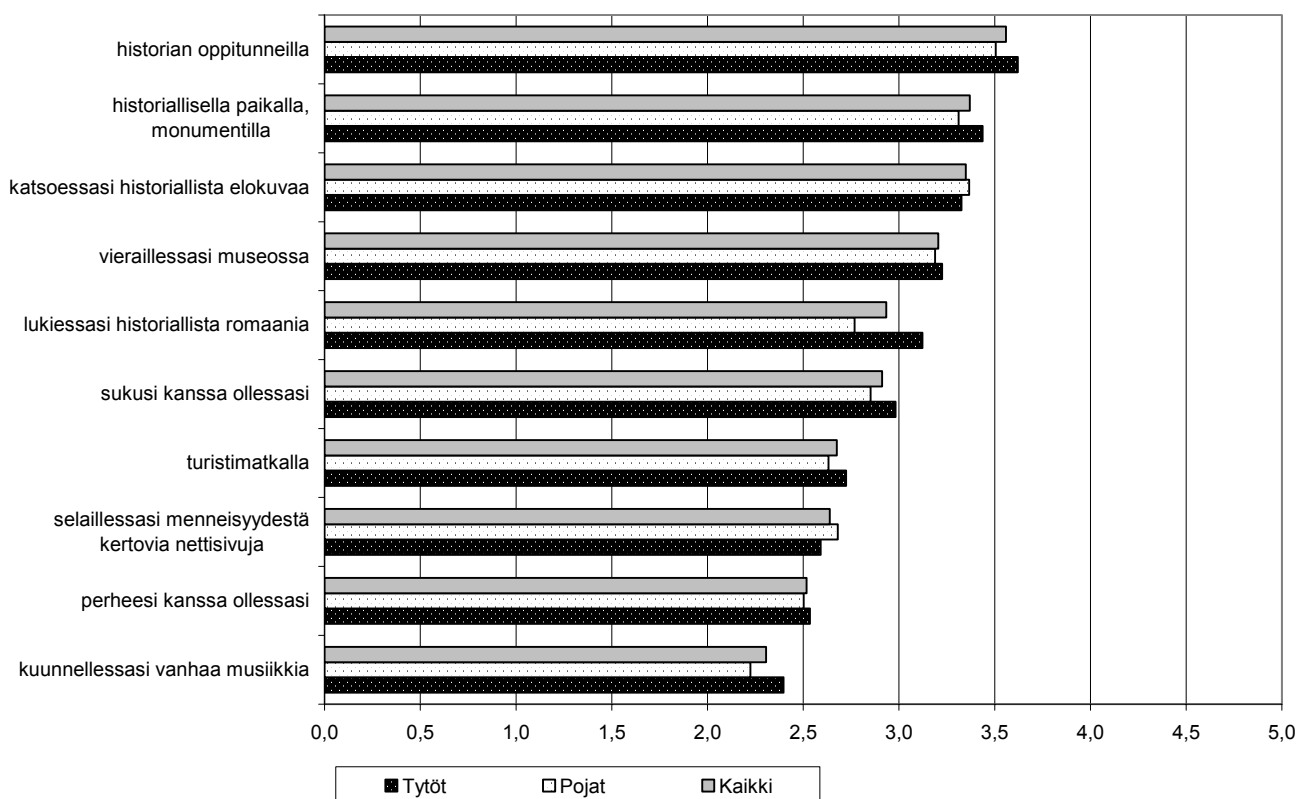
3. Jos kuvittelisit olevasi joku Suomen historian henkilö, kuka olisit?

⁷⁰ Vertaa luvussa 3.1. pylväsdiagrammiin 6, jossa oppilaat arvioivat, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet heidän menneisyyskuvaansa.

2.2. Milloin nuori on kosketuksissa menneisyyteen?

Kahdeksaslukkalaiset kokevat olevansa eniten kosketuksissa menneisyyteen koulun historian tunneilla (M = 3.6). Vastanneista 57 % tuntee olevansa melko tai erittäin paljon menneisyyden kanssa kosketuksissa historian tunneilla. Tämä on hyvin yllättävää, koska Rosenzweigin tutkimuksessa amerikkalaiset tunsivat olevansa kosketuksissa menneisyyden kanssa kaikkein vähiten koulutunneilla. Amerikkalaiset kokivat eniten olevansa kosketuksissa menneisyyteen perheen parissa ollessaan ja historiallisilla paikoilla.⁷¹ Eroa selittää paljolti amerikkalaisen kulttuurin heterogeenisuus: siellä monen etnisen ryhmittymän on vaikea identifioitua valkoiseen keskiluokkaiseen historianopetukseen, jolloin perheiden ja oman etnisen ryhmän traditio on tärkeämpi. Suomalaisen kulttuurin homogeenisuus ja kansallisuusaatteen vahva vaikutus näkyvät nuorten historiakäsityksessään. Koulun tarjoama historikuva kytkee heidät todellisemmin historiaan kuin perheen sisäiset perinteet.

PYLVÄSDIAGRAMMI 3 Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - kosketus menneisyyteen

⁷¹ Rosenzweig 2000, 264–275.

Toiseksi eniten nuoret kokevat olevansa kosketuksissa menneeseen historiallisella paikalla, monumentilla ($M = 3.4$) ja katsoessaan historiallista elokuvaa ($M = 3.4$). Vähiten kytköstä menneisyyteen koetaan vanhaa musiikkia kuunnellessa ($M = 2.3$) ja perheen kanssa ollessa ($M = 2.5$). Puolet vastasi olevansa vain hyvin vähän tai melko vähän kosketuksissa menneeseen perheensä kanssa ollessaan. Suvun parissa menneisyys on enemmän läsnä ($M = 2.9$). Tytöt ($M_1 = 3.0$) kokevat kytköksen menneeseen suvun piirissä hiukan vahvemmin kuin pojat ($M_2 = 2.9$) (tilastollisesti melko merkitsevä $p=0,028$). Vanhan musiikin kuuntelu herättää molemmilla ryhmillä vähiten nostalgiaa tai tunnetta menneisyyden läsnäolosta, mutta tytöille tämäkin on enemmän tunteita herättävä osa-alue (tilastollisesti melko merkitsevä $p=0,014$).

Suurin ero tyttöjen ja poikien välillä on historiallisen romaanin kohdalla ($MD = 0.36$, $p = 0.000$). Tytöt lukevat enemmän historiallisia romaaneja kuin pojat⁷², joten eläytyminen menneisyyteen romaanien kautta on luonnollisesti tytöille merkityksellisempää ($M_1 = 3.1$, $M_2 = 2.8$). Myös museoissa ($M = 3.2$) nuoret kokivat olevansa lähellä menneisyyttä.

Tunne kosketuksesta menneeseen näyttää olevan nuorilla yleisesti heikko, sillä eniten kosketuksissa oloa kuvaavat vaihtoehdotkin kallistuvat eniten vaihtoehdon jonkin verran alle. Eniten kosketuksissa menneeseen nuoret tuntevat olevansa julkisten historian esitysten äärellä.

2.3. Millaisen ihmisryhmän historiaan nuoret identifioituvat?

Kyselylomakkeen osiossa seitsemän kysyttiin nuorten mielenkiintoa eri alueiden ja ihmisryhmien historiaan. Mitta-akseli kulki yksityisestä perheen ja suvun historiasta lähiseudun, oman maan ja maailman historiaan. Erityisalueena oli vaihtoehdoissa omaan harrastukseen liittyvä historia, sillä se nousi kiinnostuksen kohteena esille proseminarityöni yhteydessä nuorten avoimien kysymysten vastauksissa.

⁷² Vuodessa tytöistä 49 % on lukenut historiallista romaania ja pojista 36 %. Tulokset kysymysosioista yhdeksän.

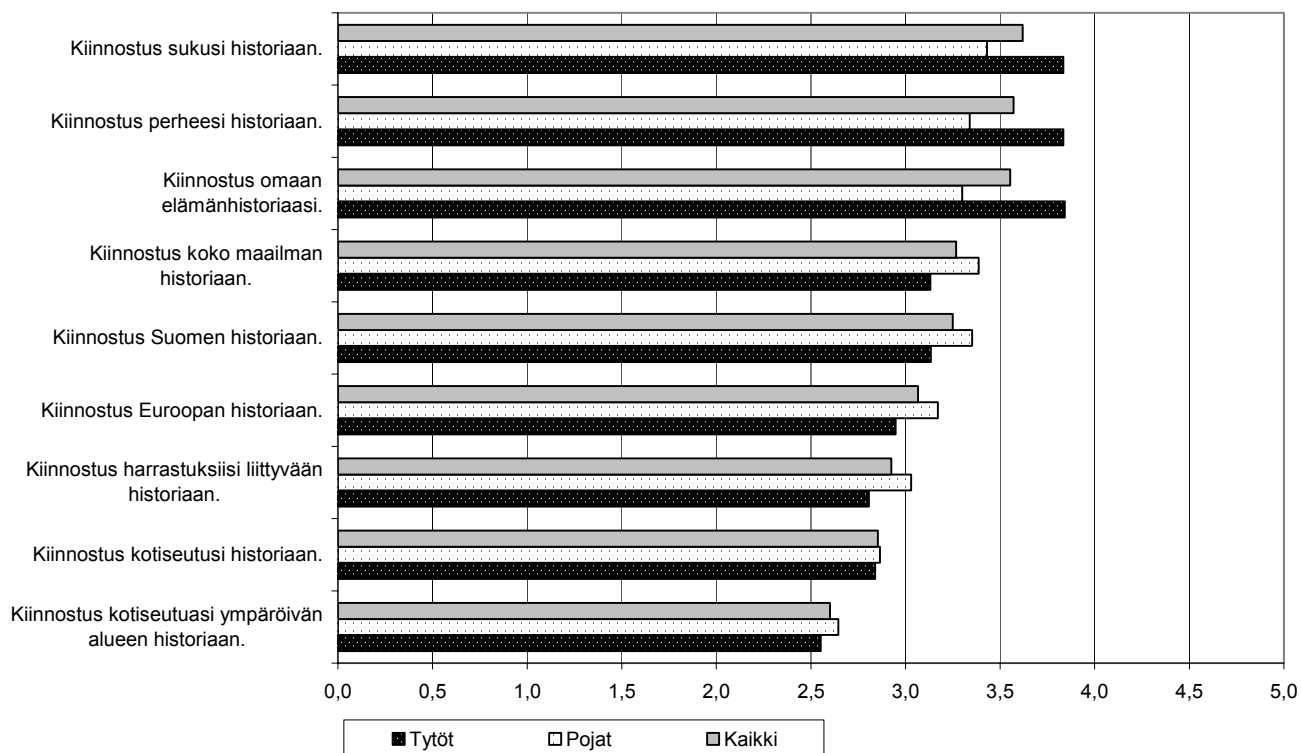
Nuorille suvun, perheen ja oma henkilöhistoria (M:t = 3.6) ovat kiinnostavimpia historian osa-alueita. Tytöt ja pojat kokevat kuitenkin eri ihmisryhmien ja alueiden historian kiinnostavuuden hyvin eri tavalla. Tytöille oma elämänhistoria sekä perheen ja suvun historia (M1:t = 3.8) ovat paljon merkityksellisempiä kuin pojille (M2:t = 3.3–3.4, MD:t \geq 0.4, kaikissa $p = 0.000$). Kaksi kolmasosaa tytöistä oli melko tai erittäin kiinnostuneita omasta, perheen ja suvun historiasta ja joka neljäs tyttö ilmoitti olevansa erittäin kiinnostunut tällaisesta yksityisestä historiasta.

Pojat tuntevat tyttöjä tasaisemmin kiinnostusta eri alueiden ja ihmisryhmien historiaan. Pojilla yksityisestä historiasta suvun historia koetaan kiinnostavimmaksi (M2 = 3.4), mutta tämän rinnalla maailman ja Suomen historia (M2:t = 3.4) näyttävät yhtä mielenkiintoisina. Tytöistä laajempi historia (Suomi, Eurooppa, maailma) ei tuntunut niin kiehtovalta (M1:t = 3.0–3.1), mutta pojat ovat tästä yleisestä julkisesta historiasta tyttöjä kiinnostuneempia (kaikissa MD:t = 0.2, $p = 0.001$). Pojat ovat myös tyttöjä innostuneempia harrastuksiinsa liittyvästä historiasta (MD = 0.2, $p = 0.002$).

Molempien ryhmien mielestä kotiseudun ja sen lähialueiden historia ovat tylsimpiä (M:t = 2.9 ja 2.6). Kotiseutuhistorian mielenkiinnottomuutta lisännee se, että suvun vaiheet liittyvät usein toisiin paikkakuntiin, koska Suomessa on tapahtunut viime vuosikymmeninä laaja yhteiskunnan rakennemuutos, jonka pyörteissä väestö on muuttanut maaseudulta enenevässä määrin kaupunkeihin. Juurtuminen kotipaikkaan voi olla siksi löyhää. Toisaalta maaseutupaikkakunnilla samat suvut ovat asuneet samoilla paikoilla pitkiä aikoja, jolloin suvun historia kietoutuu paikkakunnan historiaan.

Rosenzweigin tutkimuksessa amerikkalaiset olivat identifioituneet selkeästi oman perheensä jäseniksi ja omaan etniseen ryhmäänsä. He käyttivät historiaa nimenomaan oman identiteettinsä rakentamiseen: selvittääkseen perimmäisiä kysymyksiä olemassaolostaan ja tehtävästään maailmassa sekä moraalisisissa kysymyksissä.⁷³ Suomalaiset tytöt näyttävät käyttävän myös tässä mielessä historiaa ja identifioituvan tiukemmin perheeseensä kuin pojat (ensimmäisen kysymysosion mukaan tytöistä perheen kanssa oleminen on kiinnostavampaa kuin pojista, MD = 0.2, $p = 0.000$).

PYLVÄSDIAGRAMMI 4 Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - kiinnostus eri alueiden ja ihmisryhmien historiaan

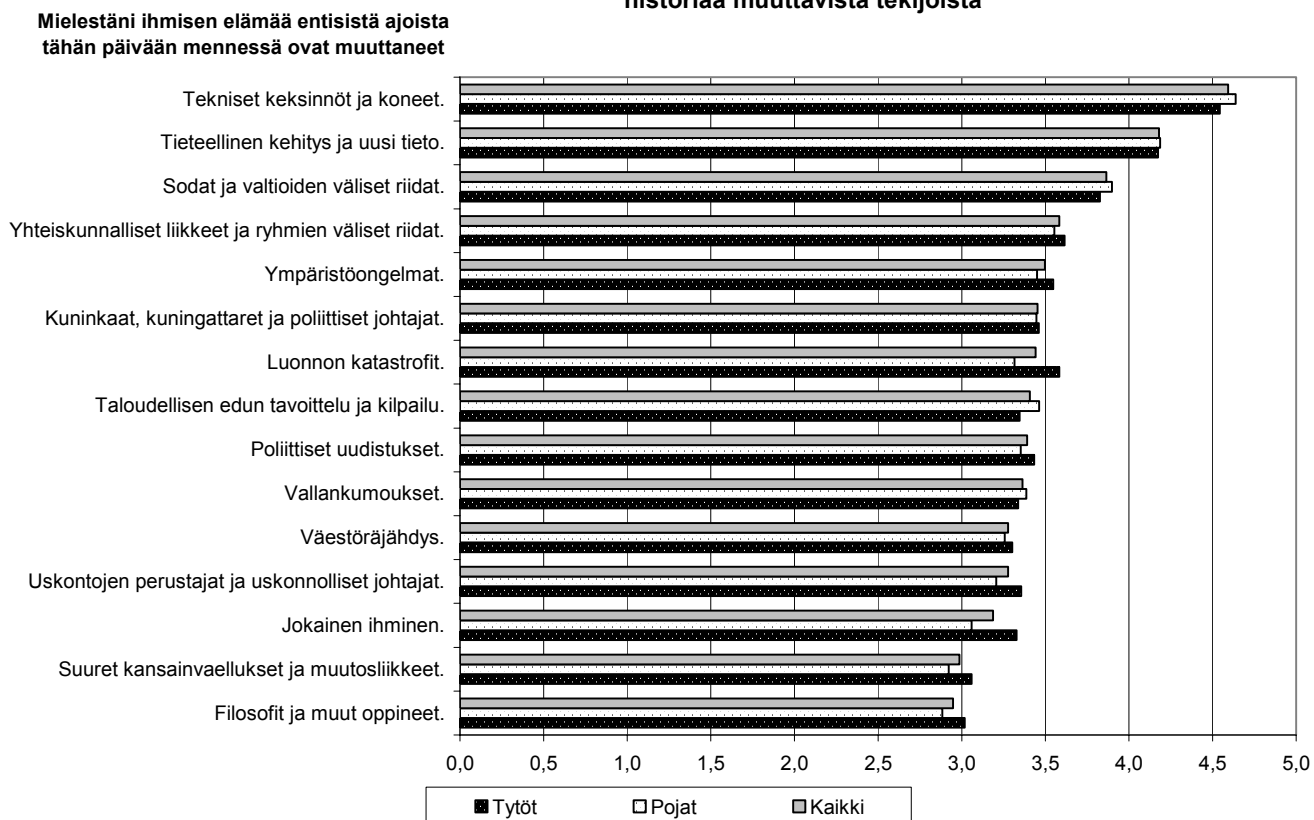
2.4. Nuoret ja historian muutosvoimat

Ihmisten elämää entisistä ajoista tähän päivään mennessä ovat nuorten mielestä eniten muuttaneet tekniset keksinnöt ja koneet ($M = 4.5$) sekä tieteellinen kehitys ja uusi tieto ($M = 4.2$). Nuorten historiatietoisuutta leimaa selvästi postivistinen usko tekniikan ja tieteen kehitykseen.

Sodat ja valtioiden väliset riidat ovat myös merkittävästi muokanneet maailmaa nuorten mielestä ($M = 3.9$). Vastaajien mielestä yhteiskunnalliset liikkeet ja ryhmien väliset riidat ($M = 3.6$) ovat myös melko paljon vaikuttaneet ihmisten elämään. Konfliktit ja aseelliset yhteenotot kuuluvat nuorten historiatietoisuuteen. Koulun historian opetuksen lisäksi niitä vahvistavat isovanhempien muistelut sodista sekä median välittämät meneillään olevat sodat ulkomailla. Nuorten historiatietoisuuteen juuri näillä välittäjäkanavilla on ollut vahva vaikutus, jolloin on erittäin mielenkiintoista, että muutoksen suurempina vetureina he kuitenkin pitävät rauhanomaisempaa ja pitkäjänteisempää tekniikan kehitystä.

⁷³ Rosenzweig 2000, 266–272.

PYLVÄSDIAGRAMMI 5 Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - käsitys historiaa muuttavista tekijöistä

Tyttöjen ja poikien välillä näkyy ero suhtautumisessa luonnon ja jokaisen ihmisen vaikutukseen historiassa. Tytöt ($M1 = 3.3$) uskovat poikia ($M2 = 3.1$) enemmän jokaisen ihmisen vaikutusmahdollisuuksiin ($MD = 0.27, p = 0.001$). Tytöistä myös luonnonkatastrofit ($M1 = 3.6$) ovat muokanneet ihmisten elämää vahvemmin kuin poikien ($M2 = 3.3$) mielestä ($MD = 0.27, p = 0.000$).

On mielenkiintoista, että nuoret näkevät keksintöjen ja tieteen kehityksen historian merkittävämmäksi ihmiselämän vaikuttajaksi kuin sodat ja valtioiden väliset riidat, vaikka avoimien kysymysten kohdalla he mainitsevat ehdottomalla enemmistöllä historiallisista tapahtumista nimenomaan sotien vaikuttaneen eniten heidän elämäänsä. Avoimissa kysymyksissä nousee myös vahvasti esille Suomen itsenäisyyden korostus nimenomaan suhteessa naapurimaihin, joiden kanssa välit koetaan useimmiten huonoiksi.

3. NUORET ARVIOIVAT HISTORIAN VÄLITTÄJÄKANAVIA

Kirjallisuuden reseptiotutkimuksessa on korostettu lukijan subjektiivista tulkintaa, johon liittyvät kiinteästi arvot ja tunteet. Tekstin vastaanotossa, kuten muidenkin kulttuurituotteiden ja ylipäätään tiedon vastaanottamisessa, korostuu yksilön ajattelussa valinta ja etualaistaminen merkityksen luomisessa.⁷⁴ Samat periaatteet pätevät myös historian esitysten vastaanottamiseen. Eri historiakulttuurin osa-alueilla esitys vetoaa vastaanottajaan eri keinolla, jotka aktivoivat vastaanottajan tulkitsemaan esitystä omien tunteiden ja arvostustensa kautta. Historiatietoisuus koostuu näistä henkilökohtaisista ajatteluprosesseista ja arvoista, jotka kuitenkin usein ovat muodostuneet yhteisössä muistuttamaan kollektiivista tapaa merkityksellistä asioita.

On hyvin vaikea arvioida, mistä aineksista ja millaisella intensiteetillä eri tahot vaikuttavat maailmankuvaamme. Myös sen arvioiminen, mistä oma käsitykseni menneisyydestä muodostuu, on haastavaa. Jokainen kuitenkin itse tietää parhaiten, millaisissa tilanteissa ja elinympäristöissä liikkuu ja millaisten vaikuttajakanavien keskellä siis elää. Nuoret saivat itse arvioida antamiensa vaihtoehtojen pohjalta kysymysosiossa neljä, millaisista aineksista he itse katsovat oman menneisyyskäsityksensä eli historiatietoisuutensa muodostuvan. Kysymysosio mittasi nuorten arvostusta eri välittäjäkanavien antamia historiakuvia kohtaan: sille, joka valitaan vaikuttavimmaksi välittäjäkanavaksi, nuori antaa myös arvostusta ja valitsee sen tuottamia historian tulkintoja oman historiatietoisuutensa rakennusaineeksi.

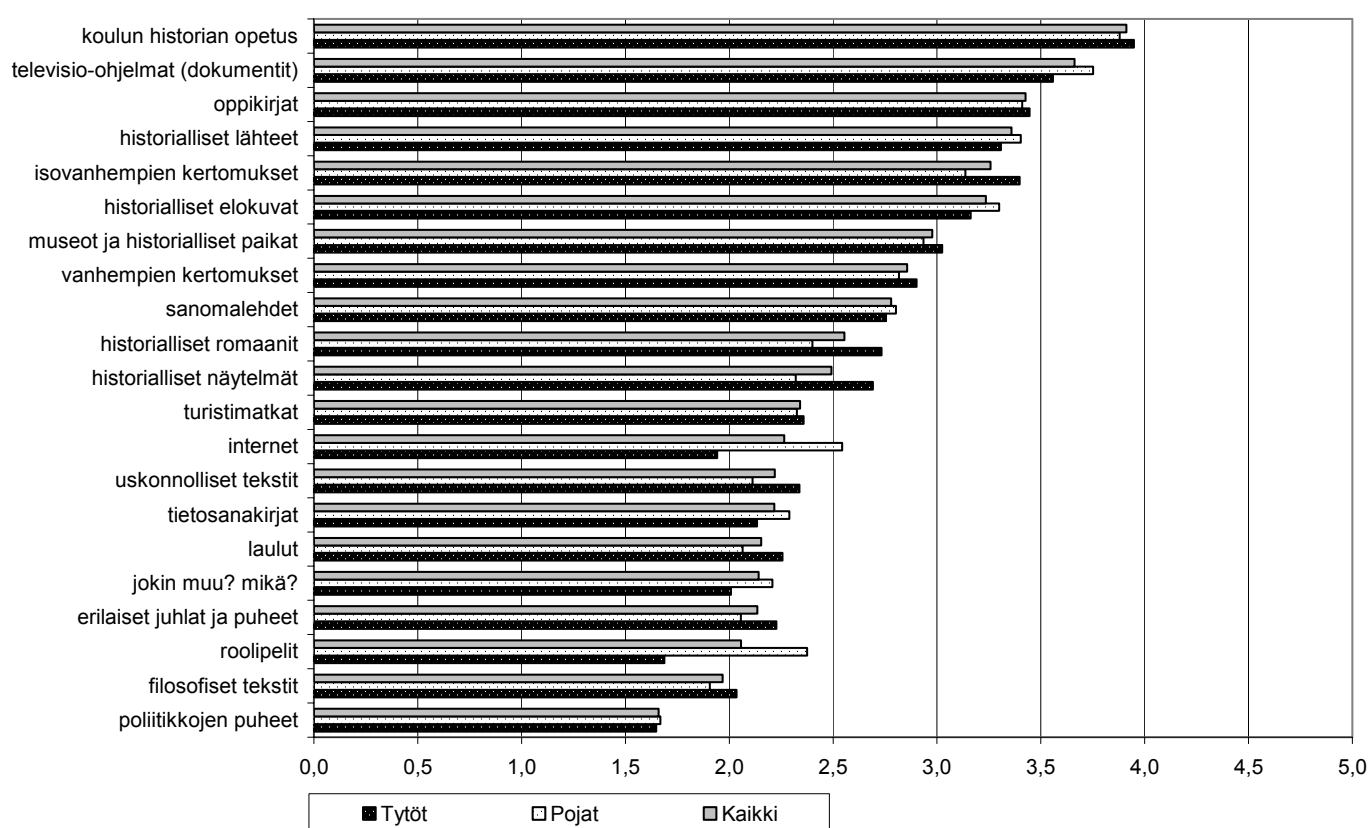
Kysymysosiot viisi ja kuusi sisältävät samat historian välittäjäkanavat. Kysymyksessä viisi mitataan niistä nauttimista ja kysymyksessä kuusi niihin tunnettua luottamusta. Nämä osiot linkittyvät kysymysosion neljä historian välittäjäkanavien vaikuttavuuteen. Käsittelen näitä kolmea osiota ensin erikseen ja sitten niistä muodostuvaa kuvaa kokonaisuutena.

⁷⁴ Kovala 1997, 145–148.

3.1. Nuorten menneisyyskuvan muotoutuminen heidän oman arvionsa mukaan

Kysymys historiakuvaan vaikuttavista tekijöistä sisälsi kahdenkymmenen valmiin vaihtoehdon lisäksi mahdollisuuden mainita jokin muu vaikuttava tekijä, ja viitisenkymmentä vastaajaa olikin maininnut itse jonkin muun vaikuttavakanavan. Useimmin (13 kertaa, joista kaksi mainitsi larppauksen) oli mainittu pelien vaikutus historiakäsitykseen.

PYLVÄSDIAGRAMMI 6 Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - historian välittäjäkanavat

Sekä tytöt ($M_1 = 4.0$) että pojat ($M_2 = 3.9$) arvioivat, että heidän käsitykseensä menneisyydestä on eniten vaikuttanut koulun historian opetus. Siihen liittyvät oppikirjat ($M = 3.4$) ovat kolmannella sijalla. Koulun historian opetuksen jälkeen tärkeimmäksi vaikuttajakanavaksi nousevat televisiodokumentit, joiden vaikutus on nuorten keskiarvon ($M = 3.7$) mukaan ”melko paljon”. Historialliset lähteet ($M = 3.4$) ja isovanhempien kertomukset ($M = 3.3$) ovat vaikuttaneet jonkin verran. Kuudennella sijalla ovat historialliset elokuvat ($M = 3.2$), joilla on kuitenkin pienempi vaikutus kuin historia-aiheisilla dokumenteilla. Kaikista vaihtoehdoista

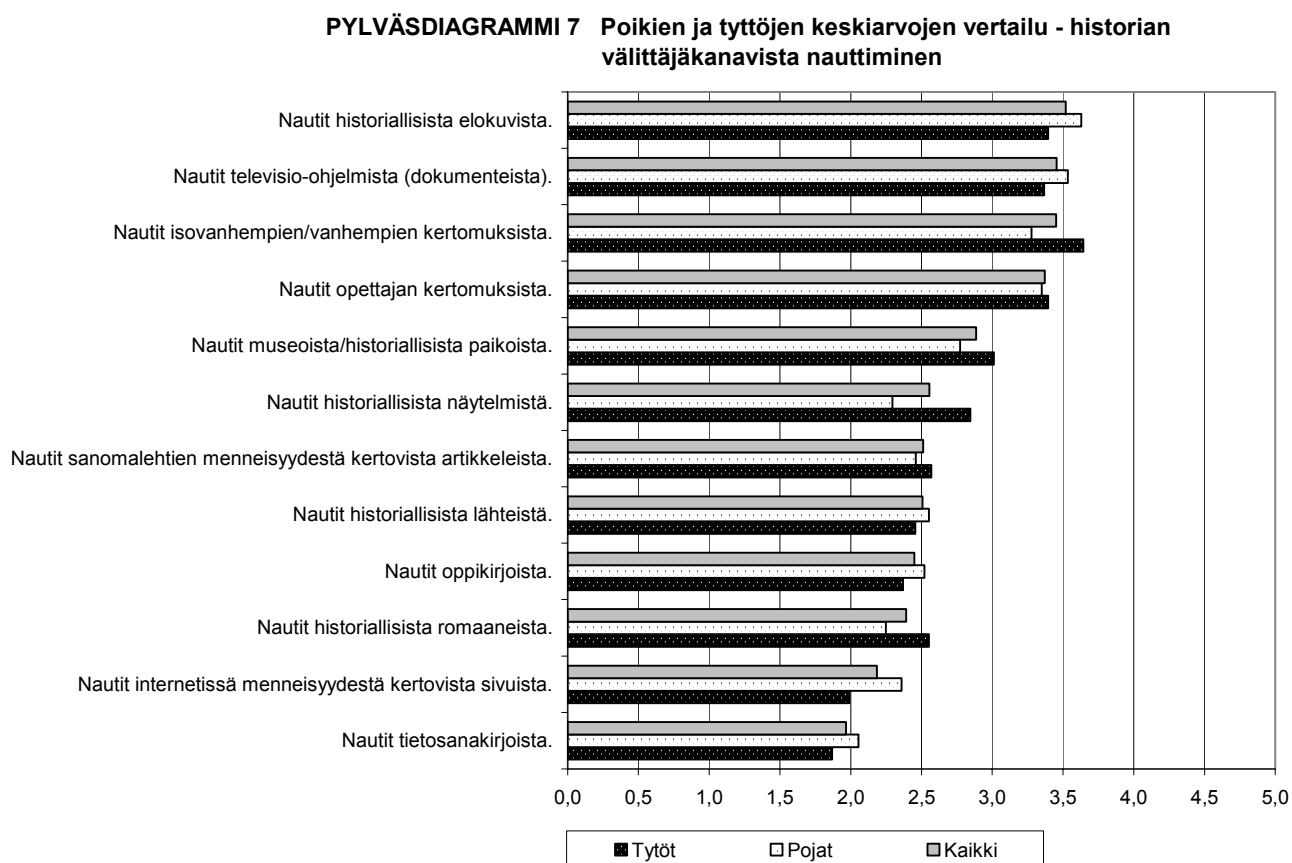
poliitikkojen ($M = 1.7$) ja filosofien ($M = 2.0$) vaikutus on nuorten arvion mukaan ”melko vähäinen” ja vaihtoehtoista ne jäävät viimeisiksi.

Suurimmat erot tyttöjen ja poikien omista arvioista historiakuvaansa muokkaantumisesta ilmenevät Internetin ja roolipelien kohdalla. Nämä ovat selvästi enemmän poikien maailmaa. Kun pojista 21 %:n mielestä Internet on muokannut heidän käsitystään historiasta melko tai hyvin paljon, on vastaava osuus tytöillä vain viisi prosenttia. Vaikkakin yleisesti Internetin vaikuttavuus on arvioitu vain kohtalaiseksi, on poikien keskiarvo ($M_2 = 2.5$) Internetin vaikuttavuuden kohdalla merkittävästi korkeampi kuin tyttöjen ($M_1 = 1.9$) ($MD = 0.6, p = 0.000$). Internet ei ole useammalle tytölle (38 %) kuin pojalle (21 %) vaikuttanut lainkaan heidän historiakuvaansa. Roolipelien kohdalla poikien ($M_2 = 2.4$) ja tyttöjen ($M_1 = 1.7$) välinen ero on suurin ($MD = 0.7, p = 0.000$). Tytöistä vain neljälle prosentille roolipelit ovat muokanneet menneisyyskäsitystä melko paljon tai hyvin paljon, kun taas pojista 21 % painottaa roolipelien suurta merkitystä historiakuvalleen. Vastaavasti tytöistä yli puolet (56 %) ilmoittaa, etteivät roolipelit ole vaikuttaneet heihin lainkaan, kun taas pojista vain noin joka kolmas (35 %). Sekä roolipelit että Internet ovat käyttäjän aktiivisuutta korostavia välittäjäkanavia.

Tytöille ovat poikia tärkeämpiä vaikuttajakanavia sellaiset historian elämykselliset ja fiktiiviset välittäjäkanavat eli historialliset romaanit ($M_1 = 2.7, MD = 0.3, p = 0.000$) ja näytelmät ($M_1 = 2.7, MD = 0.4, p = 0.000$). Tyttöjen menneisyyskäsitykseen vaikuttavat myös enemmän isovanhempien kertomukset ($M_1 = 3.4, MD = 0.3, p = 0.000$) ja uskonnolliset tekstit ($M_1 = 2.3, MD = 0.2, p = 0.000$). Juhlatradiot ja laulut ovat myös tytöille hieman vaikuttavampia kuin pojille. Tyttöihin näyttävät vaikuttavan enemmän traditionaalisemmat historiantesitykset, joissa he voivat olla kuuntelijoina ja vastaanottajina ja joissa kuitenkin pystyvät eläytymään menneeseen.

3.2. Nuoret ja historian välittäjäkanavista nauttiminen

Kysymysosiossa viisi kysyttiin nuorten mielipiteitä eri historian välittäjäkanavien nautinnollisuudesta.

Eniten nuoret nauttivat historiallisista elokuvista ($M = 3.5$), televisiodokumenteista ($M = 3.5$) ja isovanhempien ja vanhempien kertomuksista ($M = 3.5$). Opettajan kertomukset ovat heistä myös lähes yhtä nautinnollisia ($M = 3.4$). Internet ja tietosanakirjat jäävät viimeisiksi.

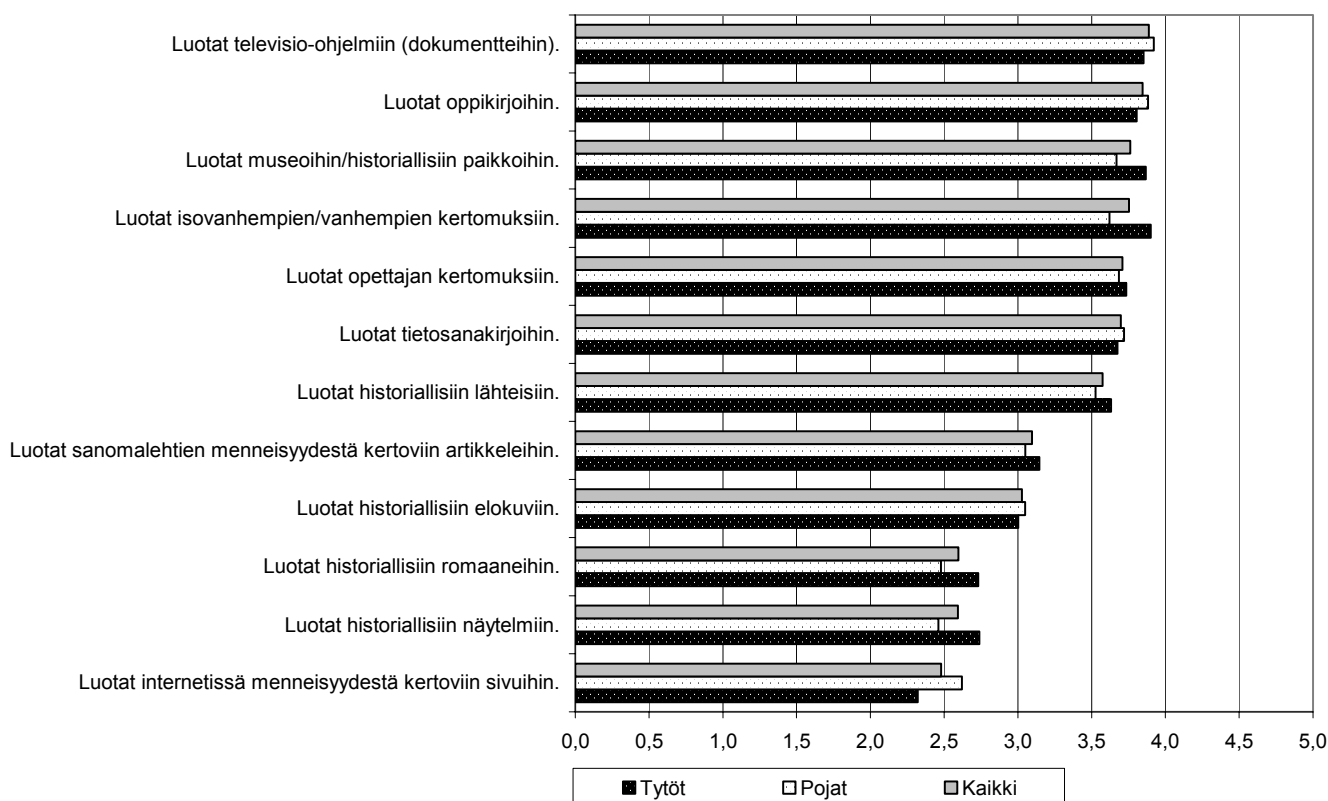
Tytöt nauttivat poikia enemmän historiallisista näytelmistä ($MD = 0.6, p = 0.000$), sukulaisten kertomuksista ($MD = 0.4, p = 0.000$), historiallisista romaaneista ($MD = 0.3, p = 0.000$) sekä museoista ja historiallisista paikoista ($MD = 0.2, p = 0.002$). Pojat vuorostaan nauttivat tyttöjä enemmän internetsivujen esittämästä historiasta ($MD = 0.4, p = 0.000$), historiallisista elokuvista ($MD = 0.2, p = 0.002$) ja tietosanakirjoista ($MD = 0.2, p = 0.002$).

3.3. Nuorten luottamus historian välittäjäkanaviin

Kysymysosio kuusi mittasi historian välittäjäkanaviin tunnettua luottamusta.

Vaihtoehdot olivat samat kuin kysymysosiossa viisi.

PYLVÄSDIAGRAMMI 8 Poikien ja tyttöjen keskiarvojen vertailu - luottamus historian välittäjäkanaviin

Historian välittäjäkanavista nuoret luottavat eniten televisiodokumenteihin, oppikirjoihin, museoihin ja historiallisiin paikkoihin, isovanhempien sekä vanhempien kertomuksiin, opettajan kertomuksiin ja tietosanakirjoihin ja historiallisiin lähteisiin. Näiden seitsemän luotettavimman joukkoon nuoret luottavat melko paljon (keskiarvot vaihtelevat välillä 3.9–3.6).

Nuoret suhtautuvat kriittisimmin historian fiktiivisiin esityksiin (elokuvat, romaanit ja näytelmät). Kaikkein epäluotettavimmaksi historian välittäjäkanavaksi he arvioivat Internetin ($M = 2.5$). Sanomalehtien menneisyydestä kertoviin artikkeleihin ($M = 3.1$) luotetaan yllättävän vähän. Ne ovat vasta kahdeksanneksi luotettavin lähde kahdentoista vaihtoehdon joukossa; esimerkiksi isovanhempien kertomukset ($M = 3.8$) ovat nuorten mielestä luotettavampia.

Sukupuolittaiset erot ilmenevät selvimmin vähiten luotetuissa välittäjäkanavissa. Tytöille historialliset romaanit ja näytelmät näyttäytyvät luotettavampina kuin pojille (molemmissa: $MD = 0.3$, $p = 0.000$). Vastaavasti pojat ilmoittavat tyttöjä enemmän luottavansa Internetin historiasivuihin ($MD = 0.3$, $p = 0.000$). Lisäksi tyttöjen luottamuksen ansaitsevat varmemmin isovanhempien ja vanhempien kertomukset ($MD = 0.3$, $p = 0.000$) ja museot sekä historialliset paikat ($MD = 0.2$, $p = 0.005$).

3.4. Nuorten arviot historian välittäjäkanavista yhteenvetona

Tässä luvussa tehdään johtopäätöksiä kysymysosioiden viisi ja kuusi kysymysparien välillä sekä kartoitetaan yhteyksiä kysymysosioon neljä. Lopuksi verrataan tyttöjen ja poikien mahdollisia eroja kaikkien kolmen kysymysosion valossa.

Vaikuttavimmaksi välittäjäkanavaksi arvioidussa koulun historianopetuksessa erityisesti opettajan rooli näyttää olevan merkitsevä nuorten historiakuvan muodostuksessa. Nuoret nimittäin ilmoittavat nauttivansa enemmän opettajan kertomuksista ($M = 3.4$) kuin oppikirjoista ($M = 2.5$) ja arvioivat opetuksen vaikuttavammaksi tekijäksi ($M = 3.9$) kuin oppikirjat ($M = 3.4$). Molempiin välittäjäkanaviin nuoret myös luottavat.

Televisiodokumentit nuoret arvioivat luotettavimmiksi ja myös toiseksi nautinnollisimmiksi ja vaikuttavimmiksi. Niiden vaikuttavuus on siis myös suuri. Sen sijaan historiallisista elokuvista nautitaan melko paljon, mutta niihin luotetaan vain jonkin verran, eikä niiden vaikutus käsitykseen menneisyydestäkään ole kuin jonkin verran ($M = 3.2$), vaikkakin elokuvien vaikutus on suhteellisen korkea verrattaessa sitä muihin välittäjäkanaviin.

Sukulaisten kertomukset (erityisesti isovanhempien) vaikuttavat enemmän tyttöihin kuin poikiin, mikä näkyy myös tyttöjen suurempana luottamuksen ja nauttimisen kokemuksena isovanhempien ja vanhempien kertomuksien kohdalla. Tyttöjen

vastauksien johdosta sukulaisten kertomuksista nautitaan enemmän kuin opettajien kertomuksista.

Sanomalehdistä nautitaan jonkin verran ja niihin luotetaan myös vain jonkin verran – suunnilleen saman verran kuin historiallisiin elokuviin. Niiden vaikuttavuus arvioidaan kuitenkin elokuvia vähäisemmäksi. Museot ja historialliset paikat herättävät melko paljon luottamusta, mutta vain jonkin verran nautintoa ja vaikutusta. Tietosanakirjat ovat nuorista melko luotettavia, mutta samalla melko vähän nautittavia ja edellistä vähemmän vaikuttavia.

Internetistä ei yleisesti nautita ja siihen luotetaan välittäjäkanavista vähiten. Kuitenkin Internetin vaikuttavuus nousee poikien historian välittäjäkanavien arvioinneissa tasolle ”jonkin verran” ja pojat luottavat ja nauttivat tyttöjä enemmän siitä. Samanlainen ilmiö koskee historiallisia romaaneja ja näytelmiä, joista nautitaan jonkin verran ja joihin ei paljon luoteta. Näiden kohdalla kuitenkin tytöt luottavat, nauttivat ja pitävät niitä tärkeämpinä välittäjäkanavina kuin pojat.

4. NUORTEN HISTORIAKULTTUURI

4.1. Menneisyyden kohtaamisen monet kasvot

Historian luonteeseen kuuluu, että sitä käytetään useisiin tarkoituksiin. Historiakulttuuria kontrolloikin yhteisö, joka määrittelee, mitä kelpuutetaan historiaksi. Kun ilmiöt ja asiat tulevat historiaksi, ne luokitellaan muistamisen arvoisiksi ja selitystä kaipaaviksi.⁷⁵

Tässä tutkimuksessa historiakulttuurin laajaa kenttää on pyritty hahmottaan kolmen erilaisen sektorin kautta. Jorma Kalela esittelee *Historiantutkimus ja historia* – kirjassaan pääjaon historian julkisiin esityksiin ja kansanomaiseen historiaan⁷⁶. Tätä jakoa olen käyttänyt pääjakona nuorten historiakulttuuria kuvaavassa oheisessa taulukossa.

⁷⁵ Kalela 2001, 17–20.

⁷⁶ Kalela 2000, 37–39, 65–67.

TAULUKKO 3 Historiakulttuurin eri osa-alueet – peruskoulun 8.-luokkalaiset

<p>MENNEISYYDEN KOHTAAMISEN MUOTO</p> <p>Kohtaamisen tärkein funktio</p>	<p>A. JULKISET HISTORIAN ESITYKSET</p> <p>Maallikko on vain ammattilaisten tuotoksien vastaanottaja.</p>	<p>B&C. KANSANOMAISET HISTORIAN ESITYKSET</p> <p>Maallikko on myös aktiivinen tuottaja ja toimija.</p> <p>B. Oma, perheen ja suvun sisäinen historiakulttuuri</p> <p>C. Suvun ulkopuolinen historiakulttuuri</p>	
<p>1. SUULLINEN TIEDONVÄLITYS</p> <p>rakentaa yhteisön tai yksilön muistia => välittää tietoa historiallisista juurista, rakentaa identiteettiä ja muokkaa tulevaisuuden odotuksia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poliittiset puheet - opettajien kertomukset 	<ul style="list-style-type: none"> - läheisten muisteluperinne (isovanhempien ja vanhempien) - kavereiden kanssa oman menneisyyden muistelu 	<ul style="list-style-type: none"> - kokoontuminen jonkun ryhmän kanssa muistelemaan menneitä - osallistuminen jonkun menneisyyttä opiskelevan, säilyttävän tai esittävän ryhmän toimintaan - historia-aiheiset keskustelut
<p>2. KIRJALLINEN TIEDONVÄLITYS</p> <p>rakentaa yhteisön tai yksilön muistia => välittää tietoa historiallisista juurista, rakentaa identiteettiä ja muokkaa tulevaisuuden odotuksia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tietosanakirjat, populaarit tietokirjat - historia internetsivuilla (viralliset tahot) - median ylläpitämä: lehtiartikkelit, radion asiaohjelmat, tv-dokumentit ja uutiset (pohjautuvat kirjoitettuun tekstiin) - historian oppikirjat 	<ul style="list-style-type: none"> - sukututkimus - historia internetsivuilla (kotisivut) 	<ul style="list-style-type: none"> - harrastukseen liittyvä historian tutkiminen - historia internetsivuilla (harrastus- tms. ryhmät) - kotiseutuhistoriikit
<p>3. MUU KULTTUURI-VIESTINTÄ</p> <p>tunteiden ja muistojen aktivoiminen ja ylläpitäminen => elämykset menneestä ajasta, nostalgia, historiasta oppiminen => esineet ja kulttuuri-tuotteet toimivat muistipaikkoina</p>	<ul style="list-style-type: none"> - historian fiktiiviset esitykset: elokuvat, televisiosarjat, näytelmät ja romaanit - uskonnolliset ja filosofiset tekstit - musiikkiesitykset - maalaukset, veistokset, piirroksat, sarjakuvat - arkkitehtuuri, historialliset paikat, monumentit, museot - keksinnöt (esim. koneet, kulkuvälineet) 	<ul style="list-style-type: none"> - valokuvat ja videot (suku- ja perhemuistot) - päiväkirjat - kirjeet ja muistoesineet 	<ul style="list-style-type: none"> - antiikkiesineet - vanhat kirjat, levyt ja nuotit - vanhat esineet ja vaatteet - vanhan musiikin kuuntelu
<p>4. KÄYTÄNNÖT</p> <p>rituaalit ja perinteet tunteiden ja muistojen aktivoijina ja ylläpitäjinä => elämyksien tuottaminen => kokemus ajassa ja paikassa, toiminta, nostalgia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kansalliset muistotilaisuudet, muistopäivät - kansallinen juhla- ja kulttuuriperintö - opastetut turistimatkat 	<ul style="list-style-type: none"> - haudalla käyminen - sukukokous - perheen sisäiset traditiot - valokuvaus ja videokuvaus (muistojen luomisen tarkoituksessa) - päiväkirjan kirjoittaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - vanhojen esineiden keräilyharrastus - historialliset tietokonepelit, roolipelit ja larpkaus - musiikki: vanhojen laulujen/sävelmien laulaminen/soittaminen

Julkinen historiakulttuuri eroaa kansanomaisesta historiakulttuurista kahdella tavalla. Se on ammattilaisten (opettajien, poliitikkojen, toimittajien) tuottamia historian esityksiä, joita maallikko käyttää, kuluttaa ja ottaa vastaan. Julkinen historiakulttuuri on myös kansanomaisia historianesityksiä laaja-alaisemmalle yleisölle tarkoitettua, kun taas kansanomaisessa historiakulttuurissa maallikko on itse myös aktiivinen tuottaja ja toimija.

Omassa tutkimuksessani olen nähnyt tarpeelliseksi huomioida myös kansanomaisen historiakulttuurin jakautumisen omaan, perheen ja suvun sisäiseen historiakulttuuriin (B) sekä suvun ulkopuoliseen historiakulttuuriin (C). Omaan elämään ja sukuun liittyvä historiakulttuuri käsittää muistelut, muistoesineet, valokuvat sekä perheen noudattamat traditiot. Suvun ulkopuolinen historiakulttuuri on taas yleensä jonkun harrasteryhmän toimintaa, pienemmän ryhmän erityistä kiinnostusta julkisen historian esityksiin ja tapahtumiin. Esimerkiksi larppaajat muodostavat tällaisen oman historiallisesti suuntautuneen harrasteryhmänsä. Suvun ulkopuolinen historiakulttuuri siis käsittää sisäänsä historiallisesti harrastuneet ihmiset sekä historiallisista tapahtumista keskustelemisen (ei suvun historiasta).

Menneisyyden kohtaamisen monia kasvoja on pyritty hahmottamaan historiakulttuurin ja -politiikan käsitteiden kautta sekä luettelemalla erilaisia yksittäisiä kohtaamisen muotoja. Ihmisen toiminnan ja historian jälkien tueksi tarvitaan tulkintoja: kertomuksia ja selityksiä, joista historiakulttuuri koostuu. Historia on tapa hahmottaa ja käsittää maailmaa. Selittämisen ja muistamisen, historian käyttämisen taustalla on erilaisia syitä. Hannu Salmi on käsitellyt historian eri funktioita artikkelissaan *Menneisyyskokemuksesta hyödykkeisiin – historiakulttuurin muodot* teoksessa *Jokapäiväinen historia*⁷⁷. Salmen mukaan menneisyyden kohtaaminen, historian käyttö voidaan nähdä muistina (kollektiivisena ja yksilöllisenä), kokemuksena (aika ja tila, nostalgia), käytäntöinä (rituaalit, perinteet), artefakteina (esineet muistipaikkoina, viitteet menneeseen) ja hyödykkeinä (kulutuskohteet). Nämä eri funktiot edustuvat taas eri tavoin historiakulttuurin osa-alueesta riippuen. Taulukossani olen ajatteluni pohjana

⁷⁷ Salmi 2001, 134–149.

käyttänyt tätä jaottelua nimetessäni menneisyyden kohtaamisen muotoja ja pohtiessani niiden funktioita.⁷⁸

Ensimmäisenä kategoriana menneisyyden kohtaamisen muodoissa on suullinen tiedonvälitys. Julkisessa historiakulttuurissa opettajien ja poliitikkojen puheet rakentavat yhteisöllistä muistia ja käsitystä menneisyydestä nimenomaan suullisen viestinnän kautta. Kansanomaisen historiakulttuurin puolella suvun sisäinen muisteluperinne on merkittävin osa-alue omassa, perheen ja suvun sisäisessä historiakulttuurissa. Suvun ulkopuolista suullista viestintää edustavat erilaiset keskustelut historiasta maallikoiden kesken. Yhteistä näille kaikille on suullisen kanssakäymisen lisäksi menneisyyden tiedollisen puolen, muistin, korostaminen.

Toisena kategoriana menneisyyttä voidaan kohdata kirjallisen tiedonvälityksen kautta. Tämän kategorian suhde ensimmäiseen on huokoinen. Yhteistä niille on keskittyminen historialliseen tietoon eli muistiin. Julkisissa historiaesityksissä kuten tietokirjoissa, oppikirjoissa, lehtiartikkeleissa sekä tv-dokumenteissa ja uutisissa (pohjana käsikirjoitus) pyritään ennen kaikkea ymmärtämään menneisyyttä nykyisyyden selittäjänä. Historiallinen tieto on keskiössä myös sukututkimuksessa tai harraste- ja kotiseutuhistorioissa.

Kolmannessa kategoriassa muuksi kulttuuriviestinnäksi on laskettu julkisina historian esityksenä erilaiset historian fiktiiviset esitykset, taide ja arkkitehtuuri. Aikaisempiin historian välittäjäkanaviin verrattuna tässä kategoriassa keskeisintä on tunteiden ja muistojen aktivoiminen. Elämykset menneestä ajasta, nostalgian tunteet ja historiasta oppiminen ovat tärkeämmällä sijalla kuin itse faktatieto. Tällainen tunteisiin vetoava historian käyttö on julkisissa historian esityksissä laaja-alaista ja myös suvun sisällä valokuvat, päiväkirjat, kirjeet ja muistoesineet kytkvät menneisyyteen herättäen konkreettisen esineen kautta muistoja. Julkisessa historiakulttuurissa vanhat rakennukset, historialliset paikat ja museot henkivät

⁷⁸ Eri historiakulttuurin osa-alueita nimetessäni olen omaa tutkimustani varten poiminut ideoita Rosenzweigilta (2000) ja Ahoelta (1998, 17) tämän esittämästä henkilöiden/ryhmien historiatietoisuuden jaottelusta (lainattu Schörkeniltä ja Samuelilta) ja muistakin historiakulttuuria koskevista artikkeleista.

mennyttä aikaa samoin kuin erilaiset antiikkiesineet, vanha musiikki, esineet ja vaatteet. Esineet ja kulttuurituotteet toimivat siis muistipaikkoina, jotka laukaisevat aina uudelleen muistoja ja niihin liittyviä tunteita. Historian fiktiiviset esitykset nostavat yksilön pintaan, kuvaavat yleisiä historian tapahtumia tuntevan yksilön näkökulmasta ja tuovat julkisen historian hyvin lähelle kansanomaista historiaa⁷⁹. Samoin erilaiset keksinnöt ja koneet kuin myös rakennukset tunkeutuvat ihmisten arkielämään.

Viimeisessä eli neljännessä kategoriassa olen erottanut omaksi historiakulttuurin osakseen erilaiset käytännöt, joiden kautta pyritään myös herättämään tunteita ja elämyksiä. Käytännöt edellyttävät kuitenkin yksilön aktiivisempaa toimintaa ja itse toiminta on keskiössä. Kokemukset ja kohtaamiset syntyvät vahvasti sidoksissa aikaan, paikkaan ja toimintaan. Julkisessa historiakulttuurissa kansallisella juhla- ja kulttuuriperinteellä ja muistopäivillä luodaan jatkuvuuden tunnetta kansalliseen kulttuurihistoriaan. Turistimatkoilla myös esitellään toisen maan kansallista historiaa elämyksellisellä tavalla. Suvun sisällä yhteyttä menneisyyteen pidetään yllä esimerkiksi perhevalokuvilla, kirjoittamalla päiväkirjaa ja käymällä haudalla. Suvun ulkopuolinen historiakulttuuri on vahvimmillaan käytäntöjen sektorilla. Vanhojen esineiden keräily, pelit sekä vanhojen laulujen ja sävellysten soittaminen aktivoivat läheisen ja tunteisiin vetoavan suhteen menneisyyteen.

Historiakulttuurin osa-alueita kuvaavaa taulukkoa käytetään jatkossa analyysin teoreettisena pohjana. Siitä hahmottuvia historiakulttuurin eri osa-alueita merkitään kirjain- ja numeroyhdistelmällä, esimerkiksi merkinnällä A2 tarkoitetaan julkisten historiaesitysten osiota ”kirjallinen tiedonvälitys”.

4.2. Nuoret historian käyttäjinä

Kysymyksellä yhdeksän kartoitetaan yläasteelaisten kohtaamisia historian kanssa pyytämällä heitä miettimään viimeisen vuoden ajalta, millaisia elementtejä heidän arkiseen historiakulttuuriinsa kuuluu. Vaihtoehdoissa on pyritty mahdollisimman laajalti ottamaan huomioon historiakulttuurin moniulotteisuus päiväkirjan

⁷⁹ Salmi 2004, 165.

kirjoittamisesta aina haudalla käyntiin.⁸⁰ Kysymysosio yhdeksän mittaa nuorten historian kohtaamia koulumaailman ulkopuolella. Päätargetoituus on siis kartoittaa tutkimuskysymystä historian vastaanoton ja käytön eri muotojen yleisyydestä. Kouluopetuksen yhteyttä on tarpeetonta kysyä tässä, koska nuoret osallistuvat viikoittain koulussa historian opetukseen. Kysymysosiossa kymmenen tulee esille kouluopetuksen vaikutus.

Kyseessä on järjestysasteikollinen kysymysosio⁸¹, jossa nuoret saivat arvioida, kuinka usein he edellisen vuoden aikana ovat kohdanneet, kuluttaneet ja käyttäneet historian eri esityksiä tai itse olleet luomassa historiaa (muistoja). Tutkimuksessani käytän useampia historiallisten aktiviteettien vaihtoehtoja kuin Rosenzweig tutkimuksessaan. Olen myös lisännyt lisäsarakeet, joissa pyysin nuoria arvioimaan, kuinka usein (viikossa, kuukaudessa tai vuodessa) he ovat kyseistä toimintaa harjoittaneet.

Koska kysymysosion aikasarakeen vaihtoehdot muodostavat ordinaaliasteikon⁸² (viisi eri luokkaa), vertailuja tehdään eri sarakkeisiin tulleiden vastausten prosenttiosuuksien kautta. Jokaisen historian kohtaamista kuvaavan rivin kohdalla vastausten määrä vaihteli hiukan. Vastajat ovat saattaneet huomaamattaan hypätä yhden rivin yli, kaikki eivät ole viitsineet keskittyä kyselyyn kunnolla (vastaukset vain helppoihin kohtiin) ja jotkut eivät ole osanneet vastata jokaiseen kysymykseen.

Luultavasti osa vastaajista on jollain tavalla ymmärtänyt väärin sarakeen ”Teen päivittäin (yleensä)”, sillä jotkut ovatkin väittäneet tekevänsä montaa asiaa päivittäin, mikä ei useimpien aktiviteettien kohdalla ole uskottavaa (esim. haudalla, kirpputorilla käyminen). Tämän takia päivittäisen tekemisen luokkaan onkin suhtauduttava varauksellisesti varsinkin sellaisten aktiviteettien kohdalla, joita muuten harrastetaan harvoin (esim. suurin osa vastaa tekevänsä 1-5 krt/v). Ehkä päivittäin tekemisen vaihtoehto on sekoittunut joidenkin vastaajien ajatuksissa vuosittain tekemisen vaihtoehdon kanssa. Loogisesti sarake ”En ole tehnyt” olisi

⁸⁰ Vaihtoehdot syntyivät pitkälti Rosenzweigin tutkimuksen perusteella ja Sirkka Ahosen historiakulttuuria käsittelevien artikkeleiden ja tutkimuksen pohjalta. Lisäksi olen lisännyt joukkoon joitakin omia havaintojani arkipäivän tavoista, joissa historia on selkeästi läsnä (kuten antiikkiliikkeissä ja menneisyydestä kertovilla nettisivuilla).

⁸¹ Katso liitteessä 1 kyselylomakkeen osio yhdeksän.

⁸² Heikkilä 2002, 81. Ordinaaliasteikossa mittausten etäisyyttä toisiinsa ei voida välttämättä tarkasti mitata, mutta eri luokat voidaan laittaa luonnolliseen järjestykseen.

ehkä voinut olla viimeisenä vaihtoehtona, jolloin asteikossa kohtaamisten lukumäärä olisi kulkenut suurimmasta pienimpään. (Pylväsdiagrammit onkin piirretty sijoittamalla kohtaamattomuutta kuvaava luokka viimeiseksi.)⁸³

Vastausten määrä kysymysosioon yhdeksän vaihteli välillä 958–973⁸⁴, jossa vaihtelu oli tytöillä 451–463 ja pojilla 502–510. (Yhteensä tähän osioon vastasi 973 oppilasta.) Vastausten pohjalta tehdyt pylväsdiagrammit⁸⁵ löytyvät liitteestä 3, jossa ovat myös erikseen esitettynä tyttöjen ja poikien diagrammit.⁸⁶ Nämä diagrammit on siirretty liitteeksi niiden laajuuden vuoksi. Diagrammien tarjoaman informaation analysoinnissa joudutaan pitäytymään pääpiirteissä, koska tutkimuksen sivumäärä on rajallinen.

4.2.1. Nuoret ja historian kohtaamiset viimeisen vuoden aikana

Suurinta osaa vastaajista viimeisen vuoden aikana ainakin kerran koskettaneita historiakulttuurin osa-alueita ovat valokuvien katselu perheen tai ystävien kanssa (B3, 90 %) sekä valokuvien ottaminen muistoiksi (B4, 84 %), historiallisen elokuvan (A3, 90 %) ja historiallisen tv-dokumentin katselu (A2, 88 %), haudalla käyminen (B4, 87 %) sekä vanhempien (B1, 85 %) ja isovanhempien (B1, 76 %) muistelujen kuunteleminen ja lehtien lukeminen (A2, 77 %). Perheen historiakulttuuri (B) näyttää siis elävän median välittämän julkisen historiakulttuurin (A) rinnalla.

Julkista historiaa kohdataan nuorten vapaa-ajan historiakulttuurissa (kun koulu on suljettu pois) eniten television ja lehtien kautta. Julkisen historiakulttuurin piiriin kuuluvat myös museossa sekä historiallisella paikalla tai monumentilla käynnit

⁸³ Kysymyslomaketta tehdessä sarakkeiden järjestystä pohdittiin yhdessä ohjaajan kanssa ja päädyttiin käytettyyn vaihtoehtoon. Sen ajateltiin helpottavan vastaajien siirtymistä kysymyksestä toiseen.

⁸⁴ Joitakin vastauksia hylättiin siksi, että niihin oli rastitettu kaikkiin kohtiin akkiä suhaisten ”En ole tehnyt”. Historiakulttuurin eri vaihtoehdot ovat kuitenkin sellaisia, että jokainen on varmasti törmännyt niistä johonkin vuoden aikana.

⁸⁵ Löytyvät myös Internetistä Kasvatustieteen päivillä pitämäni alustukseen liittyvästä artikkelista Menneisyys nuorten arkielämässä – Historian kohtaaminen ja käyttö 8.-luokkalaisten maailmassa. – Reetta Mietola ja Helena Outinen (toim.), *Kulttuurit, erilaisuus ja kohtaamiset, Kasvatustieteen päivien 2003 julkaisu*. <http://www.helsinki.fi/ktl/julkaisut/ktp-2003/osa4.pdf>

⁸⁶ Liite 3A Nuorten historiakulttuuri 1, liite 3B Nuorten historiakulttuuri 2, liite 3C Tyttöjen historiakulttuuri 1, liite 3D Tyttöjen historiakulttuuri 2, liite 3E Poikien historiakulttuuri 1 ja liite 3F Poikien historiakulttuuri 2.

(A3), joita noin 2/3 nuorista on tehnyt viimeisen vuoden aikana (suurin osa 1-5 kertaa).

Oma, perheen ja suvun sisäinen historiakulttuuri (B) on vahvasti läsnä nuorten historiakulttuurissa valokuvien, muistelun ja muistoesineiden kautta. Nuorista 44 % on kuunnellut vanhempien lapsuudenmuistoja kuukausittain tai useammin. Joka neljäs (24 %) kuuntelee vähintään kerran kuussa isovanhempien lapsuudenmuistoja. Muistelun lisäksi haudalla käymisellä on vahva perinteensä. Suurin osa nuorista (87 %) oli käynyt haudalla viimeisen vuoden aikana. Haudalla käymisen perinne liittyy sukupolvia toisiinsa. Ahonen kiinnitti haastatelluissa huomiota siihen, että konkreettinen muistokivi herätti usein perhetarinat ja muistelut henkiin.⁸⁷ Haudalla käymisellä onkin suvun sisäisessä historiakulttuurissa merkittävä rooli, vaikka haudalla käynnit eivät määrällisesti ole kovin yleisiä.

Sukukokoukseen ei suurin osa nuorista (74 %) ollut kokoontunut viimeisen vuoden aikana. Järjestelmällinen suvun historian tutkiminen ei ole myöskään kovin yleistä, mutta yllättävää on, että nuorista sukututkimusta on kuitenkin harrastanut 22 % viimeisen vuoden aikana.

Suvun ulkopuolisesta historiakulttuurista (C) nousevat esille laajimmin musisointi ja vanha musiikki. Historiallinen harrastuneisuus ei kuitenkaan koske suurinta osaa nuorista. Nuoret eivät myöskään juurikaan osallistu menneisyyttä tutkivien, opiskelevien tai muistelevien ryhmien toimintaan.

Taulukossa 4 esittämistä nuorten viikoittaisista kohtaamisista historian kanssa (laskettu yhteen päivittäiset ja 1–3 kertaa viikossa tapahtuvat kohtaamiset) voidaan päätellä, mitkä historiakulttuurin osa-alueet aktivoituvat useimmin. Kuten aiemmin on todettu, prosenttiosuudet ovat suuntaa-antavia.⁸⁸

⁸⁷ Ahonen 1998, 109.

⁸⁸ Liitteessä 3 olevista pylväsdiagrammeista voi katsoa havainnollisesti viikoittaisten kohtaamisten määrän. Tämä määrä näkyy päivittäisen ja viikoittaisen tekemisen luokkien yhdessä muodostamasta pylvästä.

TAULUKKO 4 Nuorten viikoittainen historiakulttuuri viimeisen vuoden aikana

Historian kohtaamisen ja käyttämisen viikoittaiset muodot nuorilla (Julkisen historian välittäjäkanavat varjostettu)	% nuorista tekee viikoittain	Historia-kulttuurin osa-alue
Kirjoittanut päiväkirjaa.	18,3	B4
Laulanut/soittanut vanhoja lauluja/sävelmiä.	16,2	C4
Säilönyt erilaisia pieniä esineitä, lappusia, kirjeitä muistoiksi.	16,1	B3/4
Ottanut valokuvia säilyttääksesi niitä muistoina.	14,5	B4
Kuunnellut vanhoja levyjä.	13,9	C3
Katsonut tv:stä historiallisen dokumentin.	13,8	A2
Lukenut lehdestä menneisyyteen liittyvistä asioista.	13,1	A2
Katsellut valokuvia perheen tai ystävien kanssa.	10,5	B3
Kuunnellut vanhempien lapsuudenmuistoja.	9,4	B1
Pelannut historiallista roolipeliä.	8,7	C4
Katsonut historiallisen elokuvan.	8,5	A3
Tutkinut harrastukseeni liittyvää historiaa.	6,5	C2
Kerännyt vanhoja tavaroita.	5,8	C4
Videokuvannut tapahtumia, ihmisiä muistoksi.	5,7	B4
Käynyt kirpputorilla.	5,1	C3/4
Selaillut menneisyydestä kertovia nettisivuja.	5,1	A2
Kuunnellut isovanhempien lapsuudenmuistoja.	5	B1
Pukeutunut vanhoihin vaatteisiin.	4,7	C3/4
Käynyt haudalla.	4,4	B4
Käynyt divarissa.	3,4	C3/4
Lukenut historiallisen romaanin.	2,6	A3
Osallistunut jonkun menneisyyttä opiskelevan, säilyttävän tai esittävän ryhmän toimintaan.	2,6	C1
Kokoontunut jonkun ryhmän kanssa muistelemaan menneitä.	2,5	C1
Kuunnellut radiosta menneisyydestä kertovia asiaohjelmia.	2,3	A2
Larpannut.	2,3	C4
Käynyt historiallisella paikalla, monumentilla.	2,1	A3
Tehnyt sukututkimusta.	1,4	B2
Käynyt museossa.	1,2	A3
Käynyt antiikkiliikkeessä.	1,2	C3/4
Osallistunut sukukokoukseen.	1,2	B4
Osallistunut johonkin historialliseen muistotilaisuuteen.	1,1	A4

Koulun ulkopuolella tapahtuvassa historian kohtaamisessa oma, perheen ja suvun sisäinen historiakulttuuri (B) sekä suvun ulkopuolinen historiaharrastuneisuus (C) nousevat yllättäen julkisten välittäjäkanavien (A) ohi.

Julkisissa historian esityksissä kirjallinen tiedonvälitys (A2) on voimakkain. Tv-dokumentit ja lehtiartikkelit tavoittavat viikoittain yli 13 % vastanneista. Julkisen

kulttuuriviestinnän (A3) sisällä nuoret kohtaavat historian lähinnä elokuvien (8,5 %) kautta (seuraavaksi yleisin: romaanit 2,6 %).

Kansanomaiset historian käytännöt (B4 ja C4) ovat nuorille tiheimpiä viikoittaisia historian kohtaamisen muotoja. Viikoittaisten kohtaamisten kärjessä on omaan ja perheen historiaan (B) liittyviä historiakulttuurin muotoja: päiväkirjan kirjoittaminen (B4, 18 %), pienten muistoesineiden säilöminen (B3/4, 16 %) ja valokuvaus (B4, 15 %). Noin joka kymmenes on katsellut valokuvia perheen tai ystävien kanssa (B3, 11 %) ja kuunnellut vanhempien lapsuusmuistoja (B1, 9 %). Suvun ulkopuolisesta historiakulttuurista (C) nuoret ovat kohdanneet menneisyyttä useimmin musiikin kautta (C4 soitto ja laulu 16 %, C3 vanhat levyt 14 %). Nuorista 9 % on myös pelannut historiallista roolipeliä (C4) viikoittain.

4.2.2. Tyttöjen ja poikien erilaiset historiakulttuurit

Kysymysosion yhdeksän vastausten perusteella tytöillä tuntuu olevan yleisesti enemmän kosketuksia historiaan kuin pojilla. (Katso liitettä 3.) Poikien kohtaamisia kuvaavat pylväät ovat kauttaaltaan lyhyempiä kuin tytöillä (kolmea lyhyintä pylvästä lukuun ottamatta). Vertailtaessa tyttöjen ja poikien historiakulttuurin muodostumista rajoitetaan tässä tutkimuksessa tarkastelemaan vain suurimpia eroja. Tässä luvussa tilastollisen riippuvuuden merkittävyyden analysoinnissa käytetään kontingenssikerrointa C .⁸⁹ Jotta se ei sekoittuisi suvun ulkopuolisen historiakulttuurin merkinnän C kanssa, kontingenssikerrointa merkitään tässä C' :lla.

Seuraavassa taulukossa 5 esitetään tyttöjen yleisimmät viikoittaiset historian kohtaamisen muodot (kuusi suosituinta).

⁸⁹ Kontingenssikerroimen käytöstä tilastollisena merkittävyyden mittarina kerrottu luvussa 1.6.1 Tilastolliset menetelmät.

TAULUKKO 5 Tytöt ja historian kohtaamisen ja käyttämisen yleisimmät viikoittaiset muodot

Historian kohtaamisen ja käyttämisen yleisimmät viikoittaiset muodot tytöillä (Julkisen historian välittäjäkanavat varjostettu)	% tytöistä tekee viikoittain	Historia-kulttuurin osa-alue
Kirjoittanut päiväkirjaa.	36	B4
Säilönyt erilaisia pieniä esineitä, lappusia, kirjeitä muistoiksi.	28	B3/4
Laulanut/soittanut vanhoja lauluja/sävelmiä.	23	C4
Ottanut valokuvia säilyttääksesi niitä muistoina.	22	B4
Katsellut valokuvia perheen tai ystävien kanssa.	16	B3
Kuunnellut vanhoja levyjä.	16	C3

Tyttöjen viikoittaista historiakulttuuria leimaavat kansanomaisen historian (B&C) välittäjäkanavat ja erityisesti oma, perheen ja suvun sisäinen historiakulttuuri (B). Kulttuuriviestinnän muistoesineihin ja musiikkiin liittyvät muistot sekä kansanomaiset historian prosessointiin liittyvät käytännöt kuvaavat heidän viikoittaista historiakulttuuriaan.

Päiväkirjan kirjoituksessa näkyy suurin ero tyttöjen ja poikien välillä (kontingenssikerroin $C' = 0.6$). Tytöistä yli kolmasosa (36 %) kertoo kirjoittavansa päiväkirjaa viikoittain. Lähes joka viides (18 %) kirjoittaa päivittäin päiväkirjaa ja yli puolet on kirjoittanut vähintään kuukausittain. Ainakin kerran vuodessa kirjoittaneita on yli 70 %, kun pojista vastaava luku on ainoastaan 8 %. Päiväkirjan kirjoittamisen voi nähdä tapana käsitellä tunteita, eräänlaisena terapiana ja haluna säilyttää tapahtumien ja tunteiden muisto. Päiväkirjan kautta voi palata menneisyyden tapahtumiin ja tunnelmiin, luoda omaa henkilöhistoriansa jatkumoa.

Katarina Eskola on pohtinut artikkelissaan *Varhain kuolleiden äitien verhottu muisto. Sosiaalista genealogiaa vai/ja yksityisen yleisyyttä?* sitä, miksi vieraiden ihmisten päiväkirjat ja muistelmat kiinnostavat ja tuntuvat niin kovin tutuilta. Omakohtaisena kokemuksenaan hän kertoo hämmästyneensä, miten samalla tavoin hänen vanhempansa ovat nuoruuden päiväkirjoissaan reagoineet asioihin ja vielä yllättyneempi hän oli huomattessaan omien reaktioidensa samankaltaisuuden. Sosiologisessa tutkimuksessa on sosiaalisella genealogialla selitetty tätä ilmentymää. Suvuissa ylläpidetään arvostuksia ja toistetaan kertomuksia, joista tulee vähitellen sukumyyttejä ja -legendoja. Ne toimivat sukupolvesta toiseen suhteutus pintana, joihin suvun jäsenet vertaavat omia ratkaisujaan. Näin ne jättävät

jälkensä suvun jäsenten reagointi- ja tulkintatapoihin.⁹⁰ Toisaalta päiväkirjat ja muistelmat kaikessa yksityisyydessään, ovat sidoksissa aikakauteensa ja yhteydessä toisiinsa sekä julkisiksi tultuaan myös lukijoihinsa. Ne ovat osa kulttuurista kollektiivista kertomusta: selittämismalleineen ja vaikenemisineen ne ovat osa yleisempää sosiaalista ja kollektiivista muistia ja merkityksenmuodostusta.⁹¹ Tyttöjen historiakulttuuri kytkeekin heidät päiväkirjan pidon kautta vahvasti perheen traditioon ja historian kansanomaisten esitysten luontiin.

Samanlaista oman elämänhistorian musealisointia ja kertomuksellista rakentamista on nähtävissä tyttöjen tavassa säilöä mielellään erilaisia pieniä esineitä, lappusia ja kirjeitä muistoiksi. Tytöistä 28 % arvioi tekevänsä tällaista muistojen keräämistä viikoittain, pojista vain 6 % ($C^2 = 0.5$). Mennyt kokemus säilyy muistoesineessä käsinkosketeltavasti. Erityinen muistoarvo saattaa esineestä kuitenkin kadota sen vaihtaessa omistajaa. Jäljelle jääkin muistoarvon kadottua kulttuurisesti jaettu pitkäkestoisempi merkitys.⁹² Esineet toimivat henkilökohtaisena arkistona ja ne heijastavat omistajansa elämänhistoriaa. Esine toimii menneiden elämysten ja kokemusten muistopaikkana. Muistoesineillä kontrolloidaan menneisyyttä ja myös nykyisyys ja tulevaisuus voidaan kokea hallittavampana.⁹³ Tyttöillä lienee esikuvana tällaisessa muistoesineiden säästämisessä äitien ja isoäitien malli. Historian kohtaamisena vanhojen tavaroiden kerääminen mieltyy yleensä vanhempien henkilöiden harrastukseksi.

Tarkasteltaessa tyttöjen koko vuoden kohtaamisia historian välittäjäkanaviin (liitteessä 3C ja 3D olevat pylväsdiagrammit) tytöt ovat eniten kosketuksissa menneisyyteen valokuvien kautta. He katselevat niitä mielellään ja ottavat kuvia muistoiksi. Tytöistä noin 16 % katselee viikoittain valokuvia perheen tai ystäviensä kanssa, ja vähintään kuukausittain valokuvia selailee 2/3 tytöistä. Lähes kaikki ovat ainakin kerran vuodessa katselleet kuvia. Tytöistä noin joka viides (22 %) kertoo ottavansa valokuvia muistoiksi viikoittain ja yli 70 % kuvaa vähintään kuukausittain. Tytöt ottavatkin hiukan ahkerammin kuvia kuin katselevat niitä. Valokuvauksen innokkuuteen vaikuttanee digikameran yleistyminen.

⁹⁰ Eskola 1997, 60–62.

⁹¹ Eskola 1997, 80–81.

⁹² Koskijoki 1997, 270.

⁹³ Koskijoki 1997, 276–277.

Pojat eivät ole kuitenkaan yhtä innostuneita kuvauksesta. Heistä alle kymmenesosa kuvaa viikoittain ja kolmasosa vähintään kuukausittain. Pojat katselevat mieluummin valokuvia kuin ottavat niitä. Pojista kolmasosa katselee valokuvia vähintään kerran kuussa ja 80 % on katsellut valokuvia viimeisen vuoden aikana. Valokuvat ovat myös tilastollisesti selvästi tyttöjen alaa (valokuvien ottamisessa $C^2 = 0.4$ ja katselussa $C^2 = 0.3$).

Valokuvauksella ja päiväkirjoilla historiakulttuurin suvun sisäisen tradition luojina on pitkät perinteet. Suomessa säätyläisten elämäntapaan 1800-luvun lopulla kuului kiinteästi elämäntapana aktiivinen tuottaminen ja työstäminen yhä uudelleen tietoisilla tavoilla: pitämällä päiväkirjaa, käymällä laajaa kirjeenvaihtoa ja kirjoittamalla muistelmia. Säätyläisnaiset ovat aikanaan osallistuneet erityisen aktiivisesti muistojen rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Äidit, isoäidit ja tädit toimivat usein muiden perheenjäsenten muistina ja omanatuntona, sukumuistojen fokalisoijana. Säätyläisten muistelukulttuurin jäljet näkyvät nykyisin vahvimmin merkkipäivien pakollisina perheen muotokuvauksina.⁹⁴ Tyttöjen historiakulttuurin erilaisuus verrattuna poikiin onkin nähtävissä tämän säätyläisnaisten kulttuurin jatkeena. Tytöt käyttivät historiaa juuri oman elämänsä jäsentämisenä sekä tradition siirtämisen tarkoituksessa.

Musiikilla on merkittävä osuus tyttöjen historiakulttuurissa. Tytöistä 23 % on soittanut tai laulanut vanhoja lauluja tai sävelmiä viikoittain ($C^2 = 0.4$) ja 16 % on kuunnellut vanhoja levyjä. Näihin aktiviteetteihin liittyy tunteiden ja nostalgian mukanaolo. Poikien viikoittaiseen historiakulttuuriin kuuluvat nämä samat kansaomaisen historiakulttuurin muodot – joskin vain vähemmässä määrin (soitto ja laulu 10 %, vanhat levyt 12 %).

⁹⁴ Palin 1997, 254–57, 261.

Alla oleva taulukko 6 kuvaa poikien yleisimpiä viikoittaisia historiakulttuurin muotoja (kuusi suosituinta).

TAULUKKO 6 Pojat ja historian kohtaamisen ja käyttämisen yleisimmät viikoittaiset muodot

Historian kohtaamisen ja käyttämisen yleisimmät viikoittaiset muodot pojilla (Julkisen historian välittäjäkanavat varjostettu)	% pojista tekee viikoittain	Historia-kulttuurin osa-alue
Katsonut tv:stä historiallisen dokumentin.	19	A2
Pelannut historiallista roolipeliä.	15	C4
Lukenut lehdestä menneisyyteen liittyvistä asioista.	15	A2
Kuunnellut vanhoja levyjä.	12	C3
Katsonut historiallisen elokuvan.	11	A3
Laulanut/soittanut vanhoja lauluja/sävelmiä.	10	C4

Poikien viikoittaista historiakulttuuria leimaavat julkisen historian kirjallinen tiedonvälitys (A, media) sekä suvun ulkopuolisen historiakulttuurin (C) käytännöt.

Tarkasteltaessa poikien historiakulttuuria koko vuoden aikana (liitteessä 3E ja 3F olevat diagrammit) pojat harrastavat ylivoimaisesti eniten liikkuvan kuvan katsomista. He kohtaavat useimmiten historiaa tv-dokumenttien (A2) ja historiallisten elokuvien (A3) kautta. Melkein joka viides poika (19 %) katsoo vähintään viikoittain televisiosta historiallisen dokumentin ja yli puolet katsoo vähintään kuukausittain (lähes 90 % ainakin kerran vuodessa). Pojista noin joka kymmenes (11 %) kertoo katsovansa historiallisen elokuvan viikoittain ja puolet katsoo sellaisen vähintään kerran kuussa (noin 90 % ainakin kerran vuodessa). Television tuottama julkinen historiakulttuuri onkin siis lähimpänä poikien arkipäivää, mikä näkyy myös viikoittaisten kohtaamisen taulukossa.

Pojat katsovat tyttöjä hieman useammin historiallisia elokuvia ($C' = 0.2$). Vaikka historialliset elokuvat ovat nimenomaan poikien historiakulttuurin hallitseva osa-alue, tytöistä lähes yhtä moni (87 %) ilmoittaa katsoneensa historiallisen elokuvan ainakin kerran edellisen vuoden aikana. Tytötkin seuraavat aktiivisesti historiallisia televisiodokumentteja (43 % vähintään kerran kuukaudessa), mutta molemmissa tapauksissa pojista löytyy suurempi viikoittain aktiivisten ryhmä. Tytöt lukevat lehdestä menneisyyteen liittyvistä asioistakin suunnilleen yhtä paljon kuin pojat,

mutta he kohtaavat historiaa kuitenkin useammin kansanomaisten historian välittäjäkanavien kautta.

Pojista lähes puolet on ainakin kerran pelannut historiallista roolipeliä viime vuoden aikana. Yli neljäsosa pelaa kuukausittain ja joukosta löytyy aktiivinen roolipelaajien ryhmä (15 %), joka harrastaa lajia päivittäin tai viikoittain. Vastaavasti tytöistä noin 86 % ei ole pelannut kertaakaan roolipeliä vuoden aikana. Myös tilastollisesti riippuvuus sukupuolesta on merkittävä ($C' = 0.4$). Larppauksessa (Live action role play) sen sijaan ei näy yhtä suuria eroja tyttöjen ja poikien kohdalla ($C' = 0.1$), vaan ainoastaan noin 14 % kaikista vastaa harrastaneensa viimeisen vuoden aikana sitä. Pojat ovat olleet kuitenkin hiukan aktiivisempia tälläkin saralla. Tällainen historiallinen erikoisharrastuneisuus, mielikuvituksellinen eläytyminen menneeseen, onkin pojille yleisempää kuin tytöille. Myös Internetin merkitys poikien historiakulttuurin osa-alueena on vahvempi kuin tyttöjen historiakulttuurissa.

Historiallisen fiktion (romaanit ja elokuvat) ominaisuutena on pidetty, että sen sisälle syntyy historiallinen maailma, jonka sisälle lukija tai katsoja voi suorastaan astua. Tällainen todellisuuspako ei suinkaan ole tuntematonta tietokonepeleissä, mutta pelaaja uppoutuu historiaan eri tavoin kuin lukija. Pelaaja on sekä tarkkailija että toimija, jotka molemmat on otettava huomioon.⁹⁵ Poikien historiakulttuurissa fiktiivisten historianesitysten vastaanotto tapahtuukin mieluummin visuaalisen eläytymisen ja pelien toiminnallisuuden kautta, kun taas tytöillä kielellinen historian prosessointi romaanien ja päiväkirjan kirjoittamisen kautta on tyypillisempää.

Poikien historiakulttuurissa median luomalla julkisella historiakuvalla näyttääkin olevan suurempi vaikutus kuin kansanomaisilla historiankuvilla. Heidän viikoittaisissa kohtaamisissaan kuuden kärkeen ei mahdu yhtään oman, perheen ja suvun sisäisen historiakulttuurin muotoa (B). Tyttöjen kuuden kärjessä ei taas ole yhtään julkisen historian välittäjäkanavaa (A).

⁹⁵ Heikkilä 2003, Historiallinen fiktio ja tietokonepelit. Artikkelit Internetissä: <http://agricola.utu.fi/tietosanomat/numero3-03/peli.html>

4.2.3. Nuorten historiakulttuuri verrattuna muihin tutkimuksiin

Saamani tulokset ovat osittain samantyyppisiä kuin Roy Rosenzweigin tulokset amerikkalaisten historian käytöstä ja kulutuksesta.⁹⁶ Amerikkalaisista edellisen vuoden aikana perhevalokuvia oli katsellut 91 %, ottanut valokuvia tai videoita muistoksi 83 %, katsonut historiallisia elokuvia tai dokumentteja 81 %.

Suomalaisten nuorten historiakulttuuri muistuttaakin amerikkalaisten historiakulttuuria näiltä osin. Suomalaiset nuoret ovat käyneet kuitenkin yllättäen hieman amerikkalaisia (57 %) ahkerammin museossa tai historiallisella paikalla (65 %). Sen sijaan amerikkalaisten suosimat sukukokoukset ja muut muisteluryhmät (64 %) eivät kuulu kuin noin joka neljännen nuoren historiakulttuuriin.

Amerikkalaiset (36 %) harrastavat myös enemmän sukututkimusta kuin suomalaiset nuoret, joista kuitenkin yllättävän monet (22 %) ovat perehtyneet sukunsa historiaan (erityisesti tytöt).

Tyttöjen historiakulttuuri muistuttaa poikia enemmän amerikkalaista historiakulttuuria. Suomalaiset tytöt ovat keräilleet ja säilöneet vanhoja esineitä⁹⁷ jopa innokkaammin kuin amerikkalaiset (40 %) ja kirjoittaneet myös useammin päiväkirjaa⁹⁸. Suomalaisista tytöistä 72 % on kirjoittanut päiväkirjaa viimeisen vuoden aikana, mikä on yli kaksinkertainen määrä amerikkalaisten päiväkirjaa kirjoittaneiden (29 %) nähden. Amerikkalaisten historiakulttuurissa perheen ja suvun historia korostuvat erittäin tärkeinä television historiakulttuurin rinnalla. Suomalaiset tytöt käyttävät historiaa amerikkalaisten tavoin oman identiteettinsä rakentamiseen ja identifioitumalla suvun historiakulttuuriin.

Aronsson esittelee kirjassaan *Historiebruk – att använda det förflutna* ruotsalaisten historiallisista aktiviteeteista tehdyn kyselyn tuloksia. Sen mukaan historian käytössä televisio-historia (83 %), historiallinen kirjallisuus (59 %) ja historialliset näytelmät (51 %) ovat suosituimpia historian käytön muotoja. Sukututkimusta tai

⁹⁶ Rosenzweig 2000, 264–265. Samat tutkimustulokset löytyvät suomennettuna taulukkona Sirkka Ahosen (2002) artikkelissa *Historiakulttuuri, historiallinen identiteetti ja historianopetus* teoksessa Jan Löfstöm (toim.), *Kohti tulevaa menneisyyttä*, 66–67.

⁹⁷ Edellisen vuoden aikana erilaisia pieniä esineitä, lappusia ja kirjeitä on muistoksi säilönyt 88 % ja vanhoja tavaroita kerännyt 55 % tytöistä.

perheen historiakulttuuria on harrastanut 19 %.⁹⁹ Televisio on siis ruotsalaisilla yhtä tärkeässä roolissa kuin suomalaisilla nuorilla ja amerikkalaisilla. Sen sijaan perhehistoria ei ole niin suuressa roolissa kuin amerikkalaisilla, vaan kirjat ja näytelmät ovat sen tilalla.

Median luoma historiakulttuuri on niin tyttöjen kuin poikienkin elämässä vahvasti läsnä: televisiosta on katsottu historiallisia dokumentteja (88 %) ja elokuvia (90 %) ja lehdistössä historiaan on törmännyt noin 77 % vastanneista. Historiallisen elokuvan kuluttajina pojat osoittautuivat tyttöjä innokkaammiksi. Filmitoiminta onkin Sirkka Ahosen haastatteluaineiston mukaan toiminut nuorille ehkä merkittävimpana historialliskansallisen identiteetin rakentajana.¹⁰⁰

Perinteisissä yhteisöissä vanhemmat sukupolvet välittivät nuorille sukupolville menneiden sukupolvien vaiheet. Ahosen tutkimuksen mukaan 1980-luvun nuoret kertoivat, ettei perheissä ole enää tapana muistella menneitä, jolloin nuorten käsitys menneestä on muotoutunut enemmän julkisen, osin kaupallisen historiakulttuurin myötä. Ahosen mukaan yhteinen muistimme muovautuu siis nykyisin lähinnä median ja kirjojen kautta.¹⁰¹ Kuitenkin on mielenkiintoista, että kyselyyni vastanneista nuorista 44 % prosenttia kertoi kuunnelleensa vanhempien lapsuusmuistoja kerran kuussa tai useammin ja 24 % isovanhempien lapsuusmuistoja vähintään kuukausittain. Kyselyni mukaan suvun muisteluperinne elää edelleen ja erityisesti nuorten tyttöjen historiakulttuurissa oman, perheen ja suvun historia korostuu historiallisena aktiivisuutena muistoesineiden keräilyssä, valokuvien katsomisessa ja päiväkirjan kirjoittamisessa.

4.3. Nuorten omat kokemukset historian kohtaamisesta arjessa

Viimeisimpinä osioina kyselyssäni olivat avoimet kysymykset, joissa nuoret saattoivat omin sanoin kertoa suhteestaan historiaan. Nuorten vastaukset olivatkin paljastavia nimenomaan heidän historiatietoisuutensa suhteen. Lomakkeen suljetuilla kysymyksillä pyrittiin avamaan heille historiaa kouluopetusta laajempaan

⁹⁹ Aronsson 2004, 152,

¹⁰⁰ Ahonen 1998, 169–170.

¹⁰¹ Ahonen, 2000, 306–307. Ahonen 1998, 60–63.

käsitteenä, jotta he pystyisivät pohtimaan monipuolisemmin menneisyyden merkitystä elämässään. Avoimissa kysymyksissä nuorten vastaukset kertovat, mitä he arvostavat historiassa. Monelle avoimet kysymykset ja oma pohdinta osoittautuivat kuitenkin liian vaivaloisiksi ja viimeiset kolme kysymystä saatettiin ohittaa ”Ei mitenkään” tai ”En tiedä” -tyyppisillä vastauksilla. Kuitenkin suurin osa nuorista vastasi kysymyksiin.¹⁰²

Avoimilla kysymyksillä mitattiin vahvasti nuorten arvostuksia. Kysymys kymmenen tuo lisävalaistusta kysymysosion yhdeksän tuloksiin kertoessaan siitä, millaisia historian kohtaamisia nuoret itse pitävät merkityksellisinä edelliseltä viikolta. He saattavat törmätä periaatteessa hyvin usein menneisyyteen jonkun historiakulttuurin osa-alueella, mutta eivät huomaa sitä eivätkä pidä sitä tärkeänä, kuten seuraava vastaus osoittaa:

En koskaa mieti historiaa, et vaik olisin törmänny, en varmasti erityisesti huomaisi sitä. (tyttö 689)

Vaikuttavuus ei siis välttämättä ole vain tapaamiskertojen useudessa, vaan riippuu myös nuorten historiatietoisuudesta ja vastaanottavuudesta. Toisaalta usein tapahtuvilla tiedostamattomilla kohtauksilla on niilläkin alitajuntaa muokkaava vaikutuksensa.

Avointen kysymysten kymmenen ja yksitoista analyysissä en puutu tyttöjen ja poikien välisiin eroihin, sillä tuloksien esittely paisuisi liian laajaksi pro gradu -työn puitteissa.

Avoimissa kysymyksissä vastauksien puuttuminen oli melko yleistä, mikä olikin odotettavissa. Kysymykseen kymmenen tulleita vastauksia historian kohtaamistilanteista tuli yhteensä 2520 kappaletta. Yhteensä kahdeksan vastausta on jätetty huomioimatta, koska ne liittyvät luonnon historiallisuuteen, joka on rajattu historiakulttuuri-käsitteeni ulkopuolelle.¹⁰³ Jos kaikki olisivat vastanneet

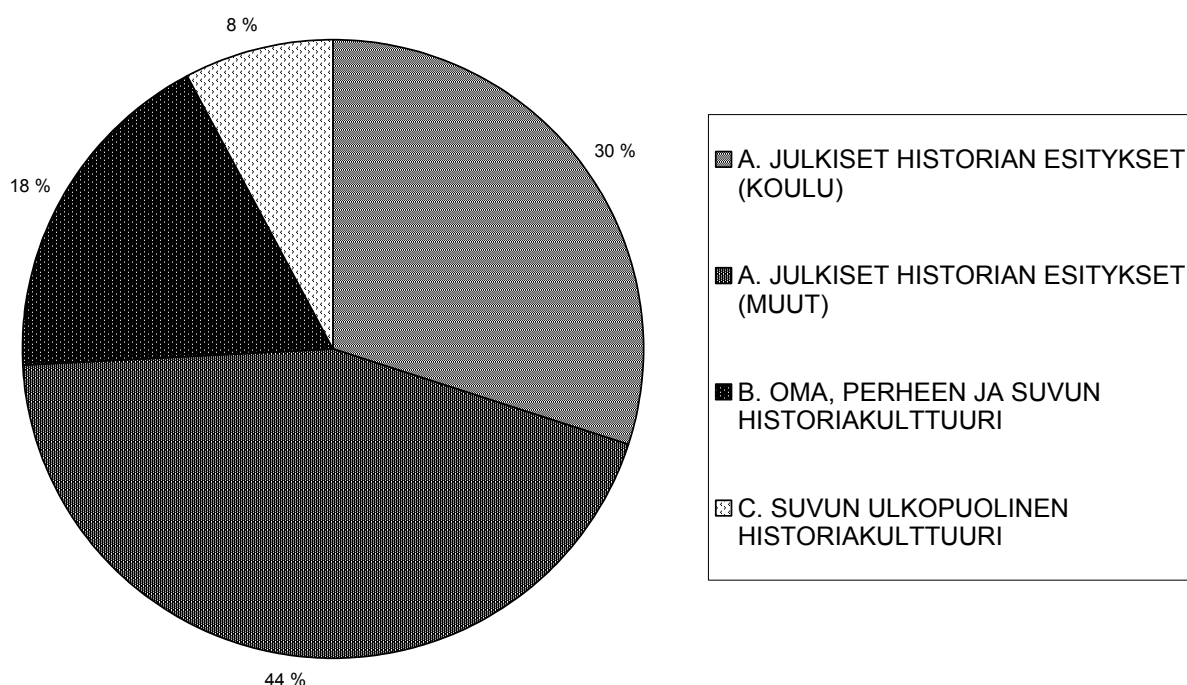
¹⁰² Kysymykseen kymmenen vastauksia tuli yhteensä 2530. Jos jokainen olisi vastannut kaikkiin kolmeen kohtaan, vastauksia olisi tullut $3 \times 1093 = 3279$. Vastaamisaktiivisuus oli näin 77,2 %. Luku on alhaisempi kuin suljetuissa kysymyksissä, mikä oli jo etukäteen oletettavaa.

¹⁰³ Luonnon historiallisuus (esim. muistutus jääkaudesta) sai viisi ääntä. Kaksi oli metsässä miettynyt luonnon historiallisuutta (esim. miltä siellä näytti sata vuotta sitten) ja yhtä vastaajaa takapihan siirtolohkare muistutti jääkaudesta.

kysymykseen nimeten kaikki kolme tilannetta, vastauksia olisi ollut $3 \times 1093 = 3279$ kappaletta. Vastauksista jäi siis puuttumaan noin neljäsosa.

Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä heräteltiin nuorta pohtimaan, millaisissa tilanteissa hän on kuluneella viikolla törmännyt historiaan. Kysymyksessä kymmenen tuli mainita kolme tilannetta tällaista tilannetta. Luultavammin vastauksissa näkyvät nuoriin eniten vaikuttaneet kohtaamiset tai sitten ilmiselvimmät vaihtoehdot. Alla olevassa kuviossa 3 nuorten vastaukset (yhteensä 2530 eri tilannetta) on tiivistetty kuvaamaan historiakulttuurin eri osa-alueita.

KUVIO 3 Nuoret ja historian kohtaamiset

Historian esitysten pääkanavista julkisten historian esitykset muodostavat ylivoimaisesti suurimman osan (74 %) nuorten historian kohtaamisista. Suvun sisäiseen historiakulttuuriin kuuluvia kohtaamisia on vastauksista 18 % ja muita historiallista erikoisharrastuneisuutta kuvaavia kohtaamisia 8 %.

Alla olevassa taulukossa *Nuoret ja historian kohtaaminen arjessa* näkyy tarkemmin, mitä eri historiakulttuurin osa-alueet pitävät sisällään.¹⁰⁴ Julkisten

¹⁰⁴ Tarkempi kysymykseen kymmenen tulleiden avointen vastausten erittely ja luokittelu löytyy liitteestä 4.

historian esitysten kohtaamisessa suullinen ja kirjallinen tiedonvälitys (A1&2) on ylivoimaisesti suurin nuorten historiakulttuurin muovaaja. Toiseksi suurin osa nuorten historian kohtaamisista muodostuu muusta kulttuuriviestinnästä (A3), kun taas käytäntöjä (A4) on hyvin vähän julkisessa historiakulttuurissa. Suvun sisäisessä historiakulttuurissa suullisella tiedonvälityksellä (B1) on merkittävin rooli, mutta myös kulttuurituotteilla (B3) on tässä sektorissa melko iso merkitys, kun taas käytäntöjä on vähän; kuitenkin enemmän kuin julkisessa historiakulttuurissa. Suvun ulkopuolisessa historiakulttuurissa on muista sektoreista poiketen merkittävin osuus käytännöillä (C4).

Verrattaessa tämän kysymysosion koulun ulkopuolisten historian kohtaamisten jakautumista julkiseen ja kansanomaiseen historiaan tulos eroaa huomattavasti kysymysosioista yhdeksän, jossa kansanomaiset historian esitykset ohittivat julkisen historian. Kysymysosion kymmenen avointen vastausten pohjalta nuoret mainitsivat törmänneensä historiaan julkisten historian esitysten kautta koulun ulkopuolella 1112 kertaa edellisen viikon aikana. Kansanomaisia historiakulttuurin muotoja nuoret mainitsivat vain 650 kertaa. Nuorten itse valitessa kohtaamisiaan menneisyyden kanssa he eivät pitäneet kansanomaista historiakulttuuria tärkeänä. Tämä kertonee heidän historiatietoisuutensa kapeudesta: nuoret mieltävät historiaksi lähinnä kansallisen menneisyyden ja historiakulttuurin julkiset muodot.

TAULUKKO 7 Nuoret ja historian kohtaaminen arjessa. Kysymyksenä:

Miten olet törmännyt menneisyyteen viime viikolla? (N=2520)

A. JULKISET HISTORIAN ESITYKSET		B&C. KANSANOMAISET HISTORIAN ESITYKSET			
		B. OMA, PERHEEN JA SUVUN HISTORIAKULTTUURI		C. SUVUN ULKOPUOLINEN HISTORIAKULTTUURI	
A/1&2 SUULLINEN JA KIRJALLINEN TIEDONVÄLITYS	1487	B/1&2 SUULLINEN JA KIRJALLINEN TIEDONVÄLITYS	296	C/1&2 SUULLINEN JA KIRJALLINEN TIEDONVÄLITYS	60
KOULU JA OPPIKIRJAT	758	SUVUN MUISTOT	208	TAPAHTUMIIN LIITTYVÄ MUISTELU	50
TIEDOTUSVÄLINEET	643	OMAT MUISTOT	79	HENKILÖIHIN LIITTYVÄ MUISTELU	10
TIETOKIRJAT JA KIRJAT	86	SUKUTUTKIMUS	9	KIRJALLINEN VIESTINTÄ	0
A/3 MUU KULTTUURIVIESTINTÄ	362	B/3 MUU KULTTUURIVIESTINTÄ	110	C/3 MUU KULTTUURIVIESTINTÄ	45
ELOKUVAT JA NÄYTELMÄT	167	MUISTOESINEET	72	MUSIIKKI	35
HISTORIALLISET PAIKAT JA RAKENNUKSET	127	ESINEISTÖ, KONEET JA VAATETUS	33	ESINEISTÖ, KONEET JA VAATETUS	10
ESINEISTÖ, KONEET JA VAATETUS	44	HISTORIALLISET PAIKAT JA RAKENNUKSET	5		
KIRJALLISUUS	24				
A/4 KÄYTÄNNÖT	21	B/4 KÄYTÄNNÖT	50	C/4 KÄYTÄNNÖT	89
RIPPIKOULUSSA	11	HAUDALLA KÄYMINEN	29	PELIT	56
MUISTOTILAISUUDET	7	JUHLAT	16	MUU HARRASTUSTOIMINTA	21
MUUT	3	MUUT	5	MUSISOINTI	12
YHTEENSÄ	1870		456		194

4.3.1. Julkiset historian esitykset hallitsevat nuorten kosketuksia menneisyyteen

Nuorten käsitys historian läsnäolosta heidän omassa elinympäristössään ja elämässään vaihteli suuresti. Toisille historia näyttäytyi vaan koulun opetuksen aineksena sekä taustatietoina uutisissa tai tv-dokumenttien aiheena. Tämä kuvastaa nuorten historiatietoisuuden kapeutta. Heidän itse hahmottamaansa historiakulttuuria hallitsevat voimakkaasti julkiset historian esitykset. Kaikista vastauksista 56 %:ssa nuoret kertovat törmänneensä historiaan koulun tai tiedotusvälineiden kautta. Kouluopetuksen ja oppikirjojen (758 mainintaa, 30 % kaikista vastauksista) osuus on suurempi kuin median (643 mainintaa, 25 %

kaikista vastauksista). Käytän näistä nimitystä julkinen kirjoitettu ja suullinen tiedonvälitys ja niihin on sisällytetty myös kirjat¹⁰⁵. Nämä historian välittäjäkanavien sisällöt perustuvat opetussuunnitelmien ja toisaalta journalististen periaatteiden luomiin toimintatapoihin ja asiasisältöihin ja edustavat yleensä kansallista suurta historian kertomusta. Tiedon välittäminen on näissä välittäjäkanavissa historian kohtaamisen tärkein funktio.

Yleisimmin nuoret vastasivat törmänneensä historiaan koulun historian oppitunneilla (500 vastausta) tai tehdessään historian läksyjä, koetta, tutkielmaa, esitelmää tai lukiessa historian oppikirjaa (102 vastausta). Osa muisti vielä, mitä aihetta tunnilla oli käsitelty:

Historiantunneilla olen törmännyt kaikkein eniten historiaan. (tyttö 471)

Historian tunnilla olemme käyneet Kiinan historiaa läpi. (poika 581)

Historian tunneilla, puhuimme lähi-idästä. (tyttö 573)

Useat vastaajat (143 kappaletta) kertoivat törmäävänsä historiaan koulussa tai jonkun muun oppiaineen kuin historian oppitunnilla. Erityisesti uskonnon ja maantiedon tunneilla nuoret kokevat törmäävänsä historiaan.

Uskonnon tunnilla. Kemian kokeisiin lukiessa. (tyttö 751)

Maantiedon tunnilla, eri maiden historiaa. (tyttö 768)

Kirjoitin äikän ainetta, johon tarvitsin historiallisia lähteitä. (tyttö 576)

Tiedotusvälineistä nuoret ovat eniten kohdanneet historiaa televisiossa (323 vastausta) ja lehdissä (141 mainintaa).

Katsoin dokumentin Elizabethista.. Stanley Kubrick dokumentti...kai se on historiaa? (tyttö 1037)

Kun katsoin telkkaria sieltä tuli natsismista kertova dokumentti, minä katsoin sen. (poika 953)

Lukenut lehdestä että linkkuasemalta löydettiin sodan aikainen pommi. (poika 609)

Ilta-Sanomat –lehdessä (oli jo vanha) kerrottiin USA:n ja Irakin välisestä sodasta monta vuotta sitten. (poika 1029)

Historiaan nuorista 86 on törmännyt lukiessaan kirjasta jostakin mielenkiintoiseksi kokemastaan aiheesta.

Kävin hakemassa kirjastossa tietoa lapin sodasta. (tyttö 573)

Autoista ja tekniikkateollisuuden historiasta kertovia kirjoja. (poika 719)

Katsoin kirjaa Askolan sotilaat. (poika 943)

¹⁰⁵ Suurimmassa osassa tähän tulleista vastauksista kerrottiin epämääräisesti, että historiaa on kohdattu kirjoissa. Oletan näiden olevan tietokirjoja suurimmalta osin, minkä tähden ne on otettu kohtaan A2. Historialliset romaanit on laskettu omaan kohtaansa (A3).

Julkisesta historiakulttuurista muu kulttuuriviestintä muodostaa noin 14 % kaikista vastauksista. Kulttuurituotteista historialliset ja vanhat elokuvat (163 mainintaa) välittivät nuorille eniten kuvaa menneisyydestä.

Elokuva Kolme kuningasta (Persianlahdensota). (poika 609)

Katsoin Tuulen viemää DVD:ltä. Kertoohan se jotakin Amerikan sisällissodasta, eikö? (tyttö 832)

Elokvassa joka kertoi Japanin ja USAn sodasta. Napoleonista kertova elokuva. (poika 973)

TV:stä tuli joku Chaplinin elokuva, jossa Chaplin esitti Hitleriä. (poika 935)

Katsoin 'Amadeus'-nimisen elokuvan Mozartista, joka oli todella hyvä. (tyttö 848)

Menneisyyden ihmisten elämästä on jäänyt maisemaan sekä tarkoituksellisia että tahattomia merkkejä. Osa jäljistä on syntynyt jonkun muun toiminnan sivutuotteena, osa tahattomasti. Maisemassa on erityisesti kaupungeissa myös paljon tietoisesti ja tarkoituksellisesti tulevia sukupolvia varten rakennettuja symboleita ja monumentteja, jotka heijastavat laajempia poliittisia, taloudellisia ja yhteiskunnallisia prosesseja ja kertovat myös vallasta, sosiaalisista suhteista ja elämäntavoista. Maiseman menneisyyden merkit eivät kuitenkaan itsestään välity katsojalle käsitykseksi menneisyydestä. Menneisyyden kokeminen maisemassa tapahtuu tulkinnan ja ymmärtämisen kautta. Ymmärtäminen edellyttää taas tietoa ja tulkintakehikkoa, jonka avulla maiseman historiallisuus voi avautua.¹⁰⁶ Ahosen mukaan rakennettu ympäristö ei Suomessa rajun modernisaation jäljiltä kerro nuorille paljoakaan – herkistyminen ympäristön merkeille edellyttää ainakin yhteisön yhteisiä muistamisriittejä.¹⁰⁷ Tutkimukseni nuorille ympäröivän elinpiirin sisältämä historia ei useinkaan näyttänyt avautuvan, mutta poikkeuksiakin oli ja 127 mainitsee kohdanneensa menneisyyden historiallisen paikan tai rakennuksen kautta.

Olen ollut hautausmaalla viikon työharjoittelussa ja huomaan nyt vanhoja hautoja ja sen sellaista. Ajanut vanhan talon ohi. (poika 944)

Kävin sodan aikaisessa bunkkerissa. (tyttö 753)

Kävin historiallisessa museossa, jossa oli esim. ihmisen luurankoja ja muumioituneita ruumiita. (tyttö 562)

Esineellisestä ympäristöstä erityisesti vanhat rakennukset toivat mieleen menneisyyden. Mielenkiintoista oli huomata nuorten vastauksista, että heidän historiakäsityksessään 1980-luku on jo vanhaa aikaa, koska he eivät ole syntyneet edes vielä silloin.

¹⁰⁶ Louekari 2004, 275.

¹⁰⁷ Ahonen 1998, 169.

Linnanmäellä vanha vuoristorata on historiaa. Kun olin mummilla ja vaarilla, heidän talonsa on n. 20 vuotta vanha niin siinä kohtasi historiaa. (poika 693)

Näin Tikkurilan vilkkaassa kaupungissa monta vanhaa rakennusta ja monumenttia. Olin linnanmäellä ja näin vanhan vuoristoradan. (poika 899)

Tavalliset arkipäivän tekemiset ja esineet herättivät myös nuoria pohtimaan menneisyyttä. Kuka on kaikkien eri keksintöjen takana? Mitä tässä paikassa on tapahtunut ennemmin?

**Pyörällä ajaessa. Joku keksi pyörän. Kaiken on joku keksinyt ja kaikkea käytän. (poika 729)
Auto museorekisterissä. (poika 845)**

Oli Työelämään tutustumis viikko jouduin järjestelmään ja heittämään pois ala-asteen sata vuotta vanhoja oppi (historian) kirjoja. Samaisessa paikassa törmäsin vanhoihin sellaisiin isoihin levyihin joissa oli ”vallankumous” musiikkia. Siellä varastossa oli myös suuria tauluja entisestä ala-asteesta ja suomen itsenäisyysjulistus. Laitoimme ne seinälle. (tyttö 940)

Sen sijaan historiallisia romaaneja, elämäkertoja, Raamattua, sarjakuvia tai fantasiaromaaneja on lukenut vain 24 nuorta.

Lukenu Viimeinen Mohikaani kirjaa...se on kirjoitettu vuonna 1826! Se on varmaa kans historiaa...(tyttö 1037)

Raamatusta => se on lähes ainut historia mikä minua oikein ”kiinnostaa”. (tyttö 833)

Julkiseen historiaan kuuluvista käytännöistä ei ollut kuin muutama maininta. Rippikoulu on tällainen nuoria yhdistävä julkinen traditio. Kyselyn sijoittumisajankohtana ei ollut suuria valtakunnallisia muistopäiviä kuten itsenäisyyspäivää tai vastaavaa, joten käytäntöjen puuttuminen oli odotettavaa.

4.3.2. Perheen ja suvun historiaa kohdataan muistelun ja muistoesineiden kautta

Omaan, perheen ja suvun muistelukulttuuriin sisältyi 18 % vastauksista.

Isovanhempien ja vanhempien muistelulla (219 vastausta) oli suurempi osuus kuin muistelulla kavereiden kanssa tai yksin (150 vastausta). Suullisen viestinnän lisäksi joissakin vastauksissa vilahti myös sukututkimus.

Juttelin eilen mummon kanssa ja tuli puhetta entisajoista. No...tämä ei niin ole historiaa, mutta...parhaan ystävän kanssa muisteltiin mitä kaikkea tehtiin naperoina. Äiti muisteli omaan kotiin muuttamista. (tyttö 641)

Mummi kertoi omia muistojaan lapsuudesta kesäloman vietosta. Kävin kansallisarkistossa tutkimassa suvun kirjoja. (tyttö 994)

Eilen mietin laulun sanoja mummolle, joka kertoisi sen elämästä. Mummo soitti ja selitti mulle meidän sukulaisista. Muistelin serkkujen kanssa menneitä. (tyttö 956)
Kävin mummolassa ja vaarini kertoi miten hänen veljensä palasi sodasta. (poika 938)
Ja kun kävin mummon luona hän kertoi evakosta. (poika 645)

Suvun historia on läsnä kodeissa usein perintöesineiden kautta. Perintöesineen tarkoituksena on sitoa saaja menneisyyteen. Esimodernissa maailmassa perheen omaisuus ja perintö olivat tärkeitä yhteisön jatkuvuuden turvaamisessa. Tavarankäytön merkitys suhteessa sukuidentiteettiin ja -historiaan oli itsestään selvä ja tärkeämpi kuin länsimaisessa kulutusyhteiskunnassa.¹⁰⁸ Menneisyyden nostalgiseen kaipuuseen liittyy nykyhetken ja menneisyyden etäisyyteen. Nostalgikko ihastuu menneisyyden autenttisuuteen, kuviteltuun todempaan ja puhtaampaan maailmaan. Vanhojen esineiden keräily ja kiinnostus antiikkiin on juuri tätä samaistumista menneeseen ja ideaalien säilömistä talteen esineisiin.¹⁰⁹ Nuorilla vastaajilla muistoesineet - erityisesti valokuvat - ja kotoa löytyneet esineet ja vaatteet herättivät kiinnostuksen menneeseen 72 vastaajalla. Ne laukaisivat muistelun itsekseen tai toisen kanssa ja herättivät nostalgisiakin tunnelmia.

Katsoin omia vauvakuvia & poikaystäväni vauvakuvia. Jutellut mitsin kanssa kaikesta tyhmästä mitä tein pienenä. (tyttö 1046)

Muistelin vanhoja tapahtumia lukemalla päiväkirjaa. Katsoin videon isoäitini isän hautajaisista. (tyttö 866)

Löysin monta vuotta vanhoja seteleitä, isomummun laatikosta. Olen katsonut silloin tällöin valokuvia, isovanhempieni lapsuudesta. Olen lukenut muistolaatan kanslian oven vieressä. (tyttö 843)

Pengoin äitini vanhoja vaatteita. Kokeilin niitä ja mietin voisikohan niitä uudistaa. Kävelin Porvoon vanhassa kaupungissa ja kävin kirpputorilla. (tyttö 941)

Oman pienen kokonaisuutensa muodostavat käytännöt, joissa toiminnan, tapojen ja rituaalien kautta kohdataan menneisyyttä. Haudalla käyminen mainitaan, vaikka kyselyn toteuttamisajankohtiin ei osunutkaan perinteisiä haudallakäymispäiviä. Juhlinnasta mainittiin esimerkiksi syntymäpäivät.

4.3.3. Suvun ulkopuolinen historiakulttuuri on vahvimmillaan käytännöissä

Kansanomaisista historian esityksissä suvun historiakulttuuri (18 %) on yli kaksi kertaa merkittävämmässä roolissa nuorten vastauksissa kuin suvun ulkopuoliset

¹⁰⁸ Koskijoki 1997, 275.

¹⁰⁹ Koskijoki 1997, 276–284.

historian esitykset (8 %). Tässä sektorissa käytännöt ovat kuitenkin vahvimalla sijalla.

Suullista suvun ulkopuolista historiakulttuuria ovat historiallisiin tapahtumiin ja henkilöihin liittyvät keskustelut niin nuorten kesken kuin nuorten ja vanhempienkin kesken.

Maanantaina kiistelin ystäväni kanssa, onko Hitlerin nimi Adolf vai Rudolf. Puhuimme muumioimisesta ja Egyptin jumalista. (tyttö 848)
Olen ollut tekemisissä sotaveteraanin kanssa, ja vaikka emme puhuneet historiasta, ”muistan” sodat aina katsoessani veteraania. Keskustelin entisaikojen hallitsijoista pikkuveljeni kanssa ja pohdimme historian tapahtumia yhdessä. (tyttö 904)
Olen puhunut kavereiden ja perheen kanssa vanhoista sodista ja ajoista. (poika 1028)
Isän kanssa juteltiin ilmatorjunnasta ja Helsingin pommituksesta. (poika 1027)

Populaarimusiikki on tietyn ajan ja tilan, tietyn yhteiskunnan ja kulttuurin osa. Usein se on sukupolvikysymys, mikä jo sellaisenaan kuvastaa sidosta aikaansa: se herättää tietyn ajan kulttuurin henkiin kuuntelijan korvissa.¹¹⁰ Samoin klassinen musiikki kytkeytyy myös aikansa arvoihin ja ihanteisiin. Nuorista 35 mainitsee kohdanneensa menneisyyttä musiikin välityksellä – joko kuuntelemalla tai soittamalla sitä.

Kuuntelin musiikkia vuosikymmenten takaa. 1980-luvulta. (poika 680)
Olen kuunnellut vanhoja musiikkikappaleita ja tavallaan tuntenut miten vanha musiikki on tuonut mieleen muitakin asioita samalta alalta. (poika 1028)
Musiikissa. Moonsorrowin ym. bändien sanoitukset ja yleistunnelma ovat hyvin historiallisia. (poika 1024)
Soitan pianoa ja nyt minulla on läksynä 1700-luvulta oleva sävellys. (tyttö 452)

Käytännöistä nuoret kohtasivat historiaa eniten erilaisten pelien kautta (56 vastausta).

Olen pelannut tietokonepelejä joka liittyy keskiaikaan. (poika 1013)
Pelasin toiseen maailmansotaan liittyvää peliä. (poika 1027)
Puhunut keskiaikaisista aseista hofferi/lateksitaistelun yhteydessä. (poika 493)
Roolipelasin ”Vampire – New Ages”ia. Kertoo 1800-luvun vampyyreista. (tyttö 848)

Sivulan ja Suomisen mukaan elektronisella pelaamisella on ennen muuta heuristinen merkitys: historiallisia olosuhteita tai ehtoja jäljittelevä toimintaympäristö herättää pelaajassa paitsi kontrafaktuaalisuuden (miten asiat olisivat saattaneet olla) pohdintaa, myös pelin lähtöoletuksiksi annettujen

¹¹⁰ Immonen 1996, 101–108.

olosuhteiden tai ehtojen autenttisuutta koskevia kysymyksiä. Historiapelien pelaaminen vahvistaa pelaajan käsitystä ihmisestä historian subjektina. Tietyt historiapelit tarjoavat myös muodon laajoille, kulttuuristen muutosten syitä koskeville kysymyksille. Lisäksi historiapeli tutustuttaa pelaajansa erilaisiin menneisyyden ihmisen toimintaa ohjanneisiin ja rajoittaneisiin ilmiöihin. Todellisuuden jäljittelijänä historiapeleillä on samanlaisia ulottuvuuksia kuin historiallisella kaunokirjallisuudella. Kun pelaaja kohtaa menneisyyden avoimen menneen tulevaisuuden näkökulmasta, hän joutuu pohtimaan myös toteutuneen, faktuaalisen menneisyyden todellisuuden tapahtumien syitä. Historiapelin pelaaminen opettaa siis kiinnittämään huomiota siihen, miten ja miksi prosessit muotoutuivat sellaisiksi, kuin ne faktuaalisesti muotoutuivat.¹¹¹

Nuorilla suvun ulkopuolinen historiakulttuuri onkin harrastusten määrittelemää historiakulttuuria, jossa ollaan kiinnostuneita kapeasta historian alueesta. Tämä harrastuneisuus vaikuttaa tietenkin nuoren suhtautumiseen julkisiin historian esityksiin sekä historiatietoisuuden muodostumiseen, koska he ovat itse tällöin aktiivisia toimijoita historian käsittelyssä.

¹¹¹ Sivula & Suominen 2004, http://users.utu.fi/~tansih/historiakulttuuri_refereelle.doc

5. HISTORIAN MERKITTÄVÄT HENKILÖT JA TAPAHTUMAT

5.1. Merkitykselliset tapahtumat historiallisen identiteetin rakentajina

Kysymykseen yksitoista vastausta tuli 2003 kappaletta, kun vastausten odotettu määrä oli 3279 kappaletta. Kato oli suurin tässä kysymyksessä. Lähes 40 % vastauksista jäi puuttumaan. Nuorten tuli mainita kolme maailman tai Suomen historian tapahtumat, jotka ovat vaikuttaneet heidän omaan elämäänsä ja kertoa, miten ne ovat vaikuttaneet. Vastausten kadon syynä on osittain se, ettei nuori pystynyt nimeämään kuin yhden tai kaksi tapahtumaa tai että kysymys tuntui liian vaikealta. Tästä kertovat ”Ei mikään” ja ”En tiedä” -tyyppiset kommentit kuten muissakin avoimissa kysymyksissä. Kysymysosoiden neljä ja kymmenen kohdalla on jo tullut esille koulun historiaopetuksen valtava merkitys nuorten historian reseption päävälityskanavana. Oppikirjojen ja luultavasti samalla myös koko kouluopetuksen tarjoama historiakuva rajoittuu suurimmaksi osaksi kansalliseen historiaan jättäen arjen ja pienen yksilön historian ydinalueen ulkopuolelle¹¹². Nuorten historiatietoisuudessa oikeaksi historiaksi määrittyy siis paljolti valtion historia, mikä näkyy kaikissa avointen kysymysten vastauksissa julkisen historian määräävällä roolilla suhteessa kansanomaiseen historiaan. Kuitenkin tässä kyselyssä ovat nousseet selvästi esille nuorten historiakulttuuriin kuuluvat kansanomaiset piirteet ja tässä kysymysosiossa yksitoista vastauksista löytyy myös omaan henkilöhistoriaan liittyviä tapahtumia.

Ohessa olevaan taulukkoon on koottu nuorten vastaukset merkittävistä historian tapahtumista. Jaottelu on tehty kolmeen pääkategoriaan: sotiin ja onnettomuuksiin (1), yhteiskunnallisiin ilmiöihin (2) sekä kulttuurihistoriaan (3), jossa ei ole eroteltu Suomen ja maailman historiaa erikseen.

¹¹² Lofström & Hakkari 2003, 319.

TAULUKKO 8 Nuoret ja historian merkittävät tapahtumat

NUORET JA HISTORIAN MERKITTÄVÄT TAPAHTUMAT (N=2003)			
1. SODAT JA ERILAISET ONNETTOMUUDET (1049)			
1A MAAILMAN HISTORIASSA	421	1B SUOMEN HISTORIASSA	628
1A.1 SODAT JA JOUKKOMURHAT	226	1B.1 SUOMEN SODAT	472
1A.2 WTC-ISKU JA SOTA TERRORISMIA VASTAAN	138	1B.2 OMAN SUVUN VAIHEET SODISSA	93
1A.3 TAUDIT JA KÖYHYYS	25	1B.3 SISÄLLISSOTA	39
1A.4 YDINASEET JA YDINTEKNOLOGIA	16	1B.4 MYYRMANNI	13
1A.5 LAIVOJEN UPPOAMISET	9	1B.5 KOTIPAIKKAKUNNAN TAPAHTUMAT	11
1A.6 YMPÄRISTÖONGELMAT	7		
2. YHTEISKUNNALLISET ILMIÖT (713)			
2A MAAILMAN HISTORIASSA	82	2B SUOMEN HISTORIASSA	631
2A.1 MUIDEN MAIDEN MENNEET TAPAHTUMAT	51	2B.1 SUOMEN ITSENÄISTYMINEN JA ITSENÄISYYS	302
2A.2 KYLMÄ SOTA JA YK	18	2B.2 TALOUDELLISET MUUTOKSET JA SUHDANTEET	119
2A.3 ROTUSYRJINTÄ, RASISMIN HISTORIA	9	2B.3 POLIITTINEN JA YHTEISKUNNALLINEN HISTORIA	106
2A.4 VALLANKUMOUKSET	4	2B.4 OMAN ELÄMÄN, SUVUN JA KOTISEUDUN TAPAHTUMAT	81
		2B.5 SUOMEN HISTORIAN MUUT TAPAHTUMAT	23
3. KULTTUURIHISTORIA (241) (SUOMESSA JA MAAILMALLA)			
	3.1 KEKSINNÖT JA TIETEEN KEHITYS	113	
	3.2 USKONNOLLINEN POHDINTA JA KIRKKOHISTORIA	36	
	3.3 SUOMEN KIRJAKIELEN SYNTY	32	
	3.4 TAIDE	32	
	3.5 URHEILU	28	

Nuorille sodat ja erilaiset onnettomuudet (52 %) olivat merkittävimpiä heidän elämäänsä vaikuttaneita tapahtumia. Kuitenkin yli kolmasosa vastauksista (36 %) koski yhteiskunnallisia ilmiöitä ja 12 % kulttuurihistoriallisia tapahtumia Suomessa ja maailmalla. Vastauksissa on yllättävää se, että verrattaessa sotahistoriaa (1) yhteiskunnalliseen ja kulttuurihistoriaan (2 & 3, yhteensä 954 vastausta) jälkimmäiseen on tullut lähes yhtä paljon vastauksia kuin sotiin ja onnettomuuksiin.

Tarkasteltaessa vastauksia jaoteltuina Suomen ja maailman historiaan voidaan nähdä, että Suomen historia on odotetusti lähempänä nuorten elämää. Maailman historiasta sodat ja joukkomurhat (11 %) sekä World Trade Centerin terrori-iskut ja niitä seuranneet sodat terrorismia vastaan (7 %) koskettivat eniten nuorten mieliä. Erityisesti II maailmansota ja Hitlerin johtama juutalaisten joukkotuho näkyivät tässä vastausryhmässä.

Natsi-Saksan aika. Osaa suhtautua niihin kidutuksiin ja kauheuksiin, mitä silloin oli. Tajuaa, että rasismi+fasismi ym. on kamalaa. (tyttö 454)
Toinen maailmansota, olen käyttänyt aikaani lukien kirjallisuutta siitä. (poika 527)
Maailmansodat, yhä enemmän toivon ettei Suomeen tai muualle maailmaan tulisi sotaa. (tyttö 530)
II:ms. Siinä näkee että ihmiset eivät ole oppineet kovinkaan paljon virheistään. Mutta nykyhetkessä elävät toivottavasti eivät tee samoja virheitä. (tyttö 467)

Terrorismin vastainen sota Irakissa oli tullut montaa nuorta lähelle television kautta ja WTC-iskun järkytys ei ollut haihtunut parissa vuodessakaan. Kaikista vastauksista 7 % muodostui tästä terrorismivyyhdistä.

Itsemurha iskut ja esimerkiksi World Trade Centerin isku on saanut minut pelkäämään ihmisiä huiviin pukeutuneina esim. lentokentällä. (tyttö 940)
WTC. Se oli kuin jotain elokuvaa, suuri murhenäytelmä. (tyttö 967)
WTC:n terrori-iskut, koska siitä Yhdysvallat joutuivat kostonkierteeseen, ja kohta koko maailmassa on sota. (poika 580)
Irakin sota. En enää pidä Amerikkalaisista / George W. Bushista. (poika 447)
Irakin sota. Seurasin tiiviisti uusia tapahtumia ja iskuja. (tyttö 480)
Persianlahden tapahtumat. Amerikkalaisten sotainto kuvottaa. WTC-romahdus. Osoitti minulle räppäiden ja islamin uskon arvaamattomuuden. (poika 1019)

Muuten maailmanhistorian tapahtumat koskettivat nuoria melko vähän verrattuna Suomen historiaan. Yhteiskunnallisen historian puolelta muiden maiden tapahtumista eniten kiinnosti Venäjän ja Neuvostoliiton historia (21 vastausta). Tosin löytyi myös historiallisesti harrastuneita nuoria, jotka kokivat jonkun tietyn maan historian kiehtovaksi.

Muinaisen Egyptin historia. Ala-asteella hurahdin siihen ja antiikin Kreikkaan ja olen siitä asti kerännyt niistä asoita ja lukenut niihin liittyviä kirjoja. (tyttö 576)

Jos pohditaan historian merkitystä nimenomaan jokapäiväisen elämän kautta, nousevat esille arkisen ympäristön esineet, rakennukset ja yhteiskunnan rakenne. Monet nuoret olivat huomanneet teknisten keksintöjen vahvan vaikutuksen heidän omaan ajankäyttöön. Maailman historian vaikutus nuorten elämään näkyikin

kulttuurihistorian kohdalla keksintöjen ja tieteen kehityksen (113 vastausta) kohdalla. Suurin osa vastauksista oli ulkomaisia keksintöjä.

Internetin keksiminen, pelaan joka päivä tietokoneella internetissä. (poika 450)
Teknologiset keksinnöt. Mukavoittavat elämäni. (poika 451)
Television keksiminen. En pärjäisi ilman sitä! (tyttö 571)
Sähkön keksiminen. Valo ja monet laitteet tuli mahdolliseksi. Kameran keksiminen. Olen nähnyt kirjoissa ja lehdissä kuvia. Olen nähnyt sellaisia joita en muuten olisi nähnyt. Puhelin. Voin soittaa minne vain ja milloin, jos on asiaa. (poika 842)

Sinänsä päätellen kysymysosioista kahdeksan keksintöjen muutosvoiman voimakkuudesta nuorten olisi odottanut nimeävän enemmänkin keksintöjä. Kansallinen suomalainen historia nousi kuitenkin tärkeimmäksi osa-alueeksi. Nuorten vastauksissa Suomen historiaan liittyvät yhteiskunnalliset ilmiöt (32%) koetaan yhtä tärkeiksi kuin Suomeen liittyvät sodat ja onnettomuudet (31%). Suomen käymät sodat (suurimmaksi osaksi tarkoitettu vuosien 1939–45 sotia) edustuvat vastauksissa julkisen ja suvun historian kulminaatiopisteinä.

Isovanhempien tarinat ovat saaneet minut kiinnostumaan esim. Suomen sodasta Venäjää vastaan. (tyttö 940)

Suomen historian tapahtumia käsittelevistä vastauksista yhteensä 28 % liittyi sotiin. Tavallisesti sodan merkitys nähtiin venäläisten voittamisessa, itsenäisyyden säilyttämisessä ja mainittiin, että isoisa oli kuollut tai haavoittunut sodassa.

Sodat. Ne ovat muuttaneet käsitykseni naapurimaista. (poika 574)
Talvisota sillä saattaisin kirjoittaa venäjäksi jos Suomi ei olisi taistellut. Sisällissota sillä jos punaiset olisivat voittaneet voisi asiat olla huonommin. (poika 682)
Suomen selviäminen sodassa koska muuten olisin venäläinen. Ukin selviäminen sodassa koska muuten en olisi olemassa. (poika 699)
Talvisota, ellei Suomi olisi voittanut ja saanut itsenäisyyttä, Suomi olisi Venäjän hallussa ja olot olisivat varmasti erilaiset. (tyttö 452)
Varmasti itselleni surullisin asia on, että isoisäni haavoittui talvisodassa ja kuoli ennen kuin ehdin edes syntyä, saati tavata häntä. En olisi syntynyt ikinä, jos isoäitini ei olisi lähtenyt evakkoon Karjalasta. (tyttö 904)
Talvisota= On vaikuttanut isänmaallisuuteeni. Erityisesti käsitykseni NL:sta on muuttunut käsiteltyäni talvisotaa. Jatkosota = On vaikuttanut käsitykseeni suomalaisesta urheudesta ja isänmaallisuudesta. (poika 916)

Suomalaisnuoret olivat YH-tutkimuksen mukaan muita eurooppalaisia innokkaampia aikuisten suullisten kertomusten kuuntelijoita. Toisaalta Ahosen haastateltavien mukaan isovanhemmat eivät aina vastaa nuorten kertomusnäkökään. Sukupolvien välinen kanssakäyminen onkin Ahosen mukaan monissa perheissä historialliselta sisällöltään suhteellisen ohutta. Nuoren polven omaksuma kollektiivinen muisti painottuu isovanhempien aikaan ja enemmän politiikkaan kuin

arjen historiaan.¹¹³ Tässä tutkimuksessa nuorten vastauksissa korostuivatkin juuri isovanhempien sota-aikaan liittyvät kertomukset heidän valitessaan merkityksellisiä Suomen historian tapahtumia. Isovanhempien elämän tapahtumat kytkeytyivät koulun ja median vahvistamiin sotakertomuksiin, joten nuorten vastaukset olivat odotettuja niin monen historian välittämän vahvistaessa sotien merkittävyyttä. Jos omat sukulaiset eivät sodasta ole puhuneet, on julkinen historiakulttuuri luonut kytkökseen aikaisemman sukupolven avainkokemukseen:

Kun on katsonut elokuvia Suomen sota-ajalta, on oppinut arvostamaan sotaveteraaneja ja lottia. (tyttö 597)

Oman suvun muita vaiheita sodissa kuvasi 5 % vastauksista. Eniten puhuttiin evakkouden vaikutuksista. Sotalapsi-teemakin vilahti vastauksissa.

Vaarin perhe joutui lähtemään Karjalasta jatkosodan aikana. (poika 503)

Venäjän aluevaltaukset, ukkini joutui muuttamaan täysin Suomen puolelle. (tyttö 713)

Isovanhempani muutto Karjalasta. Olen saannut kuulla paljon tarinoita Karjalasta ja siitä millaista elämä silloin oli siellä. Isovanhempani ovat olleet sodassa. Sukulaisia Ruotsissa sillä sotalapsena ollessaan vaarini joutui muuttamaan Ruotsiin ja hänen siskonsa jäi sinne. (tyttö 918)

Talvisota, vaari on kertonut siitä, kun joutui sotalapseksi ja isoisoisät on kuollut sodassa, tai sen aiheuttamissa jutuissa. (nainen 474)

Sotien ja onnettomuuksien joukossa Suomen historian puolella sisällissota eli vielä 39 vastaajalla merkittävänä tapauksena.

Valkoisten voitto sisällissodassa, olisimme ehkä kommunistisia. (poika 839)

Suomen sisällissota. Mun suku oli punasten puolella ja ne hävis. Sen takia me ei olla porvareita. (poika 746)

Myyrmanin pommi-isku löytyi vastauksista (13 vastausta) ajankohtaisuutensa takia.

Myyrmanin pommi-isku. Olin itse ollut kauppakeskuksessa samana päivänä joten kyllä se pisti miettimään. (poika 1028)

Ahosen tutkimuksessa nuorten tulevaisuudenuskoa vahvisti kansallinen projekti eli kansakunnan syntyyn ja puolustamiseen liittyvät tapahtumat. Itsenäistyminen nähtiin merkittävänä tapahtumana ja sen säilyminen sodistakin maan kollektiivisena selviytymiskertomuksena. Nuoret samaistuivatkin suomalaiseen selviytyjäkansaansa.

¹¹³ Ahonen 1998, 170.

Myös urheilulliset voitot samaistettiin tähän samaan suomalaiskansalliseen sinnikkyuden historiaan.¹¹⁴ Samanlainen historianäkemys tulee esille tämän tutkimuksen nuorten vastauksissa. Yhteiskunnallisissa ilmiöissä Suomen itsenäistyminen ja itsenäisyyden säilyminen ovat tärkeitä tapahtumia nuorille (32 % vastauksista). Tästä löytyy vahva kytkös nuorten kuvauksiin Suomen sotien merkityksestä. Naapurimaa Venäjä koetaan suurena uhkana ja ruotsalaisistakaan ei välity positiivista kuvaa. Erityisen tärkeänä nuoret pitävät sitä, ettei Suomi ole osa Venäjää, sillä siellä talous on huonommassa kunnossa. Itsenäisyyden tärkeyden kohdalla nuoret korostivat myös erityisesti vapauden ja oman kielen, suomen, tärkeyttä. Näiden positiivisten puolien vastakohtana ilmeni erittäin negatiivisesti ja vihamielisesti kuvattu Venäjä, jossa asiat ovat huonosti. Yhteiskunnallisista ilmiöistä muistettiin myös Ruotsin vallan aika negatiivisena asiana.

Suomi itsenäistyi, meillä olisi huonommat olot jos olisimme vielä Venäjän vallan alla. (tyttö 670)

Suomen itsenäistyminen, muuten puhuisimme nyt venäjää. (tyttö 673)

Suomen itsenäistyminen, joka on vaikuttanut varmasti jokaisen suomalaisen elämään.

Olemme vapaita ja saamme tehdä ”mitä tahdomme”. (tyttö 444)

Suomen itsenäistyminen. Elämänihan olisi aivan erilaista, jos kuuluisimme Venäjään. (tyttö 466)

Ruotsin ja Venäjän alla olo – tärkeää urheilussa yms voittaa ruotsalaiset ja suuri ryssäviha Suomessa (tyttö 459)

Suomen kuuluminen joskus Ruotsiin ja maiden huonot välit. Edesauttanut ”ruotsalaisvihaa”. (tyttö, 437)

Suomi ei ole enää Ruotsin alaisena, ruotsi ei ole pääkieli. Suomi ei ole enää Venäjän alaisena.

Jos olisi Suomella voisi mennä huonosti, köyhyyttä jne. Suomi kuuluu Eu:hun. (tyttö 460)

Ruotsin alla oleminen on vaikuttanut elämääni, kun nyt on Pakko Ruotsi. (poika 736)

Nuorten vastaukset noudattelevat YH-tutkimuksessa todettua nuorten positiivista mutta hyvin etnosentristä suhtautumista kansakuntaan. Sen käänköpuolena oli negatiivinen suhtautuminen maahanmuuttajiin ja heikko kansainvälinen solidaarisuuden tunne.¹¹⁵ Nuorten vastaukset itsenäisyydestä kulminoituvat juuri kieleen ja kulttuurin sekä Ruotsin ja Venäjän vallan alla olon lähinnä nykyisen ennakkoluuloisuuden pohjana. Erittäin poikkeuksellista näkökantaa naapurimaihin osoittaa seuraava vastaus:

Jos suomi ei olisi itsenäistyny niin minä osaisin puhua venäjää ja hyvin ruotsia. (poika 504)

¹¹⁴ Ahonen 1998, 120–129.

¹¹⁵ Ahonen 1997, 260–261.

Suomen itsenäisyyden korostamiseen liittyy kulttuurihistorian puolelta vahvasti suomen kirjakielen synnyn painottaminen (32 vastausta). Agricolan työtä nuoret arvostivat ja väittivät jopa tämän keksineen kokonaan suomen kielen:

Agricola teki suomen kielen. Suomella on oma kaunis kieli. (poika 685)
Mikael Agricola. Olisi hienoa olla keksinyt äidinkielemme! (tyttö 694)

Taloushistoriassa nuoria olivat odotettavasti koskettaneet Euroopan unioniin ja euro-alueeseen liittyminen (91 vastausta). Euroon ja EU:iin suhtautuminen vaihteli kansainvälisten mahdollisuuksien näkemisestä markan kaipaamiseen.

Euron ottaminen, EU yleensä. (poika 451)
suomen markka murtui ja tilalle tuli niin paska kun olla ja voi EUROOT pois ja MARKAT TAKAS, Euron tultua kaikki nousi margariinista tupakka askeihin vaikka minkään ei pitänyt nousta. (poika 518)
EU:hun liittyminen on vaikeuttanut töitä kotona maatilalla. Tyhmä ja turhanpäiväinen asia. Euroon siirtyminen on vaikeuttanut ostoksia ja elämää ja sopeutumista. turhanpäiväinen asia. (poika 799)
Suomen itsenäistyminen voin ainakin vielä sanoa olevani suomalainen ja Suomesta. Suomen liittyminen EU:n voi vain katsella kuinka oma raha ja kohta lippu katoaa uuden ajan neuvostoliiton suuhun. (poika 908)

Nuorten elämän ensimmäisiin vuosiin sijoittuvasta lamasta ei ollut kuin muutama maininta (15 vastausta). Suomen poliittisen ja yhteiskunnallisen historian tapahtumista (106 vastausta) noin puolet liittyi Suomen valtiojohdon ja erityisesti presidenttien toimintaan. Suomen demokraattisuus ja tasa-arvoisuus koettiin myös tärkeäksi, mikä näkyi muun muassa Tarja Halosen useampana mainintana (12 kappaletta) presidenttien kohdalla.

Suomen julistaminen tasavallaksi. – ilman sitä meillä olisi kuningas ja valta periytyisi suvussa. (tyttö 903)
Suomen itsenäistyminen, saan asua vapaassa demokraattisessa Suomessa jossa kaikki ovat samanarvoisia, luokaton yhteiskunta. (tyttö 994)
Suomen ensimmäinen naispresidentti Tarja Halonen – Naiset tulleet enemmän esille, ja tasa-arvo kohentunut => Anneli Jäätteenmäki pääministeriksi. (tyttö 459)

Yhteiskunnallisen historian puolella oman elämän ja suvun sekä kotiseudun tapahtumat saivat 4 % kaikista vastauksista. Näistä vastauksista suuri osa liittyi omaan, vanhempien ja isovanhempien elämään. Nuorten vastauksissa kotipaikkakunnan tapahtumien määrä jäi marginaaliseksi. Ilmiselvästi nuorten historiatietoisuudessa lähiympäristö ei ole identifioitumisen lähde, kun taas kansallinen historia ja suvun tapahtumat koskettavat nuoria.

Perheiden omia juuria koskeva muisti on Ahosen tutkimuksen mukaan lyhyt. Se on tyypillinen liikkuvaisen urbaanin kulutusyhteiskunnan muisti, jossa kotipaikka ei enää kannu muistoa kaukaisista esivanhemmista. Muistelu ulottuukin vain niin kauas kuin elävien sukupolvien ketju ylittää.¹¹⁶ Suuri muutto 1950–70 ravisteli yhteiskuntaa ja katkaisi monet sukujuuret, jotka liittyivät tiettyyn paikkakuntaan.¹¹⁷ Tämä näkyi tutkimuksessani kotipaikkakuntaan liittyvän historian vähäisellä edustuksella nuorten vastauksista. Samasta ilmiöstä kertoo kysymysosoissa seitsemän esille tullut vähäinen kiinnostus kotipaikkakunnan menneisyyttä kohtaan. Tämä voi kertoa siitä, että nuorten vanhemmat ovat muuttaneet työn perässä paikkakunnalle ja kosketukset paikkakuntaan ovat pinnallisia ja historiattomia. Toisaalta voi myös pohtia sitä, onko lähellä oleva liian itsestään selvää, tylsää ja mielenkiinnottomaa.

Oman elämän, perheen ja suvun tapahtumat ovat nuorille paljon tärkeämpiä kuin kotiseudun tapahtumat. Vanhempien sukupolvien elämäntapa ja kasvatus sekä muistelut kytkeytyivät nuorten elämään.

Vanhempani, kasvatukseni. (tyttö 701)

Joskus kun kuljen Rovaniemen vanhaa siltaa, minua pelottaa että se romahtaa alas, mutta sitten muistan kun isomummuni kertoi kuinka häntä pelotti kulkea sitä siltaa pitkin sodan aikana pommi uhan alla. (tyttö 576)

Isoäitini vanhat tavat joita hän koittaa kovin opettaa minulle. (tyttö 844)

Kulttuurihistorian kohdalla uskonnollinen pohdinta oli herättänyt pienen osan nuoria (36 vastausta) pohtimaan maailman syntyä ja Suomen kirkkohistoriaa.

Uskonpuhdistus. Enhän olisi nyt luterilainen ja valmistuisi tällä tavalla rippikouluun ym. (tyttö 454)

Nuorten vastauksissa tulee selkeästi esiin heidän kiinnostuksensa talvi- ja jatkosodan kansalliseen projektiin. Sotien representaatiot ovat yleisiä mediassa, suvun muisteluperinne tukee sotien muistamista ja lisäksi kouluopetuksessa sillä on keskeinen asema. Kuten Sirkka Ahonen on todennut, Suomen sodat 1939–45 ovat nuorille sekä yhdistävä symboli että kansallisen itseluottamuksen lähde tulevaisuutta ajatellen. Nuoret pitävät Ahosen tutkimusten mukaan Suomessa kansakunnan projektia vahvemmin yllä kuin muissa Pohjoismaissa ja pitävät

¹¹⁶ Ahonen 1998, 63.

¹¹⁷ Ahonen 1998, 103.

kansaa tärkeänä viiteryhmänä. Sodat koettiin jälkipolvia velvoittavana itsenäisyystaisteluina.¹¹⁸ Omassa aineistossani nuoret samaistuivat kansalliseen projektiin sotien lisäksi hyvin voimakkaasti myös yhteiskunnallisen kehityksen ja erityisesti Suomen itsenäistymisen myötä. Kysymysosiassa kaksitoista tämä näkyi nuorten haluna samaistua johonkin poliittikkoon tai valtiomieheen, joka oli tehnyt merkittäviä päätöksiä.

Harvinaislaatuista historiatietoisuutta osoittavat nämä vastaukset, josisa nuoret mielsivät selkeästi koko elämänpiirinsä pursuavan historiaa ja oman elämänsä sisältävän myös koko ajan henkilöhistoriallisia valintoja ja tekoja:

Historian tunnit => yleissivistys, tietoa menneisyydestä. Suomen sodat => vaikutus isovanhempiini => vaikutus minuun. Suomen kaikki historialliset tapahtumat => nykyinen yhteiskunta, jossa elän. (poika 974)
Kaikki, ne ovat muokanneet maailmaa, joten ne ovat vaikuttaneet minuunkin. Suomen itsenäistyminen, suomalaisena se on vaikuttanut. Maailman syntyminen, ei minua olisi, jos maailmaa ei olisi. (tyttö 768)
Joka päivähän me tehdään historiaa. (tyttö 456)

5.2. Nuorten samaistumiskohteet Suomen historiassa

Viimeisenä avoimena kysymyksenä kyselylomakkeessa oli samaistumistehtävä. Nuoria pyydettiin kuvittelemaan itsensä joksikin Suomen historian henkilöksi ja perustelemaan valintaansa. Kysymyksellä etsittiin vastausta siihen, millaisia esikuvia nuoret löytävät historiasta. Kysymys mittaa myös vahvasti nuorten historiatietoisuutta: mikä on heidän tulkintaansa historian arvostettavista henkilöistä. Kysymys oli jätetty tarkoituksella tulkinnallisesti avoimeksi siten, että nuori itse määrittelee vastauksellaan, mikä on hänelle Suomen historiaa. Vastaukset vaihtelivatkin nykypäivän mediahahmoista historian suurmiehiin ja tavallisiin ihmisiin.

Kysymykseen 12 hyväksyttävää vastauksia tuli 787 kappaletta, kun vastausten odotettu määrä oli 1093 kappaletta. Lähes 30 % vastauksista jäi puuttumaan. Hyväksytyjä vastauksia eivät olleet seuraavat: ulkomaiset henkilöt (38 kappaletta,

¹¹⁸ Ahonen 1998, 171–172.

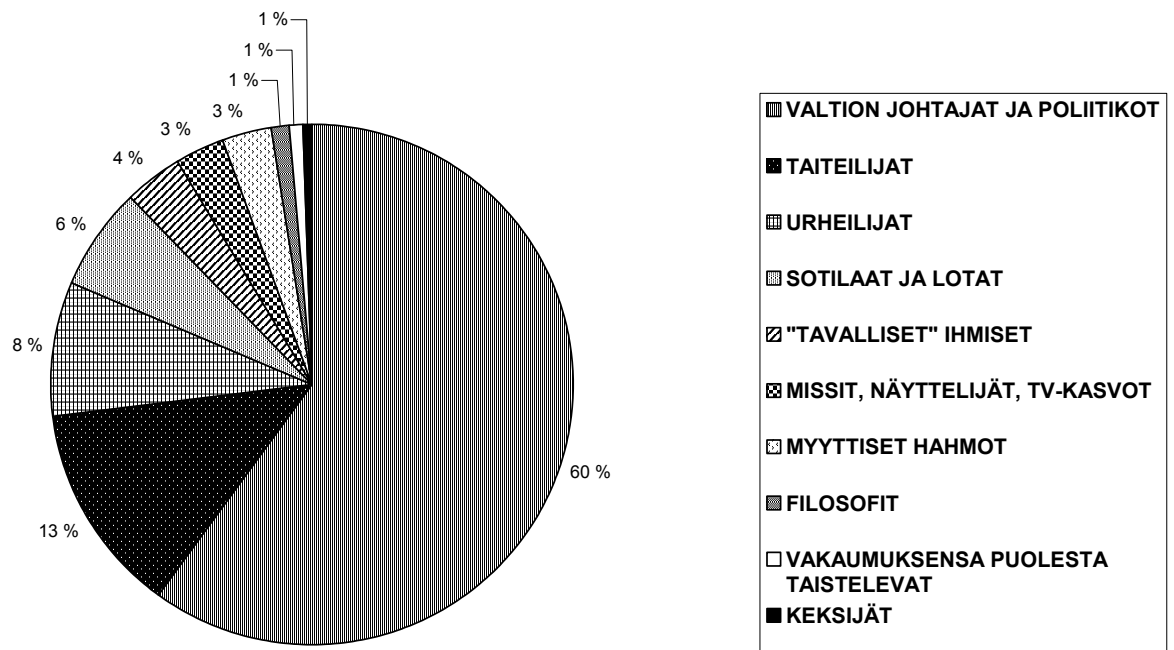
joista Hitler oli ehdoton suosikki), pelleilyt (16 kappaletta, ehdotettu esimerkiksi satuhenkilöä) ja ”en kukaan” tai ”oma itse” -tyyppiset vastaukset.

En tiedä. Suomen historiassa ei mielestäni ole ketään erityisen mielenkiintoista henkilöä. (tyttö 877)

En kukaan...Koska en haluaisi elää ”menneisyydessä”, nyt on asiat ihan hyvin. (tyttö 628)

Kaikki kysymykseen tulleet vastaukset löytyvät liitteestä 6 yksityiskohtaisena taulukkona. Ohessa olevat kuvio 4 ja taulukko 9 kuvaavat nuorten samaistumiskohteita Suomen historiassa siten, että ehdotetut henkilöt on jaoteltu eri ryhmiin.

KUVIO 4 Nuorten samaistumiskohteet Suomen historiassa

TAULUKKO 9 Nuorten samaistumiskohteet Suomen historian henkilöissä

NUORTEN SAMAISTUMISKOHTEET SUOMEN HISTORIAN HENKILÖISSÄ (N=787).	
VALTIONJOHTAJAT JA POLIITIKOT	472
SUOMEN PRESIDENTIT	449
MIESPUOLISET HALLITSIJAT JA POLIITIKOT	10
NAISPUOLISET HALLITSIJAT JA POLIITIKOT	10
VAIHTOEHTOISET POLIITIKOT	3
TAITEILIJAT	104
KIRJAILIJAT	66
MUUSIKOT	27
TAITEILIJAT	11
URHEILIJAT	64
SOTILAAT JA LOTAT	51
SOTILAAT	34
LOTAT	17
"TAVALLISET" IHMISET	29
NIMETTÖMÄT AMMATINHARJOITTAJAT	9
NIMETTÖMÄT NAISET	8
SUKULAISET	6
"TAVALLISET" IHMISET	6
MISSIT, NÄYTTÉLIJÄT, TV-KASVOT	24
MYYTTISET HAHMOT	23
FILOSOFIT	8
VAKAUMUKSENSA PUOLESTA TAISTELEVAT	8
KEKSIJÄT	4
VASTAUKSIA YHTEENSÄ	787

Historiallisten henkilöiden nimeämisessä erottuivat suuret suosikit sekä joukko mielenkiintoisia omia valintoja. Samaistumiskohteet vaihtelivat aina keskiajalta nykypäivän mediahahmoihin. Nuorten valitsemista samaistumiskohteista 60 % oli valtionjohtajia ja poliitikkoja. Ehdottomasti eniten ääniä saivat Suomen presidentit (57 % kaikista äänistä). Tämän luvun sisällä erityisesti Mannerheim ja Kekkonen saivat valtavan äänivyöryn (yhteensä 339 ääntä). Seuraavaksi suurimman ryhmän, joskin huomattavasti pienemmän, muodostivat taiteilijat (13 %), joista Jean Sibelius ylsi nuorten kymmenen suosikkihenkilön joukkoon kahdeksantena. Urheilijoita löytyi vastauksista 8 %. Näistä Paavo Nurmi sai neljänneksi eniten kannatusta kaikista historian henkilöistä. Sotahistoriaan liittyviä sotilas- ja lottahahmoja löytyi 6 % vastanneista ja 4 % vastanneista oli maininnut jonkun sukulaisensa. Missit ja julkisuuden henkilöt (esimerkiksi Armi Kuusela, Spede), myyttiset hahmot (kuten Lalli), filosofit (esimerkiksi J. V. Snellman), vakaumuksensa puolesta taistelleet

(muun muassa Eugen Schauman) ja keksijät (kuten Linus Torvalds) saivat hajakääniä.

Taulukossa 10 esitetään nuorten samaistumiskohteiden kymmenen suosituinta hahmoa. Sulkuihin on merkitty syksyllä 2004 YLE TV1:n järjestämän Suuret Suomalaiset -äänestyksen valtakunnalliset tulokset¹¹⁹, joihin nuorten äänestyksiä verrataan.

TAULUKKO 10 Suomen historian henkilöiden kymmenen kärki nuorten samaistumiskohteina

HENKILÖ (SULUISSA SIJOITUS SUURET SUOMALAISET -KILPAILUSSA¹²⁰)	NUORTEN ANTAMA ÄÄNIMÄÄRÄ
1. Carl Gustav Mannerheim (1.)	212
2. Urho Kaleva Kekkonen (3.)	127
3. Mikael Agricola (7.)	34
4. Paavo Nurmi (21.)	30
5. Risto Ryti (2.)	22
6. Tarja Halonen (5.)	21
7. Martti Ahtisaari (ei sadan parhaan joukossa)	18
8. Jean Sibelius (8.)	15
9. Armi Kuusela (66.)	14
10. Juho Kusti Paasikivi (23.)	11

Nuorten ykkössuosikki Suomen historian henkilöistä oli Carl Gustaf Emil Mannerheim, kuten Suuret suomalaiset -äänestyksessäänkin. Niin Urho Kaleva Kekkonen, Risto Rytin, Tarja Halosen kuin Jean Sibeliuksen suosio on nuorilla samaa luokkaa kuin suomalaisilla yleensä. Sen sijaan Mikael Agricolaa, Paavo Nurmea, Martti Ahtisaarta, Armi Kuuselaa ja Juho Kusti Paasikiveä nuoret arvostavat enemmän kuin suomalaiset yleensä. Näiden vaihtoehtojen suosion syitä käsitellään tarkemmin edempänä kyseisten henkilöiden kohdalla.

¹¹⁹ Vuonna 2004 YLE:n järjestämä mittava äänestys suurimmista suomalaisista herätti paljon huomiota. Internetäänestyksen perusteella valittiin kymmenen finalistia, joista esitettiin tv-dokumentit syksyllä 2004. Lopullinen äänestys toteutettiin reaaliaikaisesti finaalina 5.12.2004. Äänestyksestä YLE:n sivuilla Internetissä: <http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/>

¹²⁰ YLE:n Suuret suomalaiset -äänestyksen tulokset vuonna 2004, <http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/>

Presidentit nousivat Mannerheimin ohella nuorten suosituimmiksi samaistumiskohteiksi. Nuorten kymmenen kärjestä löytyy peräti kuusi presidenttiä, joista Martti Ahtisaari ei Suurten suomalaisten äänestyksessä päässyt edes sadan parhaan joukkoon. Nuorten historiakäsityksen miehisuus ja sotakeskeisyys näkyi myös heidän valitsemisissaan samaistumiskohteissa: Mannerheimia kunnioitettiin ylitse muiden taitavana ja urheana sotasankarina ja johtajana ja presidentit olivat suosittuja, koska heillä on valtaa ja he ovat viisaita. Mielenkiintoista oli, että poliittinen historia ja yhteiskunnalliset asiat (erityisesti valtiolliset kriisit) nousivat esille samaistumiskohteissa sekä merkittävässä tapahtumissa oppilaiden omasta halusta, vaikka he itse ovat arvioineet politiikan mielenkiinnottomaksi (kysymysosiossa 1) ja poliitikkojen puheiden vaikuttavan heihin vain hyvin vähän (kysymysosiossa 4). Vaikuttamistahtoa ja kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin siis ilmeisesti kuitenkin löytyy, mutta nykyiset vaikutuskanavat eivät vaan houkuttele.

Mannerheimin suosio (212 ääntä) liittyi hänen asemaansa Suomen armeijan ylipäällikkönä ja nuorten vahvana sitoutumisena talvi- ja jatkosodan itsenäisyystaistelu-ajatteluun. Mannerheimin nimiin nuoret laittoivat jopa koko Suomen menestyksen sodassa ja Suomen itsenäisyyden. Nuorten vastauksissa huokui käsitys voitettusta sodasta ja Mannerheimista suurena Suomen pelastajana..

Mannerheim. Koska se oli suuri sotamarsalkka ja oli mukana tappamassa ryssiä. (poika 491)

Mannerheim. Hänen ansiostaan suomi on itsenäinen. (poika 503)

Mannerheim. Suuri sotasankari ja komentaja. (poika 513)

Mannerheim. Haluaisin olla tärkeä ihminen. (poika 525)

Mannerheim oli hieno ihminen ja johti Suomen voittoon sodassa Venäjää vastaan. (tyttö 556)

Mannerheim. Koska hän johti Suomen itsevarmuudellaan voittoon. Hän piti tiukan linjan. (poika 581)

C.G.E. Mannerheim. Suuri päämies ja omalta osaltaan Suomen pelastajia. Varsin myyttinen mies. (poika 761)

Mannerheim. Koska Mannerheim solmi rauhan NL:n kanssa ja hänen patsas on Kiasman edessä. (tyttö 860)

Mannerheim. Vaikutusvaltainen presidentti. (tyttö 905)

Mannerheim. Olisin sopinut Venäjän kanssa ja lopettanut sodan! (tyttö 631)

Joillakin myös oli selvästi mielessä vain kuva menestykkäästä miehestä, mutta hänen tekemisistään ei ollutkaan tietoa. Jotkut vastaajista kiinnittivät myös erityistä huomiota Mannerheimin julkisuuskuvaan hevosella ratsastavana sotamarsalkkana.

Mannerheim. Ratsastamalla vapautti Suomen. (tyttö 728)

Mannerheim. Se on niin helmi jätkä. Sais ampua. (poika 758)

Mannerheim. Koska hän vaikutti niin viisaalta. Ja ratsasti hevosilla...Ja en keksinyt muita joka voisin edes harkita olevani. (tyttö 634)

Luultavasti Mannerheim. Hän oli arvovaltainen. Ihmiset uskoivat häneen, ja hänellä oli hyvä asema ja hienot vaatteet, jotka vielä osaltaan tehostivat arvoa. (tyttö 607)

Kuten kysymyssosiassa yksitoista ilmeni, nuoret arvostavat paljon Suomen valtiojohdon ja erityisesti presidenttien toimintaa. Sama tendenssi näkyy siinä, että samaistumiskohteina on manittu ehdottomana enemmistönä presidenttejä.

Kekkosen suosio perustui hänen pitkään valtakautensa ja taitavaan politikointiinsa kylmän sodan aikana. Kuten Ahonen on tutkimuksessaan huomannut, Kekkosen hahmo on nuorten vanhempien sukupolvea kokoava symboli¹²¹.

Urho Kekkonen. Hän oli niin pitkään presidenttinä. (poika 668)

UKK. Koska hän oli vaikutusvaltainen ja arvokas henkilö suomen historiassa. (tyttö 471)

Kekkonen. Koska se on nyt niin tunnettu ja se hallitsi suomea pitkään. (tyttö 474)

Kekkonen. Se on ollut hyvä presidentti. perheeni kertomuksen mukaan. (tyttö 497)

Urho Kekkonen. Saa pomottaa ja olla korkeassa ja arvostetussa virassa. Hän sitä paitsi paransi suhteita Neuvostoliittoon. (poika 500)

Urho Kekkonen. Hän oli hyvä presidentti ja viisas mies... (tyttö 502)

Kekkonen. Olisi ollut mukava pystyä vaikuttamaan Suomen asioihin Kylmän sodan aikana, yrittää yhdistää suurvaltoja jamuita maita. Ja luoda hyvät suhteet uhkaavaan Neuvostoliittoon. (poika 568)

Urho Kekkonen. Haluaisin olla yhtä aloitekykyinen ja vahva johtaja (myös suhteiden luoja maiden välillä). (tyttö 572)

Urho Kaleva Kekkonen. Mielestäni ollut hyvä presidentti ja suosittu, sekä järkevä presidentti. (poika 725)

Kekkonen. Hän sai paljon aikaan (hyviä asioita). (tyttö 866)

Kekkonen. Koska hän teki selväksi muulle maailmalle että Suomi on puolueeton ja siten Suomi ei joutunut enää USA:n ja NL:n kiistoihin mukaan. (tyttö 798)

Kekkonen. Se oli paras presidentti! Ja se urheili...ja mä oon urheilijatyyppiä. (tyttö 742)

Kuten Mannerheiminkin kohdalla osa vastaajista ei välttämättä tiennyt henkilön kuin ulkonäöltä ja nimeltä. Kekkosen kalju ja silmälasit nousivatkin tällaisissa vastauksissa esille.

Urho Kalevi Kekkonen. Se oli siistin näkönen. (poika 731)

Kekkonen oli kova äijä. (poika 483)

Presidenttien neuvottelutaitoja ja henkilökohtaisia uhrauksia arvostettiin. Nuoret myös vetosivat presidentin valta-aseman tuomaan mahdollisuuteen toimia yhteisen parhaan hyväksi.

Presidentti, Paasikivi. Olisi päätäntävaltaa ja voisi muuttaa yhteisiä asioita. (tyttö 530)

Joku paljon hyvää tehnyt presidentti. Koska haluaisin auttaa maailman menoa parempaan suuntaan. (tyttö 579)

Martti Ahtisaari. Koska hän oli loistava neuvottelija. (poika 582)

¹²¹ Ahonen 1998, 170.

Paasikivi. Hän oli erittäin tärkeä Suomen kannalta ja teki todella vaikeita päätöksiä jotka lopulta osoittautuivat hyviksi. (poika 682)

Risto Ryti. Hän huijasi hienosti Hitleriä ja pelasti Suomen. Hänen panoksensa oli todella tärkeä. (tyttö 465)

Risto Ryti. Ihailen hänen uhrautuvaisuuttaan (Ribbentrop-sopimus). (poika 930)

Nuoret arvostavat enemmän presidentti Juho Kusti Paasikiveä kuin suomalaiset yleensä¹²². Paasikiven-Kekkonen linja on yksi kouluopetuksen suurista tärkeistä linjoista sodanjälkeisen Suomen yhteiskunnan käsittelyssä, mikä on varmasti vaikuttanut nuorten samaistumiskohteen valintaan. Sen sijaan presidentti Martti Ahtisaaren toimintaa tuskin on koulussa käsitelty. Ahtisaaren arvostus (seitsemäs 18:lla äänellä) on yllättävää, sillä Suuret suomalaiset äänestyksessä¹²³ hän ei päässyt edes sadan parhaan joukkoon. Martti Ahtisaaresta tuli vuonna 1994 ensimmäinen suoralla kansanvaalilla eikä valitsijamiesvaalilla valittu presidentti. Nuoret ovat itse olleet niin nuoria tuolloin, etteivät muista tapauksesta muuten kuin vanhempien kertomusten kautta. Ahtisaaren arvostus liittyynekin suurelta osin vanhempien kertomuksiin.

Tarja Halosen valinnan presidentiksi vuonna 2000 nuoret taas muistavat omakohtaisesti. Halonen nousikin kuudenneksi suosituimmaksi samaistumiskohteeksi (21 vastausta), eivätkä ainoastaan tytöt olleet valinneet häntä vaihtoehtokseen, vaikka hän olikin luonteva valinta tytöille.

Tarja Halonen. Koska hän on suomen ensimmäinen naispresidentti. (tyttö 890)

Olisin halunnut olla se nainen joka pääsi ensimmäisenä naisena (vanha-suomalaisesta puolueesta) joka pääsi eduskuntaan ja ministeriksi: ENSIMMÄISENÄ NAISENA! (Joku Mirjami oli nimi) Tai Stålberginä luomassa perustuslakia. (tyttö 611)

Eka nainen, joka pääsi armeijaan. Koska se olis SUURI saavutus.. © (tyttö 921)

Tarja Halonen. Paljon muita naisia ei ole Suomessa jäänyt historiaan. (tyttö 903)

Taiteilijoista Suomen kirjakielen isä Mikael Agricola sai kovasti kiitosta työstään ja erityisesti tytöiltä. Hän oli kirjailijoista eniten mainittu (34 ääntä, Aleksis Kivelle yhdeksän ääntä). Nuoret arvostivat Agricolan korkeammalle kuin äänestäjät Suuret suomalaiset kilpailussa. Agricolan suosio lienee kouluopetuksen vaikutusta.

Mikael Agricola. Ahkera, älykäs ja uskonnollinen. Mitä muuta voi toivoa? (poika 450)

Mikael Agricola. Olisin saanut keksiä uusia sanoja ja olla Suomen kirjakielen isä. (tyttö 643)

Agricola. Hän keksi Suomen kirjakielen ja käänös voisi olla kiinnostavaa. (poika 646)

¹²² Vertaa taulukkoon 10. YLE:n Suuret suomalaiset -äänestyksen tulokset vuonna 2004, <http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/>

¹²³ Vertaa taulukkoon 10. YLE:n Suuret suomalaiset -äänestyksen tulokset vuonna 2004, <http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/>

Mikael Agricola. Olisi kiva olla mukana luomassa suomen kieltä ja elää varhaisemmalla aikakaudella. (tyttö 873)

Muusikoista Sibelius (15 ääntä) oli suosituin ja sijoittui nuorten vastauksissa samaan kohtaan kuin valtakunnallisessa äänestyksessäkin eli kahdeksanneksi suurimmaksi. Muut nuorten samaistumiskohteista olivat populaarin nykymusiikin edustajia.

Sibelius. Sen musiikit ovat Suomeen sopivia ja olen aina tahtonut itsekin tehdä musiikkia, jota kuultaisiin vielä tänäkin päivänä. (tyttö 844)

Jean Sibelius. Koska pidän musiikista hyvin paljon, ja haluaisin säveltää jonkin oman sävelmän. Pidän myös hänen musiikistaan. (poika 1072)

Urheiluhistorian tapahtumista nuoret nostivat kysymysoiossa 11 esille jääkiekon MM-kisojen Suomen kultamitalin vuodelta 1995. Samaistumiskohteissa ei tämän tapahtuman merkittävyys näkynyt, vaan urheilijoista sankariksi kohosi Paavo Nurmi, joka sai lähes puolet äänistä (30 kappaletta). Suurin osa muista vaihtoehdoista oli nykyurheilijoita. Nurmea nuoret arvostivat myös enemmän kuin suomalaiset yleensä¹²⁴. Tämä luultavasti johtuu siitä, että koulujen historiakirjoissa Nurmi nostetaan usein urheilijoista esimerkilliseksi kansakunnan hengen kohottajaksi.

Paavo Nurmi. Hän juoksi Suomen maailmankartalle. (poika 664)

Paavo Nurmi, koska 1952 olympialaisissa paransin Suomen yhteishenkeä ja sotien jälkeen (ja sotakorvauksien) oli tyhmää, niin toin kivaa kansalle juoksemalla. (tyttö 1045)

Ahosen tutkimuksessa talvi- ja jatkosota olivat tärkeitä kollektiivisia samaistumisen kohteita nuorille. Sota oli testi, josta Suomi selvisi ja todisti moraalisesti olevansa kansakunta. Erityisesti talvisota voitettiin. Ahosen tutkimuksessa moni nuori osasi paremmin luonnehtia sotia Linnan *Tuntemattoman sotilaan* tai sotaelokuvien kuin isovanhempien kokemusten kautta. Sodassa olleet miehet eivät välttämättä olleet halunneet puhua sodasta.¹²⁵ Kotirintaman naiset ja evakot olivat Ahosen tutkimuksessa myös nuorten ihailun kohteita, ja sodasta selviäminen loi nuorille tulevaisuudenuskoa.¹²⁶ Kuten merkittävien tapahtumienkin kohdalla, myös samaistumiskohteissa kyselyyni vastanneet nuoret osoittivat isänmaallista sotiin

¹²⁴ Vertaa taulukkoon 10. YLE:n Suuret suomalaiset -äänestyksen tulokset vuonna 2004, <http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/>

¹²⁵ Ahonen 1998, 75–86.

¹²⁶ Ahonen 1998, 86–89.

kytkeytyvää kansallisyylpeyttä, mitä osoittaa jo Mannerheimin valtava äänivyöry. Sen lisäksi osansa saivat sotien pienet sankarit.

Muistin ja muistelun tutkijat korostavat menneisyyden tulkintojen vahvaa tendenssiä muuttua myyttisiksi. Dramaattisista ajoista ja tilanteista luodaan kertomus, jossa toiset ovat sankareita tai viattomia uhreja ja vastapuoli roistoja, konnia, häikäilemättömiä hyökkääjiä, joissa on myös raukkamaisia piirteitä. Eeva Peltonen on kerännyt naisilta yksityistä muistitietoa sota-ajoista ja huomannut tutkiessaan muistamisen mekanismeja, että Suomen sota-ajan kokenut sukupolvi onkin muistelussaan rakentanut vahvan selviytymistarinoiden genren. Sota-ajan traumat ja järkyttävät kokemukset on siloiteltu selviytymistarinoiden taakse. Kansakunta-ajattelu läpäisi Peltosen informanttien muistelut. Isänmaan arvo on saanut pyhittää Suomen sodat ja antaa arvon henkilökohtaisille raskaille menetyksille.¹²⁷ Nuorten vastauksista huokuikin selviytymis- ja sankaritarinoiden traditio, joka näkyi myös heidän samaistumiskohteissaan. Sotilaat ja lotat (51) edustivat tavallisia ihmisiä sotien aikana ja nuoret mainitsivat myös omia isovanhempiakin nimenomaan sota-ajan sankareina. Pieni ihminen pääsi edustumaan vastauksissa sodan tärkeänä tekijänä.

**Lotta. Koska ne oli naisia ja auttoi sodassa, Suomi ei olisi pärjännyt ilman lottia. (tyttö 949)
Jokin kuuluisa Lotta varmaan. Koska sodan aikana oisin halunnut olla auttamassa Suomea itsenäiseksi. (tyttö 970)**

Vaatimaton sotilas Suomen sodissa. Vaikka en olisi halunnut olla sodissa, haluan silti tietää kuinka kauhea kokemus se on ollut Suomen armeijan urhealle sotilaille. (tyttö 642)

Vaarini. Hän taisteli urhoollisesti Suomen hyväksi jatkosodassa. (tyttö 462)

Joku suomalainen lotta tai sotilas, joka taisteli talvi- tai jatkosodassa. Kunnioitan heitä todella paljon ja olisi ollut kunnia jos olisin saanut olla joku heistä. Ilman heitä olisimme ehkä joutuneet Neuvostoliiton valtaan. He olivat todellisia sankareita. (tyttö 466)

Joku sotilas talvisodassa. Olisi kiinnostavaa nähdä millaista oli sotia. (poika 527)

Tämän lisäksi vastauksissa kuvattiin tavallisia ihmisiä (29 kappaletta) muun muassa ammatin tai naissukupuolen kautta. Tyttöjen lienee ollut vaikeampi löytää sopivaa samaistumiskohdetta, jos ovat etsineet sitä nimenomaan sukupuolen perusteella.

Joku entisajan nainen. Haluaisin nähdä elämää keskiajalla. (tyttö 701)

¹²⁷ Peltonen 1997, 93–95, 107–108, 115.

Misseistä Armi Kuusela (14 ääntä) nousi jopa kymmenen suosituimman henkilön joukkoon varmasti siksi, että hän on yksi harvoista naishahmoista, jotka esiintyvät koulun historiankirjoissa.

Armi Kuusela. Hän voitti missikisat ja oli miss universum. Hän oli myös hyvin kaunis ja ihailtu. Suomi oli ylpeä hänestä. (tyttö 603)

Samaistumiskohteiden perusteella yleisesti vastausten enemmistö noudattelee poliittisen kansallisen historian linjaa. Nuorten perusteluista huomaa, että sillä on vahva kaikupohjansa ja että historian suuret miehet nauttivat edelleen nuoren polven luottamusta.

6. YHTEENVETO

Historiakulttuurin tutkimus on viime aikoina noussut Suomessa tutkijoiden mielenkiinnon kohteeksi. Nuorten historiakulttuuria ja historiatietoisuutta on yleiseurooppalaisen Youth and History -tutkimuksen pohjalta Suomessa tutkinut Sirkka Ahonen vuonna 1998, ja vuonna 2003 valmistui Pilvi Torstin väitöskirja bosnialaisten nuorten historiakulttuurista. Oma empiirinen nuorten historian reseptiota selvittävä tutkimukseni on jatkoa Ahosen avaamalle tutkimuslinjalle. Reseptiotutkimukseeni on otettu myös vaikutteita yhdysvaltalaisen Roy Rosenzweigin amerikkalaisten historiakulttuuria kartoittaneesta tutkimuksesta.

Tutkimuskohteenani oli vuonna 1988 syntyneiden suomenkielisten suomalaisten nuorten historiakulttuuri ja historiatietoisuus. Tutkimustehtävä kiteytyi kolmeen pääkysymykseen: mitkä historian välittäjäkanavat vaikuttavat eniten nuorten käsityksiin menneisyydestä, millä tavoin ja kuinka usein nuoret törmäävät historiaan arkielämässään ja millaiset historialliset tapahtumat ovat merkityksellisiä nuorille.

Tutkimusjoukko muodostui 1093 kahdeksasluokkalaisesta. Kysely toteutettiin kaksiportaisesti kevätlukukaudella 2003 – Helsingin kouluilta aineisto kerättiin helmikuussa ja muualta Suomesta toukokuussa. Menetelmänä käytettiin ryväotantaa. Kyselylomake sisälsi yhdeksän osiota suljettuja kysymyksiä sekä kolme avointa kysymystä.

Tutkimuksen menetelmät olivat pääosin kvantitatiivisia. Niillä kartoitettiin yleiskuvaa nuorten historiakulttuurista sekä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Analyysissa käytettiin frekvenssilaskentaa, keskiarvojen vertailua sekä havainnollistuksena taulukoita ja pylväsdiagrammeja. Avointen kysymysten vastauksille suoritettiin laadullinen sisältöanalyysi, jonka tuloksena nuorten vastaukset luokiteltiin aineistosta nousseiden luokkien mukaan ja niille laskettiin frekvenssit.

Jorma Kalela jaottelee historian päälähteet julkisiin ja kansanomaisiin historian esityksiin.¹²⁸ Tutkimuksessani osoittautui tarpeelliseksi jakaa kansanomainen historiakulttuuri kahteen osa-alueeseen: omaan, perheen ja suvun sisäiseen historiakulttuuriin sekä suvun ulkopuoliseen historiakulttuuriin, joka käsittää erilaisia historiallisia harrastuksia. Julkisessa historiakulttuurissa maallikko on ammattilaisten tuotosten vastaanottaja, kun taas suvun historiakulttuurissa ja historiallisesti harrastuneiden joukossa maallikko on myös aktiivinen tuottaja ja toimija. Aineiston käsittelyvaiheessa historiakulttuurin eri välittäjäkanavat jaoteltiin neljään eri kategoriaan menneisyyden kohtaamismuodon pohjalta: suulliseen tiedonvälitykseen, kirjalliseen tiedonvälitykseen, muuhun kulttuuriviestintään ja käytäntöihin.¹²⁹

Nuoret katsovat historian olevan yleissivistystä ja taustaa nykypäivän ongelmille. Tämä nuorten yksimielinen näkemys historian merkityksestä tiedonvälityskanavana on samanlainen kuin Arja Virran ja Sirkka Ahosen tutkimuksissa. Nuoret kokevat olevansa eniten kosketuksissa menneisyyteen koulussa, ja he arvioivat itse vaikuttavimmaksi historian välittäjäkanavaksi koulun historianopetuksen.¹³⁰ Siinä erityisesti opettajan rooli on merkitsevä nuorten historiakuvan muodostuksessa. Nuoret nimittäin ilmoittavat nauttivansa enemmän opettajan kertomuksista kuin oppikirjoista ja arvioivat opetuksen vaikuttavammaksi tekijäksi kuin oppikirjat. Molempiin välittäjäkanaviin nuoret myös luottavat.¹³¹

Nuorten mukaan televisiodokumentit ovat toiseksi tärkein vaikuttaja heidän käsitykseensä menneisyydestä. He myös luottavat niihin ja nauttivat niistä. Annetuista historian välittäjäkanavista Internet oli vähiten luotettu.

Nuoret kohtasivat arkielämässään historiaa koulun ulkopuolella monin eri tavoin. Noin 90 % nuorista oli viimeisen vuoden aikana ainakin kerran katsellut tai ottanut valokuvia, nähnyt historiallisen elokuvan tai tv-dokumentin, käynyt haudalla ja kuunnellut vanhempien lapsuudenmuistoja.¹³²

¹²⁸ Kalela 2000, 37–39, 65.

¹²⁹ Jaottelu nähtävissä luvussa 4.1. taulukkomuodossa.

¹³⁰ Tulokset kysymysosioista kaksi, kolme ja neljä.

¹³¹ Tulokset kysymysosioista viisi ja kuusi.

¹³² Tulokset kysymysosioista yhdeksän.

Nuorten viikoittaisessa koulun ulkopuolisessa historiakulttuurissa kansanomaiset historian esitykset nousivat yllättäen julkisten välittäjäkanavien ohi. Viikoittaisten kohtaamisten kärjessä olivat omaan ja perheen historiaan liittyvät käytännöt: päiväkirjaa kirjoitti 18 %, pieniä muistoesineitä keräsi 16 % ja valokuvia otti 15 % nuorista. Noin joka kymmenes oli katsellut valokuvia perheen tai ystävien kanssa tai kuunnellut vanhempien lapsuusmuistoja. Julkisista historian esityksistä tv-dokumentit ja lehtiartikkelit tavoittivat viikoittain yli 13 % nuorista. Historiallisia elokuvia katsoi viikoittain 9 % nuorista. Suvun ulkopuolisesta historiakulttuurista nuoret olivat kohdanneet menneisyyttä useimmin viikoittain musiikin kautta. Historiallisia roolipelejä pelasi viikoittain 9 % nuorista.¹³³

Kun nuoria pyydettiin sitten mainitsemaan omin sanoin kohtaamisiaan (kolme tilannetta) menneisyyden kanssa edellisellä viikolla, vastauksissa oli eniten julkisen historiakulttuurin muotoja (74 %). Koulun ulkopuolisia historian kohtaamisia oli 44 % – huomattavasti enemmän kuin kansanomaisia historian kohtaamisen muotoja (26 %).¹³⁴ Kuten edellä on mainittu nuoret ovat kertoneet kohtaavansa viikoittain enemmän kansanomaisia historiakulttuurin muotoja kuin koulun ulkopuolista julkista historiakulttuuria. Ero kertoo nuorten arvostuksista ja historiatietoisuudesta: he mieltävät tärkeäksi historiaksi lähinnä kansallisen menneisyyden ja historiakulttuurin julkiset muodot. Nuoret tuntevat törmäävänsä historiaan eniten koulun ja median kautta. Suvun ulkopuolisessa historian kohtaamisessa käytännöt (erilaiset harrastukset, esimerkiksi historialliset tietokonepelit) ohittavat suullisen ja kirjallisen tiedonvälityksen sekä muun kulttuuriviestinnän, kun taas julkisessa ja suvun historiakulttuurissa käytäntöjen osuus on vähäinen.

Nuorille sodat ja erilaiset onnettomuudet (52 % vastauksista) olivat merkittävimpiä heidän elämäänsä vaikuttaneita historiallisia tapahtumia. Yllättävää on, että nuoret pitivät yhteiskunnallista (36 %) ja kulttuurihistoriaa (12 %) yhteensä lähes yhtä tärkeänä kuin sotahistoriaa. Suomen historian kohdalla yhteiskunnalliset ilmiöt jopa voittavat sotahistorian. Maailman historiasta sodat ja joukkomurhat sekä WTC-isku ja terrorismi koskettivat eniten nuoria. Suomen historia koettiin yleensä merkityksellisemmäksi kuin maailman historia. Erityisesti nuoriin ovat vaikuttaneet

¹³³ Tulokset kysymysosion yhdeksän.

¹³⁴ Tulokset kysymysosion kymmenen.

Suomen sodat 1939–45 sukulaisten kohtalojen kautta sekä Suomen itsenäisyys.¹³⁵ Vastausten perusteella nuoret uskovat ja samaistuvat kansalliseen nationalistiseen suureen kertomukseen Suomen kamppailusta itsenäiseksi tasavallaksi. Heidän historiatietoisuutensa rakentuu kansalliselle selviytymiskertomukselle, jota kouluopetuksen lisäksi tukee muu julkinen historiakulttuuri sekä suvun muisteluperinne. Arjen ja pienen ihmisen kansanomaisen historia ei noussut merkittäväksi muuten kuin poliittisen historian suurten tapahtumien kuten sotien kautta.

Arvioidessaan historian muutosvoimia nuorten mielestä tekniikan ja tieteen kehitys on muuttanut eniten ihmisten elämää. Kun kysyttiin heihin omakohtaisesti vaikuttaneita historian tapahtumia, keksinnöt ja tiede jäivät kuitenkin marginaaliseksi vastausryhmäksi (6 %).¹³⁶

Nuorten suosituimmaksi samaistumiskohteeksi Suomen historiassa nousi ylivoimaisesti Mannerheim, joka voitti myös vuonna 2004 YLE:n Suuret suomalaiset äänestyksen. Mannerheimin arvostuksessa kulminoituvat nuorille merkittävät Suomen sotien tapahtumat sekä poliittinen historia presidenttiyden kautta. Kouluopetuksen kansallisen kertomuksen suuri linja näkyi nuorten samaistumisissa isänmaallisiin hahmoihin ja erityisesti Suomen presidentteihin: kymmenen kärjestä löytyi kuusi presidenttiä, joista Kekkonen sai Mannerheimin jälkeen toiseksi eniten ääniä.¹³⁷

Tutkimusaineiston pohjalta erottui tyttöjen ja poikien historiakulttuureissa selviä eroja. Erilainen historiatietoisuus näkyi jo siinä, että tyttöjä kiinnosti heidän oma menneisyytensä sekä perheen ja suvun historia enemmän kuin valtiollinen historia, kun taas pojista molemmat olivat yhtä kiinnostavia.¹³⁸

Suvun historian merkittävyys nousee tyttöjen historiakulttuurissa vahvemmaksi osa-alueeksi kuin pojilla, ja he luottavat myös poikia enemmän jokaisen ihmisen mahdollisuuteen vaikuttaa historian kulkuun.¹³⁹ Historian välittäjäkanavista tytöt

¹³⁵ Tulokset kysymysosioista yksitoista.

¹³⁶ Tulokset kysymysosioista kahdeksan ja yksitoista.

¹³⁷ Tulokset kysymysosioista kaksitoista.

¹³⁸ Tulos kysymysosioista seitsemän.

¹³⁹ Tulokset kysymysosioista kahdeksan ja yhdeksän.

nauttivat ja luottavat poikia enemmän isovanhempien kertomuksiin sekä romaaneihin ja näytelmiin, joiden vaikutuksen historiakäsitykselleen he arvioivat myös poikia suuremmaksi. Tyttöihin näyttävät vaikuttavan enemmän traditionaalisemmat historiantesitykset, joissa he voivat olla kuuntelijoina ja vastaanottajina ja joissa mennyt prosessoidaan nimenomaan kielen kautta. Pojat nauttivat ja luottavat tyttöjä enemmän toiminnallisiin ja käyttäjän aktiivisuutta vaativiin välittäjäkanaviin kuten Internetiin ja roolipeleihin, joilla oli heidän joukossaan suurempi vaikutus historiatietoisuuteen kuin tytöillä.¹⁴⁰ Viikoittaisissa historian kohtaamisissa poikien historiakulttuuria leimasivat tyttöjä enemmän julkiset historiantesitykset – sanomalehdet ja visuaalinen eläytyminen television kautta – sekä historialliset roolipelit. Tyttöillä oli tutkimukseni mukaan ollut enemmän ja erilaisia kohtaamisia historian kanssa kuin pojilla viimeisen vuoden aikana. Tyttöjen viikoittaisessa historian kohtaamisessa nousi voimakkaasti esille oman henkilökohtaisen ja suvun historian käsittely päiväkirjan kirjoittamisen, erilaisten muistoesineiden ja valokuvien kautta.¹⁴¹

Rosenzweigin tutkimuksessa amerikkalaiset olivat identifioituneet selkeästi oman perheensä jäseniksi ja omaan etniseen ryhmäänsä. He käyttivät historiaa nimenomaan oman identiteettinsä rakentamiseen: selvittääkseen perimmäisiä kysymyksiä olemassaolostaan ja tehtävästään maailmassa sekä moraalisisissa kysymyksissä.¹⁴² Suomalaiset tytöt identifioituvat tiukemmin perheeseen kuin pojat ja käyttävät historiaa amerikkalaisten tavoin identiteettinsä rakentamiseen. Tytöt käyttävät historiaa oman elämänhistoriansa jäsentämisen sekä tradition siirtämisen tarkoituksessa. Heidän kauttaan näyttää elävän vahvana suvun muisteluperinne: tytöt kiinnittyvät säätyläisnaisten traditioon kuuntelemalla sukulaisten muisteluita ja osallistumalla itse aktiivisesti muistojen rakentamiseen ja ylläpitämiseen.

Historiakulttuurin ja historiatietoisuuden monisyisellä ilmiökentällä riittäisi paljon tutkittavaa nimenomaan historian vastaanottajan näkökulmasta. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää maaseudulla ja kaupungissa elävien nuorten historiakulttuurien eroja. Aineistoni pohjalta voisi myös faktorianalyysin keinoilla hahmottaa nuorista erilaisia historian käyttäjäryhmiä, joille tietynlainen historiatietoisuus ja samankaltaiset tavat vastaanottaa historiaa ovat ominaisia.

¹⁴⁰ Tulokset kysymysosioista neljä, viisi ja kuusi.

¹⁴¹ Tulokset kysymysosioista yhdeksän.

Historiakulttuurien empiiristä kartoitusta olisi myös mahdollista tehdä eri ikäryhmille ja verrata heidän historiakulttuuriensa eroja ja samankaltaisuuksia valtakunnallisesti.

¹⁴² Rosenzweig 2000, 266–272.

7. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LÄHTEET:

Pakilan yläasteen, Helsingin II Normaalikoulun ja Jakomäen yläasteen 8-luokkalaisille helmikuun 2003 alussa toteutetun kyselyn vastauslomakkeet (yhteensä 112 vastausta, joista 111 on otettu tähän tutkimukseen).

Valtakunnallisen 8-luokkalaisille toukokuussa 2003 toteutetun kyselyn vastauslomakkeet (yhteensä 990 vastausta, joista 982 on otettu tähän tutkimukseen).

YLEn Suuret suomalaiset äänestyksen tulokset, Luettu Internetistä 10.11.2005:
<http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/>

KIRJALLISUUS:

Ahonen 1997: Sirkka Ahonen, Historical consciousness of Finnish adolescents. – Magne Angvik ja Bodo von Borries (toim.), *Youth and History, A Comparative European Survey on Historical Consciousness and Political Attitudes among Adolescents*. Volume A; ss. 257–261. Hamburg: Körber-Stiftung 1997.

Ahonen 1998: Sirkka Ahonen, Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa. *Historiallisia tutkimuksia* 202. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura 1998.

Ahonen 2000: Sirkka Ahonen, Historiakulttuuri yhteisön muistin rakentajana. – *Historiallinen aikakauskirja* 2/2000; ss. 305–311.

Ahonen 2002: Sirkka Ahonen, Historiakulttuuri, historiallinen identiteetti ja historian opetus. – Jan Löfström (toim.), *Kohti tulevaa menneisyyttä*.

Historiallisyhteiskunnallinen kasvatus uudella vuosituhanella. Opetus 2000 – sarja; ss.66–88. Jyväskylä: PS-kustannus 2002.

Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994: Tapani Alkula, Seppo Pöntinen ja Pekka Ylöstalo, *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Juva: WSOY 1994.

Angvik & von Borries 1997: Magne Angvik ja Bodo von Borries (toim.), *Youth and History, A Comparative European Survey on Historical Consciousness and Political Attitudes among Adolescents*. Volume A ja B. Hamburg: Körber-Stiftung 1997.

Aronsson 2000: Peter Aronsson, Historiekultur i förändring. – Peter Aronsson (toim.) *Makten över minnet. Historiekultur i förändring*; ss. 7–33. Lund: Studentlitteratur 2000.

Aronsson 2005: Peter Aronsson, *Historiebruk – att använda det förflutna*. Lund: Studentlitteratur 2005.

Eskola 1997: Katarina Eskola, Varhain kuolleiden äitien verhottu muisto. Sosiaalista genealogiaa vai/ja yksityisen yleisyyttä? – Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54; ss. 60–87. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1997.

Hakkari 2004: Johanna Hakkari, Menneisyys nuorten arkielämässä – Historian kohtaaminen ja käyttö 8.-luokkalaisten maailmassa. – Reetta Mietola ja Helena Outinen (toim.), *Kulttuurit, erilaisuus ja kohtaamiset, Kasvatustieteen päivien 2003 julkaisu*. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos 2004. Julkaistu Internetissä PDF-muodossa osoitteessa: <http://www.helsinki.fi/ktl/julkaisut/ktp-2003/osa4.pdf>

Heikkilä 2003: Pauli Heikkilä, *Historiallinen fiktio ja tietokonepelit*, *Agricolan Tietosanomat* 3/2003, Luettu 18.1.2005 Internetistä osoitteesta: <http://agricola.utu.fi/tietosanomat/numero3-03/peli.html>

Heikkilä 2002: Tarja Heikkilä, *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita 2002.

Hentilä 2001: Seppo Hentilä, Historiapoliitiikka – *Holocaust* ja historian julkinen käyttö. – Jorma Kalela ja Ilari Lindroos (toim.), *Jokapäiväinen historia*, Tietolipas 177; ss.26–49. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2001.

Immonen 1996: Kari Immonen, *Historian läsnäolo*, Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A51 / Turun yliopisto, Historian laitos. Julkaisuja 26. Turku: Turun yliopisto 1996.

Jensen 1997: Bernard Eric Jensen, Historiemedvetande – begreppsanalys, samhällsteori, didaktik. – Christer Karlegård ja Klas-Göran Karlsson (toim.), *Historiedidaktik*; ss. 49–81. Lund: Studentlitteratur 1997.

Kalela 2000: Jorma Kalela, *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus 2000.

Kalela 2001: Jorma Kalela, Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia. – Jorma Kalela ja Ilari Lindroos (toim.), *Jokapäiväinen historia*, Tietolipas 177; ss. 11–25. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2001.

Kettunen & Kultanen & Soikkanen 2000: Pauli Kettunen, Auli Kultanen ja Timo Soikkanen (toim.), *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista*. Osat 1-2. Turku: Kirja-Aurora 2000.

Koselleck 1979: Reinhart Koselleck, *Vergangene Zukunft: zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1979.

Koskijoki 1997: Maria Koskijoki, Esine muiston astiana. – Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54; ss. 269–285. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1997.

Kovala 1997: Urpo Kovala, Teksti elämänhistorian kehyksessä. Muistojen tuottamisesta 1800-luvun loppupuolen säätyläiskulttuurissa. – Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä.* Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54; ss. 145–168. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1997.

Louekari 2004: Sami Louekari, Ihmisen muuttuva maisema – kysymyksiä ja tulkintoja. – Sami Louekari & Anna Sivula (toim.), *Historioita ja historiallisia keskusteluja*, *Historia mirabilis* 2; ss. 270–285. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry 2004.

Louekari & Sivula 2004: Sami Louekari & Anna Sivula, Historian representaatiot ja historiakulttuuri. – Sami Louekari & Anna Sivula (toim.), *Historioita ja historiallisia keskusteluja*, *Historia mirabilis* 2; ss. 9–16. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry 2004.

Löfström & Hakkari 2003: Jan Löfström ja Johanna Hakkari, Kohti antropologista historiandidaktiikkaa. – *Historiallinen aikakauskirja* 2/2003; ss. 318–326.

Nurmela & Pehkonen 2003: Sakari Nurmela ja Juhani Pehkonen, Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit. – Kari Paakkunainen (toim.), *“Kyllä politiikalle, mutta...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003.*

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 35, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 27; ss. 9–61. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta 2003.

Palin 1997: Tutta Palin, Kuvia menneisyydestä. Muistojen tuottamisesta 1800-luvun loppupuolen säätyläiskulttuurissa. – Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä.* Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54; ss. 254–268. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1997.

Peltonen 1997: Eeva Peltonen, Muistojen sodat – muistien sodat. – Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54; ss. 88–142. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1997.

Peltonen & Eskola 1997: Eeva Peltonen ja Katarina Eskola, Muisto. – Katarina Eskola ja Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54; ss. 7–21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1997.

Pilli 1992: Arja Pilli, Historian oppiminen ja ymmärtäminen. – Matti J. Castren, Sirkka Ahonen, Pauli Arola, Keijo Elio ja Arja Pilli, *Historia koulussa*; ss. 122–160. Helsinki: Yliopistopaino 1992.

Rüsen 1994: Jörn Rüsen, Was ist Geschichtskultur? Überlegungen zu einer neuen Art, über Geschichte nachzudenken. – Klaus Füssmann, Heinrich Theodor Grütter ja Jörn Rüsen (toim.), *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*; ss. 3–26. Köln, Weimar and Wien 1994: Böhlau.

Rosenzweig 2000: Roy Rosenzweig, How Americans Use and Think about the Past. Implications from a National Survey for the Teaching of History. – P. N. Stearns, P. Seixas ja S. Wineburg (toim.), *Knowing, Teaching, and Learning History. National and International Perspectives*; ss. 262–283. New York: New York University 2000.

Salmi 2001: Hannu Salmi, Menneisyyskokemuksesta hyödykkeisiin – historiakulttuurin muodot. – Jorma Kalela ja Ilari Lindroos (toim.), *Jokapäiväinen historia*, Tietolipas 177; ss. 134–149. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2001.

Salmi 2004: Hannu Salmi, Historiallinen fiktio ja historiankirjoitus. – Sami Louekari & Anna Sivula (toim.), *Historioita ja historiallisia keskusteluja*, Historia mirabilis 2; ss. 151–167. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry 2004.

Sivula & Suominen 2004: Anna Sivula ja Jaakko Suominen, Artikkelikäsikirjoitus 7.6.2004, *Elektroninen pelaaminen historiakulttuurina*. Luettu 18.1.2005
Internetistä osoitteesta: http://users.utu.fi/~tansih/historiakulttuuri_refereelle.doc

Torsti 2003: Pilvi Torsti, *Divergent Stories, Convergent Attitudes*. Study on the Presence of History, History Textbooks, and the Thinking of Youth in post-War Bosnia and Herzegovina. University of Helsinki, Faculty of Social Sciences, Department of Social Science History, Political History, Helsinki 2003. Internetissä PDF-muodossa osoitteessa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/yhteivk/torsti/>

Vares 2004: Vesa Vares, Historia ja julkisuus. Tiedeyhteisön, maallikon, tiedotusvälineiden ja poliittisen eliitin diskurssissa. – Pauli Kettunen, Auli Kultanen ja Timo Soikkanen (toim.), *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista*. Osat 1, ss. 211–240. Turku: Kirja-Aurora 2000.

Virta 1999: Arja Virta, Opettajaksi opiskelevan käsitys historiasta. – Arja Virta (toim.), *Kohtaamisia opettajankoulutuksessa. Näkökulmia opiskelijan ajatteluun ja koulutuksen kehittämiseen*, Julkaisusarja B: 63, Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta; ss.97–120. Turku: Turun opettajainkoulutuslaitos 1999.

8. LIITTEET

LIITE 1 KYSELYLOMAKE

Kysely nuorten historiakulttuurista

	Nainen	Mies
Sukupuoli		

Luokka		Koulu	
--------	--	-------	--

1) Kuinka kiinnostunut olet seuraavista asioista?

	Hyvin vähän	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Liikunta, urheilu					
Politiikka					
Lukeminen					
Uskonto					
Internet					
Perheen kanssa oleminen					
Ystävien kanssa oleminen					
Matkailu					
Viihde (elokuvat, musiikki, tv, radio)					
Luonto					
Historia					
Yhteiskunta					

2) Mikä on historian merkitys sinulle?

	Täysin eri mieltä	Olen eri mieltä	Vaikea sanoa	Olen samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kouluaine eikä sen enempää.					
Tilaisuus oppia muiden virheistä ja onnistumisista.					
Menneitä ja kuolleita asioita, jotka eivät minua koske.					
Opettavaisia esimerkkejä oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta.					
Taustaa nykytilanteelle ja selityksiä nykyongelmille.					
Julmuuksien ja kauheuksien varasto.					
Tietoa, joka auttaa minua elämän ja muutoksien hallinnassa.					
Auttaa ymmärtämään, kuka olen ja mihin kuulun.					
Yleissivistykseen kuuluvaa.					
Auttaa ajattelemaan asioita kriittisesti, useasta näkökulmasta.					
Helpottaa ennakoimaan, mihin maailma on kehittymässä.					
Kiehtovia asioita, jotka kiihottavat mielikuvitustani.					
Vain oman elämäni ja perheeni historia on merkityksellistä.					

3) Kuinka vahvasti tunnet olevasi kosketuksissa menneisyyteen seuraavissa tilanteissa?

	Hyvin vähän	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Perheen kanssa ollessasi					
Sukusi kanssa ollessasi					
Historian oppitunneilla					
Historiallisella paikalla, monumentilla					
Turistimatalla					
Lukiessasi historiallista romaania					
Vieraillessasi museossa					
Katsoessasi historiallista elokuvaa					
Selaillessasi menneisyydestä kertovia nettisivuja					
Kuunnellessasi vanhaa musiikkia					

4) Mitkä alla olevista ovat muokanneet käsitystäsi menneisyydestä?

	Eivät lainkaan	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Hyvin paljon
Internet					
Historialliset lähteet					
Roolipelit					
Turistimatkat					
Laulut					
Erilaiset juhlat ja puheet					
Isovanhempien kertomukset					
Televisio-ohjelmat (dokumentit)					
Sanomalehdet					
Vanhempien kertomukset					
Historialliset näytelmät					
Koulun historian opetus					
Historialliset romaanit					
Historialliset elokuvat					
Oppikirjat					
Poliitikkojen puheet					
Museot ja historialliset paikat					
Tietosanakirjat					
Uskonnolliset tekstit					
Filosofiset tekstit					
Jokin muu? Mikä?					

5) Mistä seuraavista historianesityksistä nautit?

	Hyvin vähän	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Hyvin paljon
Oppikirjat					
Tietosanakirjat					
Historialliset lähteet					
Historialliset romaanit					
Historialliset näytelmät					
Historialliset elokuvat					
Televisio-ohjelmat (dokumentit)					
Sanomalehtien menneisyydestä kertovat artikkelit					
Internetissä menneisyydestä kertovat sivut					
Opettajan kertomukset					
Isovanhempien / vanhempien kertomukset					
Museot ja historialliset paikat					

6) Mihin seuraavista historianesityksistä luotat?

	Hyvin vähän	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Hyvin paljon
Oppikirjat					
Tietosanakirjat					
Historialliset lähteet					
Historialliset romaanit					
Historialliset näytelmät					
Historialliset elokuvat					
Televisio-ohjelmat (dokumentit)					
Sanomalehtien menneisyydestä kertovat artikkelit					
Internetissä menneisyydestä kertovat sivut					
Opettajan kertomukset					
Isovanhempien / vanhempien kertomukset					
Museot ja historialliset paikat					

7) Kuinka kiinnostunut olet seuraavien ihmisryhmien / alueiden menneisyydestä?

	Hyvin vähän	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Oma elämänhistoriasi					
Perheesi historia					
Sukusi historia					
Harrastuksiisi liittyvä historia					
Kotiseutusi historia					
Kotiseutuasi ympäröivän alueen historia					
Suomen historia					
Euroopan historia					
Koko maailman historia					

8) Kuinka paljon seuraavat tekijät ovat mielestäsi muuttaneet ihmisten elämää entisistä ajoista tähän päivään mennessä?

	Hyvin vähän	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Hyvin paljon
Tekniset keksinnöt ja koneet					
Yhteiskunnalliset liikkeet ja ryhmien väliset riidat					
Kuninkaat, kuningattaret ja poliittiset johtajat					
Poliittiset uudistukset					
Uskontojen perustajat ja uskonnolliset johtajat					
Tieteellinen kehitys ja uusi tieto					
Sodat ja valtioiden väliset riidat					
Taloudellisen edun tavoittelu ja kilpailu					
Filosofit ja muut oppineet					
Vallankumoukset					
Väestöräjhdys					
Ympäristöongelmat					
Luonnon katastrofit					
Suuret kansainvaellukset ja muuttoliikkeet					
Jokainen ihminen					

9) Mitä seuraavista olet tehnyt viimeisen vuoden aikana?

Jos et ole tehnyt kyseistä asiaa ollenkaan, rastita kohtaan En ole tehnyt.

Muuten arvioi jälkimmäisiin sarakkeisiin, kuinka monta kertaa olet toiminut näin joko viikossa, kuukaudessa tai vuodessa. (Yksi rasti kullekin riville.)

Vastaukset ovat tietenkin vain arvioita, mutta pyri antamaan toimintaasi parhaiten kuvaava arvio.

	En ole tehnyt.	Teen päivittäin (yleensä)	Teen 1-3 kertaa viikossa	Teen 1-3 kertaa kuukaudessa	Teen 1-5 kertaa vuodessa
Lukenut lehdestä menneisyyteen liittyvistä asioista.					
Pukeutunut vanhoihin vaatteisiin.					
Kuunnellut isovanhempien lapsuudenmuistoja.					
Kuunnellut vanhempien lapsuudenmuistoja.					
Katsellut valokuvia perheen tai ystävien kanssa.					
Ottanut valokuvia säilyttääksesi niitä muistoina.					
Videokuvannut tapahtumia, ihmisiä muistoksi.					
Katsonut historiallisen elokuvan.					
Käynyt museossa.					
Käynyt historiallisella paikalla, monumentilla.					
Lukenut historiallisen romaanin.					
Tehnyt sukututkimusta.					
Kirjoittanut päiväkirjaa.					
Käynyt divarissa.					
Pelannut historiallista roolipeliä.					
Larpannut.					
Selaillut menneisyydestä kertovia nettisivuja.					
Kerännyt vanhoja tavaroita.					
Käynyt kirpputorilla.					
Käynyt antiikkiliikkeessä.					
Osallistunut sukukokoukseen.					
Kokoontunut jonkun ryhmän kanssa muistelemaan menneitä.					
Osallistunut jonkun menneisyyttä opiskelevan, säilyttävän tai esittävän ryhmän toimintaan.					
Katsonut tv:stä historiallisen dokumentin.					
Kuunnellut vanhoja levyjä.					
Kuunnellut radiosta menneisyydestä kertovia asiaohjelmia.					
Laulanut/soittanut vanhoja lauluja/sävelmiä.					
Säilönyt erilaisia pieniä esineitä, lappusia, kirjeitä muistoiksi.					
Tutkinut harrastukseeni liittyvää historiaa.					
Käynyt haudalla.					
Osallistunut johonkin historialliseen muistotilaisuuteen.					

**10) Millaisissa tilanteissa viime viikolla olet törmännyt historiaan?
(Mieti kolme tilannetta.)**

1. _____

2. _____

3. _____

11) Mitkä maailman / Suomen historian tapahtumat ovat vaikuttaneet omaan elämääsi? Mainitse kolme ja kerro lyhyesti, miten ne ovat vaikuttaneet.

1. _____

2. _____

3. _____

12) Jos kuvittelisit olevasi joku Suomen historian henkilö, kuka olisit?

Miksi?

**Muistithan, että tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää,
että vastasit kaikkiin kysymyksiin!
Kiitos vaivannäöstäsi :)**

Autat omalla panoksellasi hahmottamaan sitä, millainen vaikutus ja osa historialla on nuorten mielissä. Yhteensä kyselyyn osallistuu satoja muitakin ikäisiäsi nuoria. Tämä kysely suoritetaan keväällä 2003 eri puolilla Suomea Johanna Hakkarin historian vastaanottoa ja käyttöä tutkivaa historian ja kasvatustieteen pro gradu -työtä varten.

LIITE 2 KESKIARVOTAULUKOT KYSYMYSSOSIOISTA 1–8

Keskiarvotaulukko 1

Tyttöjen ja poikien kiinnostuksen kohteet – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

Kiinnostus	Työt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
liikuntaan ja urheiluun	3,87	0,91	0,04	508	4,07	1,03	0,04	584	3,98	0,98	0,03	1092
politiikkaan	1,86	0,83	0,04	507	2,09	0,94	0,04	585	1,98	0,90	0,03	1092
lukemiseen	3,61	1,07	0,05	508	2,73	1,12	0,05	584	3,14	1,18	0,04	1092
uskontoon	2,41	1,03	0,05	508	2,08	0,97	0,04	584	2,23	1,01	0,03	1092
internetiin	3,55	1,00	0,04	506	3,85	0,92	0,04	584	3,71	0,97	0,03	1090
perheen kanssa olemiseen	3,61	0,98	0,04	508	3,41	0,94	0,04	585	3,51	0,96	0,03	1093
ystävien kanssa olemiseen	4,70	0,60	0,03	507	4,21	0,74	0,03	583	4,44	0,72	0,02	1090
matkailuun	4,26	0,91	0,04	507	3,62	1,07	0,04	585	3,92	1,05	0,03	1092
viihteeseen (elokuvat, musiikki, tv, radio)	4,43	0,72	0,03	508	4,32	0,76	0,03	584	4,37	0,74	0,02	1092
luontoon	3,34	0,99	0,04	507	3,09	1,03	0,04	583	3,21	1,02	0,03	1090
historiaan	2,88	1,09	0,05	502	3,19	1,02	0,04	584	3,04	1,06	0,03	1086
yhteiskuntaan	2,74	0,94	0,04	506	2,84	0,88	0,04	584	2,80	0,91	0,03	1090

Keskiarvotaulukko 2

Historian merkitys tytöille ja pojille – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

Historian merkitys	Tytöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
Kouluaine eikä sen enempää.	2,88	1,02	0,05	506	2,83	1,12	0,05	58 5	2,85	1,08	0,03	109 1
Tilaisuus oppia muiden virheistä ja onnistumisista.	3,14	0,86	0,04	502	3,22	0,88	0,04	58 3	3,18	0,87	0,03	108 5
Menneitä ja kuolleita asioita, jotka eivät minua koske.	2,39	1,01	0,05	504	2,37	1,05	0,04	58 4	2,38	1,03	0,03	108 8
Opettavaisia esimerkkejä oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta.	3,35	0,83	0,04	503	3,37	0,91	0,04	57 9	3,36	0,87	0,03	108 2
Taustaa nykytilanteelle ja selityksiä nykyongelmille.	3,68	0,86	0,04	503	3,63	0,93	0,04	58 2	3,65	0,90	0,03	108 5
Julmuuksien ja kauheuksien varasto.	2,93	0,91	0,04	502	2,85	1,00	0,04	58 0	2,89	0,96	0,03	108 2
Tietoa, joka auttaa minua elämän ja muutoksien hallinnassa.	2,87	0,84	0,04	506	3,00	0,89	0,04	58 3	2,94	0,87	0,03	108 9
Auttaa ymmärtämään, kuka olen ja mihin kuulun.	2,93	1,00	0,04	506	3,02	1,02	0,04	58 1	2,98	1,01	0,03	108 7
Yleissivistykseen kuuluvaa.	4,01	0,87	0,04	504	3,94	0,97	0,04	58 2	3,97	0,92	0,03	108 6
Auttaa ajattelemaan asioita kriittisesti, useasta näkökulmasta.	3,36	0,80	0,04	502	3,40	0,86	0,04	58 1	3,38	0,83	0,03	108 3
Helpottaa ennakoimaan, mihin maailma on kehittymässä.	3,34	0,84	0,04	506	3,45	0,85	0,04	57 8	3,39	0,85	0,03	108 4
Kiehtovia asioita, jotka kiihottavat mielikuvitustani.	2,88	1,12	0,05	504	3,23	1,05	0,04	58 1	3,07	1,09	0,03	108 5
Vain oman elämäni ja perheeni historia on merkityksellistä.	2,25	0,94	0,04	506	2,25	1,00	0,04	58 3	2,25	0,97	0,03	108 9

Keskiarvotaulukko 3

Nuorten kosketus menneeseen eri tilanteissa – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

Kosketus menneeseen	Tytöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
perheesi kanssa ollessasi	2,54	1,01	0,05	506	2,50	1,01	0,04	583	2,52	1,01	0,03	1089
sukusi kanssa ollessasi	2,98	0,99	0,04	506	2,85	0,98	0,04	583	2,91	0,99	0,03	1089
historian oppitunneilla	3,62	1,05	0,05	506	3,51	1,08	0,04	582	3,56	1,07	0,03	1088
historiallisella paikalla, monumentilla	3,44	1,16	0,05	506	3,31	1,12	0,05	581	3,37	1,14	0,03	1087
turistimatalla	2,72	0,98	0,04	503	2,63	1,01	0,04	579	2,67	0,99	0,03	1082
lukiessasi historiallista romaania	3,12	1,15	0,05	505	2,77	1,16	0,05	581	2,93	1,17	0,04	1086
vieraillessasi museossa	3,23	1,13	0,05	506	3,19	1,16	0,05	582	3,21	1,15	0,03	1088
katsoessasi historiallista elokuvaa	3,33	1,07	0,05	505	3,37	1,09	0,05	583	3,35	1,08	0,03	1088
selailllessasi menneisyydestä kertovia nettisivuja	2,59	1,03	0,05	460	2,68	1,05	0,05	516	2,64	1,04	0,03	976
kuunnellessasi vanhaa musiikkia	2,40	1,13	0,05	464	2,22	1,07	0,05	517	2,31	1,10	0,04	981

Keskiarvotaulukko 4

Nuoret ja historian välittäjäkanavien vaikutus – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

Käsitystäsi menneestä on muokannut	Tytöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
internet	1,94	0,92	0,04	503	2,54	1,16	0,05	584	2,26	1,10	0,03	1087
historialliset lähteet	3,31	0,98	0,04	503	3,40	0,99	0,04	581	3,36	0,98	0,03	1084
roolipelit	1,69	0,93	0,04	500	2,37	1,29	0,05	582	2,06	1,19	0,04	1082
turistimatkat	2,36	1,07	0,05	504	2,33	1,07	0,04	581	2,34	1,07	0,03	1085
laulut	2,26	1,01	0,04	505	2,06	0,98	0,04	580	2,15	0,99	0,03	1085
erilaiset juhlat ja puheet	2,23	0,95	0,04	504	2,06	0,90	0,04	580	2,13	0,92	0,03	1084
isovanhempien kertomukset	3,40	1,09	0,05	505	3,14	1,13	0,05	580	3,26	1,12	0,03	1085
televisio-ohjelmat (dokumentit)	3,56	1,02	0,05	505	3,75	1,02	0,04	583	3,66	1,02	0,03	1088
sanomalehdet	2,75	0,89	0,04	505	2,80	0,99	0,04	581	2,78	0,95	0,03	1086
vanhempien kertomukset	2,90	1,02	0,05	506	2,82	1,03	0,04	582	2,86	1,03	0,03	1088
historialliset näytelmät	2,69	1,05	0,05	505	2,32	1,00	0,04	583	2,49	1,04	0,03	1088
koulun historian opetus	3,95	0,99	0,04	505	3,88	1,09	0,05	582	3,91	1,05	0,03	1087
historialliset romaanit	2,73	1,13	0,05	498	2,40	1,12	0,05	577	2,55	1,14	0,03	1075
historialliset elokuvat	3,16	1,10	0,05	506	3,30	1,09	0,05	581	3,24	1,10	0,03	1087
oppikirjat	3,45	1,01	0,05	505	3,41	1,04	0,04	582	3,43	1,03	0,03	1087
poliitikkojen puheet	1,65	0,80	0,04	504	1,67	0,82	0,03	582	1,66	0,81	0,02	1086
museot ja historialliset paikat	3,03	1,11	0,05	505	2,93	1,13	0,05	583	2,98	1,12	0,03	1088
tietosanakirjat	2,13	1,02	0,05	502	2,29	1,11	0,05	582	2,22	1,07	0,03	1084
uskonnolliset tekstit	2,34	1,00	0,05	461	2,11	0,97	0,04	517	2,22	0,99	0,03	978
filosofiset tekstit	2,03	0,98	0,05	458	1,91	0,90	0,04	514	1,97	0,94	0,03	972
jokin muu? mikä?	2,01	1,24	0,11	123	2,21	1,37	0,09	251	2,14	1,33	0,07	374

Keskiarvotaulukko 5

Nuorten eri historian välittäjäkanavia kohtaan kokema nautinto – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

	Tytöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
Nautit oppikirjoista.	2,37	0,99	0,05	462	2,52	1,03	0,05	513	2,45	1,01	0,03	975
Nautit tietosanakirjoista.	1,87	0,89	0,04	462	2,05	0,97	0,04	511	1,97	0,94	0,03	973
Nautit historiallisista lähteistä.	2,46	1,02	0,05	458	2,55	1,01	0,04	512	2,51	1,01	0,03	970
Nautit historiallisista romaaneista.	2,55	1,22	0,06	461	2,25	1,11	0,05	510	2,39	1,17	0,04	971
Nautit historiallisista näytelmistä.	2,84	1,20	0,06	458	2,30	1,08	0,05	511	2,56	1,17	0,04	969
Nautit historiallisista elokuvista.	3,40	1,21	0,06	462	3,63	1,12	0,05	512	3,52	1,17	0,04	974
Nautit televisio-ohjelmista (dokumenteista).	3,37	1,19	0,06	459	3,53	1,14	0,05	509	3,45	1,17	0,04	968
Nautit sanomalehtien menneisyydestä kertovista artikkeleista.	2,57	1,01	0,05	459	2,46	1,00	0,04	511	2,51	1,01	0,03	970
Nautit internetissä menneisyydestä kertovista sivuista.	1,99	0,93	0,04	460	2,36	1,06	0,05	513	2,18	1,02	0,03	973
Nautit opettajan kertomuksista.	3,40	1,15	0,05	460	3,35	1,10	0,05	513	3,37	1,12	0,04	973
Nautit isovanhempien/vanhempien kertomuksista.	3,64	1,17	0,05	461	3,28	1,17	0,05	512	3,45	1,19	0,04	973
Nautit museoista/historiallisista paikoista.	3,01	1,21	0,06	462	2,77	1,20	0,05	513	2,89	1,21	0,04	975

Keskiarvotaulukko 6

Nuorten luottamus eri historian välittäjäkanaviin – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

	Työtöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
Luotat oppikirjoihin.	3,81	0,86	0,04	462	3,88	1,00	0,04	512	3,85	0,94	0,03	974
Luotat tietosanakirjoihin.	3,67	0,96	0,04	461	3,72	1,10	0,05	512	3,70	1,03	0,03	973
Luotat historiallisiin lähteisiin.	3,63	0,87	0,04	460	3,53	1,03	0,05	512	3,58	0,96	0,03	972
Luotat historiallisiin romaaneihin.	2,73	0,86	0,04	457	2,48	0,91	0,04	510	2,60	0,90	0,03	967
Luotat historiallisiin näytelmiin.	2,74	0,82	0,04	460	2,46	0,90	0,04	511	2,59	0,87	0,03	971
Luotat historiallisiin elokuviin.	3,00	0,91	0,04	461	3,05	1,01	0,04	512	3,03	0,96	0,03	973
Luotat televisio-ohjelmiin (dokumentteihin).	3,85	0,91	0,04	458	3,92	1,02	0,04	512	3,89	0,97	0,03	970
Luotat sanomalehtien menneisyydestä kertoviin artikkeleihin.	3,15	0,95	0,04	458	3,05	1,04	0,05	509	3,10	1,00	0,03	967
Luotat internetissä menneisyydestä kertoviin sivuihin.	2,32	0,93	0,04	457	2,62	1,06	0,05	512	2,48	1,01	0,03	969
Luotat opettajan kertomuksiin.	3,74	0,92	0,04	461	3,68	1,02	0,05	510	3,71	0,97	0,03	971
Luotat isovanhempien/ vanhempien kertomuksiin.	3,90	0,97	0,05	462	3,62	1,10	0,05	512	3,75	1,05	0,03	974
Luotat museoihin/ historiallisiin paikkoihin.	3,87	1,04	0,05	461	3,67	1,15	0,05	511	3,76	1,11	0,04	972

Keskiarvotaulukko 7

Nuorten kiinnostus eri alueiden ja ihmisryhmien historiaan – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

	Työtöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
Kiinnostus omaan elämäntarinaan.	3,8 4	0,9 4	0,0 4	506	3,3 0	1,1 2	0,0 5	577	3,55	1,0 7	0,0 3	1083
Kiinnostus perheesi historiaan.	3,8 3	0,9 5	0,0 4	506	3,3 4	1,0 7	0,0 4	577	3,57	1,0 5	0,0 3	1083
Kiinnostus sukusi historiaan.	3,8 3	1,0 2	0,0 5	505	3,4 3	1,1 5	0,0 5	577	3,62	1,1 1	0,0 3	1082
Kiinnostus harrastuksiisi liittyvään historiaan.	2,8 1	1,1 2	0,0 5	506	3,0 3	1,1 8	0,0 5	577	2,93	1,1 6	0,0 4	1083
Kiinnostus kotiseutusi historiaan.	2,8 4	1,0 6	0,0 5	506	2,8 6	1,1 0	0,0 5	577	2,85	1,0 8	0,0 3	1083
Kiinnostus kotiseutuasi ympäröivän alueen historiaan.	2,5 5	1,0 0	0,0 4	504	2,6 4	1,0 7	0,0 4	576	2,60	1,0 4	0,0 3	1080
Kiinnostus Suomen historiaan.	3,1 3	1,0 7	0,0 5	506	3,3 5	1,1 0	0,0 5	577	3,25	1,0 9	0,0 3	1083
Kiinnostus Euroopan historiaan.	2,9 5	1,1 1	0,0 5	502	3,1 7	1,1 2	0,0 5	575	3,07	1,1 2	0,0 3	1077
Kiinnostus koko maailman historiaan.	3,1 3	1,2 6	0,0 6	500	3,3 9	1,2 2	0,0 5	566	3,27	1,2 4	0,0 4	1066

Keskiarvotaulukko 8

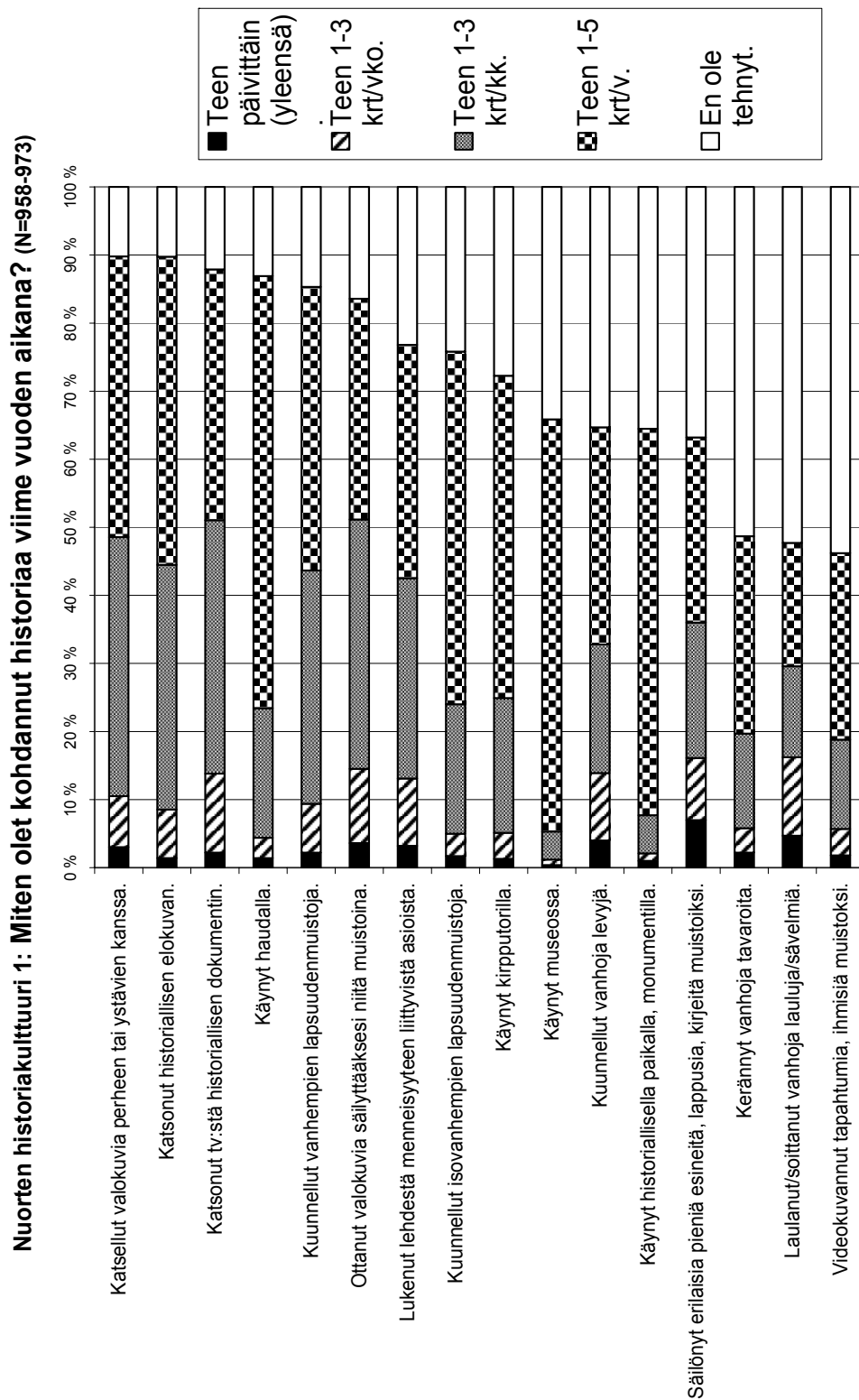
Nuorten käsitys historiaa muuttavista tekijöistä – keskiarvot (M), keskihajonnat (SD) ja keskivirheet (SE)

Mielestäni ihmisen elämää entisistä ajoista tähän päivään mennessä ovat muuttaneet	Tytöt				Pojat				Kaikki			
	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N	M	SD	SE	N
Tekniset keksinnöt ja koneet.	4,54	0,78	0,04	462	4,64	0,69	0,03	511	4,59	0,74	0,02	973
Yhteiskunnalliset liikkeet ja ryhmien väliset riidat.	3,62	0,86	0,04	461	3,55	0,98	0,04	511	3,58	0,92	0,03	972
Kuninkaat, kuningattaret ja poliittiset johtajat.	3,46	0,88	0,04	462	3,45	0,99	0,04	510	3,45	0,94	0,03	972
Poliittiset uudistukset.	3,43	0,88	0,04	461	3,35	0,95	0,04	509	3,39	0,92	0,03	970
Uskontojen perustajat ja uskonnolliset johtajat.	3,36	0,98	0,05	460	3,21	1,11	0,05	509	3,28	1,05	0,03	969
Tieteellinen kehitys ja uusi tieto.	4,17	0,89	0,04	462	4,19	0,90	0,04	510	4,18	0,89	0,03	972
Sodat ja valtioiden väliset riidat.	3,83	0,97	0,05	462	3,90	1,07	0,05	510	3,86	1,02	0,03	972
Taloudellisen edun tavoittelu ja kilpailu.	3,35	0,91	0,04	459	3,46	1,01	0,04	508	3,41	0,96	0,03	967
Filosofit ja muut oppineet.	3,02	0,93	0,04	461	2,88	1,02	0,05	510	2,95	0,98	0,03	971
Vallankumoukset.	3,34	0,98	0,05	460	3,39	1,04	0,05	510	3,36	1,01	0,03	970
Väestöräjähdytys.	3,30	1,00	0,05	457	3,26	1,02	0,05	510	3,28	1,01	0,03	967
Ympäristöongelmat.	3,55	1,02	0,05	462	3,45	1,12	0,05	510	3,50	1,07	0,03	972
Luonnon katastrofit.	3,58	1,05	0,05	461	3,31	1,14	0,05	508	3,44	1,10	0,04	969
Suuret kansainvaellukset ja muutosliikkeet.	3,06	0,93	0,04	460	2,92	1,01	0,04	509	2,99	0,97	0,03	969
Jokainen ihminen.	3,33	1,21	0,06	462	3,06	1,29	0,06	508	3,19	1,26	0,04	970

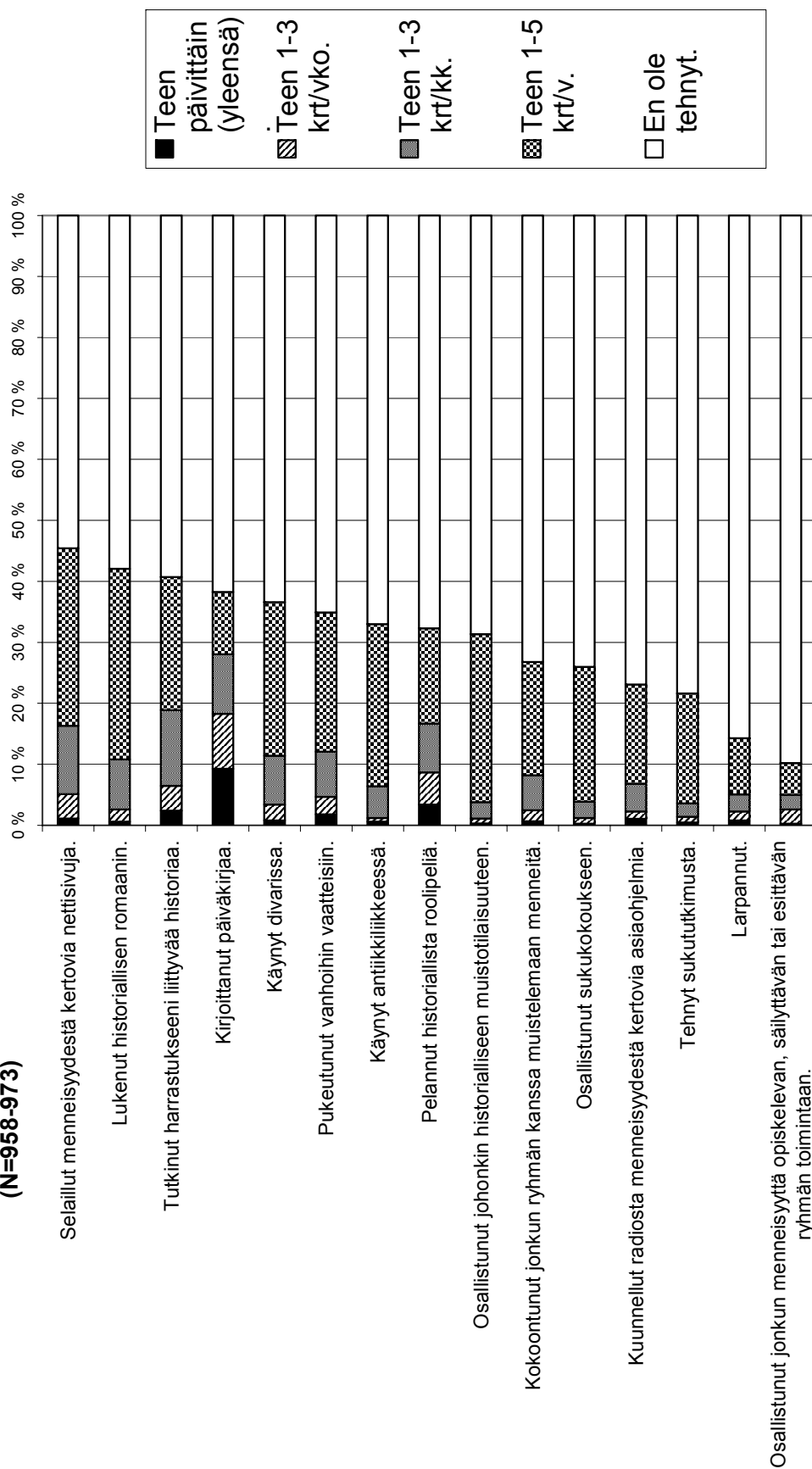
LIITE 3 NUORTEN HISTORIAKULTTUURI: PYLVÄSDIAGRAMMIT

Varjostetuista osuuksista muodostuva pylväs ilmoittaa, kuinka monta % vastanneista on kohdannut kyseisen välittäjäkanavan ainakin kerran viime vuoden aikana. Pylväsdiagrammit jakautuvat eri ryhmillä kahdelle sivulle (osiin 1 ja 2).

Liite 3A Nuorten historiakulttuuri 1

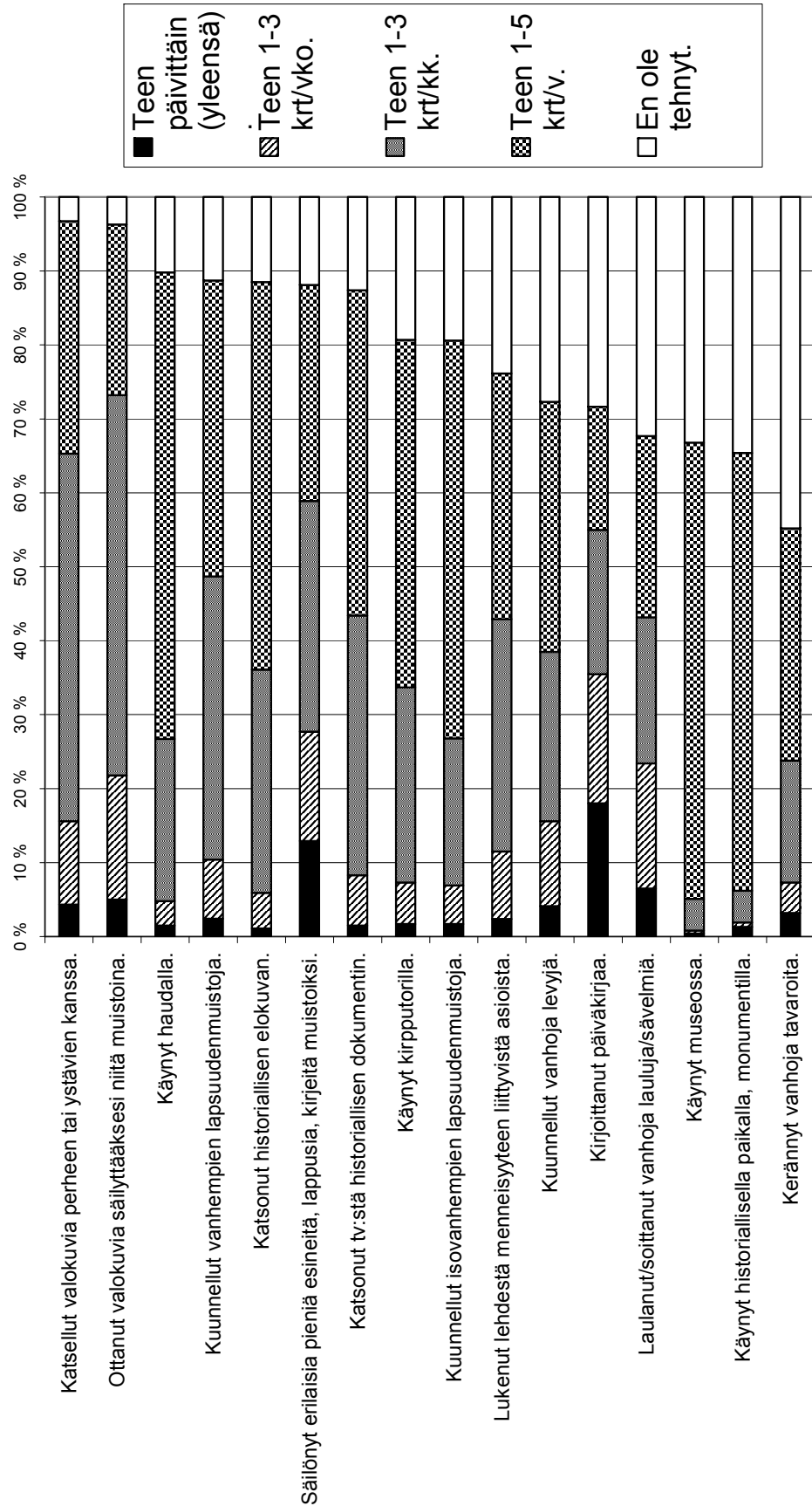

Nuorten historiakulttuuri 2: Miten olet kohdannut historiaa viime vuoden aikana? (N=958-973)

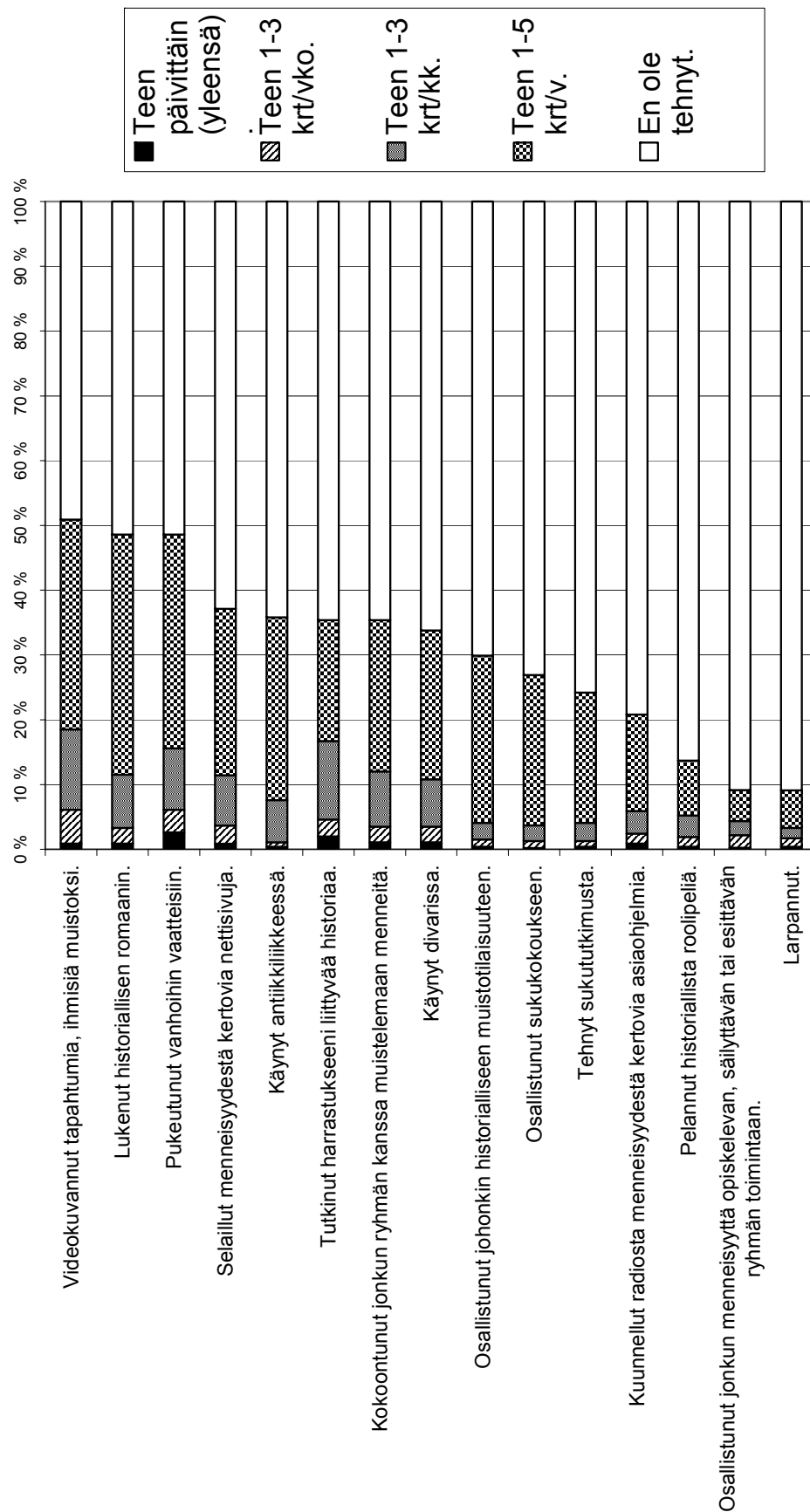

Liite 3C Tyttöjen historiakulttuuri 1

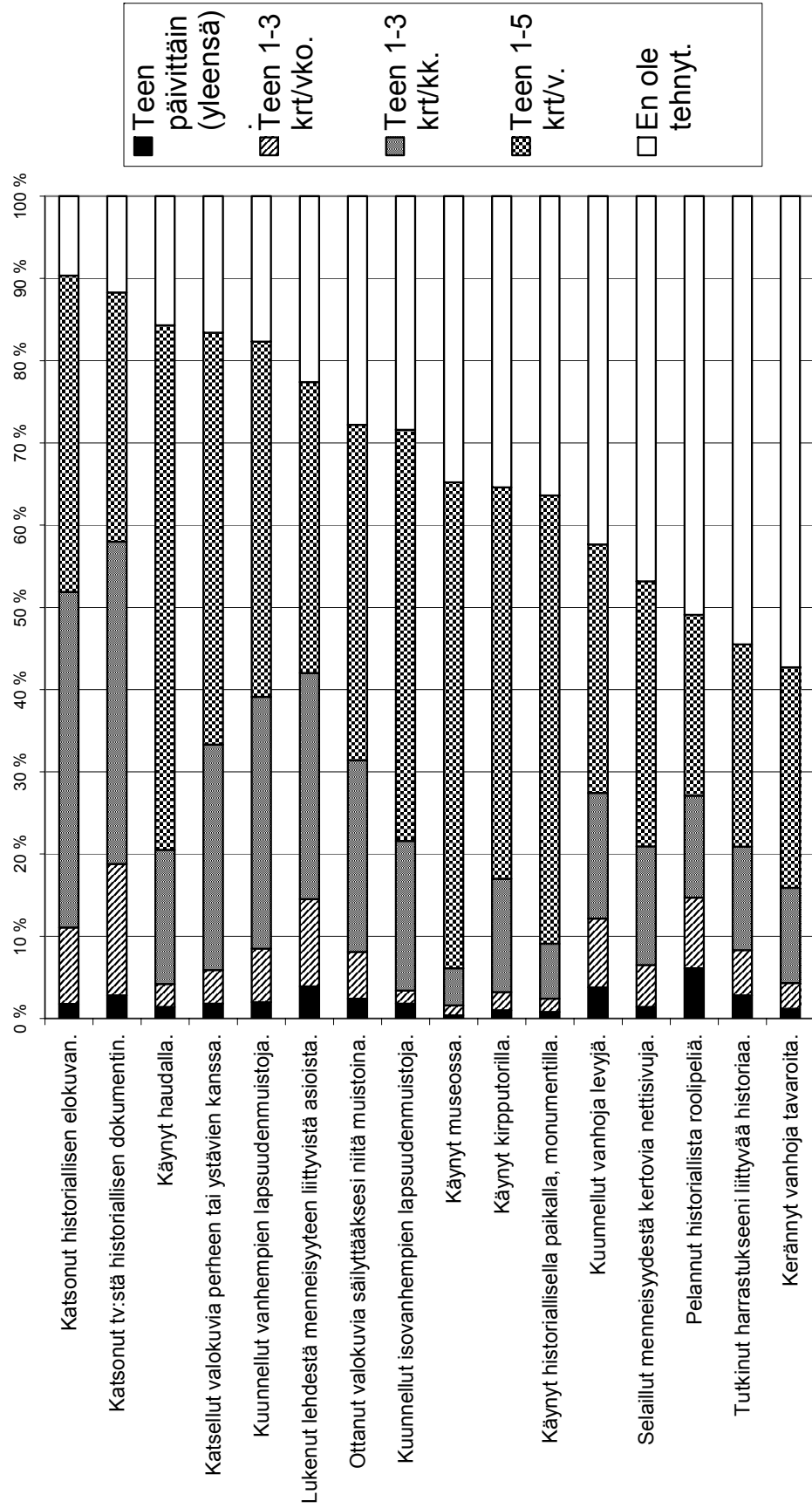
Tyttöjen historiakulttuuri 1: Miten olet kohdannut historiaa viime vuoden aikana? (N=451-463)

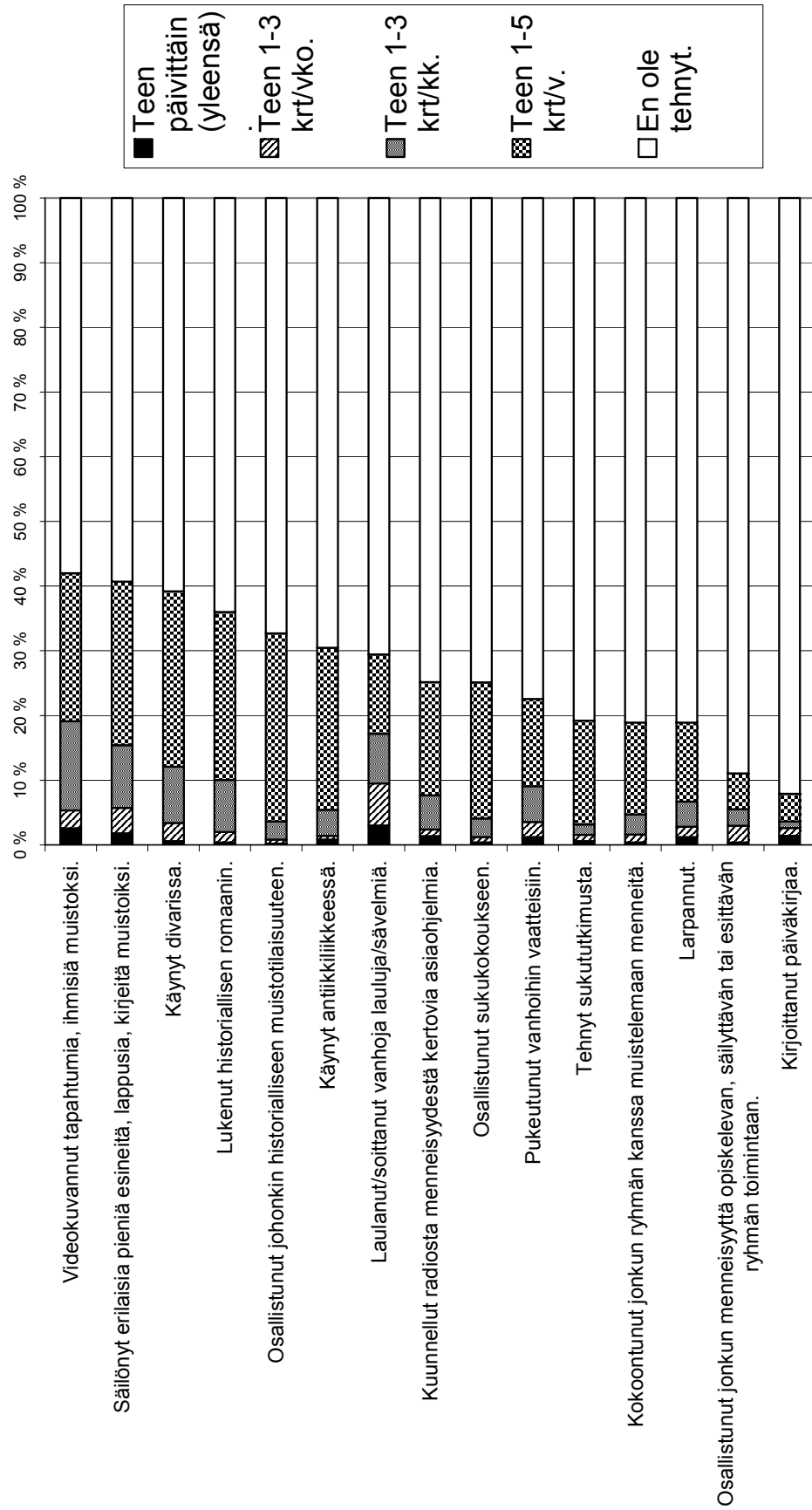
Tyttöjen historiakulttuuri 2: Miten olet kohdannut historiaa viime vuoden aikana?
(N=451-463)

Poikien historiakulttuuri 1: Miten olet kohdannut historiaa viime vuoden aikana?
(N=502-510)

Poikien historiakulttuuri 2: Miten olet kohdannut historiaa viime vuoden aikana?
(N=502-510)

**B&C. KANSANOMAISET HISTORIAN
ESITYKSET****B. OMA, PERHEEN JA SUVUN
HISTORIAKULTTUURI****B/1&2 SUULLINEN JA
KIRJALLINEN VIESTINTÄ 296****SUVUN MUISTOT 8**

Isovanhempi kertoi	
lapsuudesta/nuoruudesta/sodasta	79
Vanhempi kertoi	
lapsuudesta/nuoruudesta	53
Kuullut suvun historiasta, suvun/perheen muistelu	21
Mummolassa, isovanhempien luona	18
Kotona	18
Vanhempien kanssa juttelu ohimennen	5
Sukulaisen/vanhemman elämä	2
Perheriidoissa	2
Väittely äidin kanssa: ei mun nuoruudessa tehty noin	2
Äiti huomautti: olet isoäidin näköinen	2
Sukulaisen kuolema	2
Serkun syntymä - mummo selitti omista lapsistaan	1
Onnittelulaulun teko mummon elämästä	1
Sukulainen takaisin Irakin sodasta	1
Työnantaja muisteli isosiskoa	1

OMAT MUISTOT 79

Kavereiden kanssa muistelimme menneitä	32
Muistellut omaa menneisyyttään	12
Tavatessa vanhan kaverin: muistelu	12
Joka päivä teemme historiaa.	7
Kertonut tekemiään asioita	2
Ex-poikaystävä	2
Ajatellut sukuaan	2
Kuullut omasta lapsuudesta	3
Sai selville, että on sukua opettajalle	1
Tutustui uuteen ihmiseen, joka oli ollut samassa koulussa	1
Psykologilla, Mielessä	2
Joka päivä törmää omaan historiaan.	1
Historia on toistanut itseään viime vuonna.	1
Vanhempainilta	1

SUKUTUTKIMUS 9

Tutkinut suvun historiaa (yksi vain meinasi)	9
--	---

B/3 MUU KULTTUURIVIESTINTÄ 110**MUISTOESINEET 72**

Katsellut (vanhoja) valokuvia	57
Henkilökohtainen muisto/esine tms.	7
Lukenut vanhoja päiväkirjoja	4
Kotivideo/Vanha kotivideo	3
Kirje vanhalta ystävältä	1

**ESINEISTÖ, KONEET JA
VAATETUS 33**

Löytyi vanha tavara	10
Vanha mopo ja sen korjaus	8
Käytti vanhaa vaatetta/Kokeili äidin vanhoja vaatteita	7
Vanhat kirjeet	3
Vanh. mappien & papereiden siivous	2
Isoisän isän koulukäsityö	1
Siskon korvikset	1
Käyttänyt ikivanhaa ompelukonetta	1

**HISTORIALLISET PAIKAT JA
RAKENNUKSET 5**

Ala-asteella käynti	3
Käynti vanhalla asuinpaikalla	1
Rintamatalon remontointi	1

B/4 KÄYTÄNNÖT 50

Käynyt haudalla/hautausmaalla	29
Nimipäivät/Synttärarit	5
Vappu	5
Hautajaiset	4
Päiväkirjaa kirjoittaessa/lukiessa vanhoja päiväkirjoja	3
Äitienpäivä	2
Äidillä luokkakokous	1
Käsin lypsäystä	1

C. SUVUN ULKOPUOLINEN HISTORIAKULTTUURI

C/1&2 SUULLINEN JA KIRJALLINEN VIESTINTÄ 60

TAPAHTUMIIN LIITTYVÄ MUISTELU 50

Puhunut jonkun kanssa historian tapahtumista	42
Kuullut kotiseudun historiaa	2
TET-paikassa muisteltiin menneitä	3
Ajattelin ihmisen luomista	1
Matkakertomus (kaverin)	1
Äiti puhui Raamatusta, uskonnosta	1

HENKILÖIHIN LIITTYVÄ MUISTELU 10

Tapasi/näki mummon kaupassa	2
Vanhat ihmiset, sotaveteraanit	4
Zoukkailtiin kavereiden kaa Hitleristä	1
Mies jäi traktorin alle	1
Kuullut Lutherin ja Laestadiuksen opetuksista	1
Kuullut historiallisesta henkilöstä	1

KIRJALLINEN VIESTINTÄ 0

C/3 MUU KULTTUURIVIESTINTÄ 45

MUSIIKKI 35

Kuunnellut vanhaa musiikkia	34
Vanhat levyt (taistelulauluja)	1

ESINEISTÖ, KONEET JA 10

VAATETUS

Kirpputorilla vanhat tavarat	5
Antikvariaatissa, Antiikkihuutokauppa	2
Antiikkiesine (esim. piano)	1
Vanha huonekalu, antiikki	1
A. Pekurinen paita	1

C/4 KÄYTÄNNÖT 89

PELIT 56

Pelissä	19
Tietokonepelissä	18
Roolipelissä	13
Larppauksessa	6

MUU HARRASTUSTOIMINTA 21

Tutkinut jonkun asian historiaa/taustatietoja	5
Korispäättäjäiset - NMKYn historiaa	3
Harrastuksessa	3
Partiossa (Pyhän Yrjön päivä)	3
Skeittauksessa	2
Balettitunti, Ratsastus, Hevosen sukuselvytys	3
Pienoismallien kokoaminen (ohjekirja)	1
Tutki jalkapallon historiaa	1

MUSISOINTI 12

Soittanut vanhoja sävelmiä	11
1700-luvun pianosävellys	1

**LIITE 5 NUORET JA HISTORIAN
MERKITTÄVÄT TAPAHTUMAT (N=2003)**

1. SODAT JA ERILAISET ONNETTOMUUDET 1049

1A MAAILMAN HISTORIASSA 421

1A.1 SODAT JA JOUKKOMURHAT 226

II MS	84
Sodat	55
I MS	19
Maailmansodat	18
Hitler	14
Juutalaisten joukkomurha	7
Hitlerin/Natsi-Saksan kukistuminen	6
Natsi-Saksa/natsit	4
Pearl Harbour	3
Rauhat / IIMS:n loppuminen	3
Normandian maihinnousu	2
Voitto Hitleristä	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran: Joukkomurhat & sodat, Maailmansotien loppumiset, Mogadishun sota, Persianlahdensota, Sodat Euroopassa, Sodat Lähi-idässä => pakolaiset, Stalingrad 1943, Vietnamin sota, 30-vuotinen sota	9

1A.2 WTC-ISKU JA SOTA TERRORISMIA VASTAAN 138

WTC-terrori-isku&terrori-iskut	75
Irakin sota&USA	58
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran: Irak, Pernarutto (terrori-iskut), Saddam Hussein kukistettiin, Sota terrorismia vastaan, WTC&Irak	5

1A.3 TAUDIT JA KÖYHYYS 25

Sars-keuhkokuume	14
Taudit (esim. kulkutaudit)	4
Nälänhätä	2
Sairaudet	2
Köyhyys	1
Hullun lehmän tauti	1
Seksitautien lisääntyminen	1

1A.4 YDINASEET JA YDINTEKNOLOGIA 16

Ydinsodat, ydinpommit, ydinaseet	7
Tsernobyl	6
Atomipommit	1
Ydinasekielto	1
Pohjois-Korean ydinasesähläys	1

1A.5 LAIVOJEN UPPOAMISET 9

Titanic	6
Estonia	2
Kurskin uppoaminen	1

1A.6 YMPÄRISTÖONGELMAT 7

Dinosaurusten häviäminen	3
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran: Kasvihuoneilmiö, jne., Luonnonkatastrofit, Vesistö pilaantuu lyijyluodeista, Ympäristöongelmat	4

1B.1 SUOMEN SODAT	472
Suomen sodat 1939-44	185
Talvisota	156
Jatkosota	77
Lapin sota	16
Sota Kannaksella/ Sen tai Karjalan menetys	7
Suomen aluemenetykset (IIMS)	4
Suomea ei miehitetty IIMS:ssa/venäläiset eivät vallanneet	4
Venäjän/NL:n hyökkäys	4
Sortokaudet & sodat	3
Suomi teki rauhan Venäjän kanssa/Rauhanehdot	2
Sotien loppuminen Suomessa	2
Ei sotaa	2
Kaikki Suomen sodat	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	8
Kannaksen läpimurto, Saksan kanssa liittoutuminen jatkosodassa.	
En pitänyt siitä., Simo Häyhän tulos, Suomelle aseet Saksasta,	
Suomen&Ruotsin taistelut, Suomen sota (1808-1809),	
Suomen tappio IIMS:ssa (rasismi), Venäjä pommitti Porkkalaa	
1B.2 OMAN SUVUN VAIHEET SODISSA	93
Isovanhemman muutto Karjalasta evakkoon	56
Ukki/mummi selvisi sodasta	10
Sukulainen/sukulaisia kuoli sodassa	5
Mummon/papan kertomukset sodista ja menneisyydestä	4
Sukulainen sotalapsena	6
Isoisän kuolema (sodasta vammat)	2
Sukulainen/sukulaisia kuoli sodassa	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	8
Isoisä ei kerro sodasta, Isovanhemmat joutuivat antamaan	
maata evakoille, Isovanhempien tarinat sodasta,	
Kaverin mummon kertomukset, Mummo oli lottana,	
Mummoni auttoi sodassa, Sukulaisia joutui evakkoon,	
Venäläiset valtasivat Petsamon (ukin muutto)	
1B.3 SISÄLLISSOTA	39
Sisällissota vuonna 1918	39
1B.4 MYYRMANNI	13
Myyrmani	13
1B.5 KOTIPAIKKAKUNNAN TAPAHTUMAT	11
Turun palo	5
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	6
Helsingin pommitukset, Lahden taistelu, Mikkeli - tukikohta,	
Oma koulu Lahdessa saksalaisten päämajana, Oma koulu toiminut	
suojeluskunnan rakennuksena, Rovaniemi poltettiin => suku hajalleen	

2. YHTEISKUNNALLISET ILMIÖT

713

2A MAAILMAN HISTORIASSA

82

2A.1 MUIDEN MAIDEN MENNEET TAPAHTUMAT

51

NL:n hajoaminen	9
Japanin historia (samurait, taide, kulttuuri)	3
Egyptin historia	3
Venäjän vallankumous	2
Kiinan historia	2
Amerikan löytyminen	2
USA:n historia	2
Ihmisen ensimmäinen askel kuussa	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	26
Afrikan historia, Aleksanteri Suuri, Baltian historia NL:n osana, Euroopan kehittyminen, Gandhi, Grigori Rasputin, Julmat diktaattorit, Indo-Kiinan valloittaminen, Kiinan tasavalta, Kungfutse, Lenin, Lähi-idän tilanne, Löytöretket, Pahat asiat lähihistoriassa, Saksan synty & IMS, Saksojen yhdistyminen (kaverin tuttava asuu siellä), Venäjän "kansandemokratia", Viro kuului Neuvostoliittoon, Saksan syyllisyys, Stalin, Stalinin Venäjä, Tsekin ja Slovakian ero, USA maailmanpoliisi, Venäjä suurvalta, Venäjän rajat auki, Äiti Teresa	

2A.2 KYLMÄ SOTA JA YK

18

Kylmäsoita	15
YK:n perustaminen	2
Ihmisoikeusjulistus	1

2A.3 ROTUSYRJINTÄ, RASISMIN HISTORIA

9

Rasismin historia/orjuus/rotukiistat/rotusyrjintä	6
Nelson Mandela	1
MalconX => mustien oikeuksia	1
Martin Luther King	1

2A.4 VALLANKUMOUKSET

4

Vallankumous/vallankumoukset	3
Ranskan suuri vallankumous	1

2B SUOMEN HISTORIASSA**631****2B.1 SUOMEN ITSENÄISTYMINEN JA ITSENÄISYYS****302**

Suomen itsenäistyminen/irtautuminen Neuvostoliitosta	259
Suomi on pysynyt itsenäisenä	11
Suomen kuuluminen Ruotsille	9
Suomi oli osa Venäjää (1800-luvulla)	6
Suomi irti Ruotsin vallasta	5
Irrottautuminen Ruotsista	5
Ruotsalaisten vaikutus Suomessa	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	5
Ei olla Venäjän vallan alla, Ruotsalaisten tulo Suomeen, Ruotsin alla olo, Ruotsin&Venäjän valta, Suomen vapautuminen NL:n ja Ruotsin vallasta	

2B.2 TALOUDELLISET MUUTOKSET JA SUHDANTEET**119**

Euro	52
EU:in liittyminen	25
EU & euro	14
Lama 1990-luvun alussa	12
Lamat/hinnannousut	3
Bensan hinnan nousu (Irakin sodan takia)	3
Suomi ei ole köyhä vaan on varaa	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	8
Marshall-avun puute, Parempi elintaso kuin ennen, Pulakausi, Sotakorvaukset, Sotien talousvaikutukset, Suomen hyvinvoinnin kasvu, Suomen köyhyys, Säännöstely	

2B.3 POLIITTINEN JA YHTEISKUNNALLINEN HISTORIA**106**

Presidentit/vaihdokset/vaalit/päätökset	18
Tarja Halosen valinta presidentiksi	12
Koulupakko, oppivelvollisuus	11
Suomi demokratia - ei kommunistinen/diktaturia	6
Presidentit	4
Mannerheim	4
YYA-sopimus	4
Valtiomuotona tasavalta	4
Kekkonen	3
Ahtisaari	3
Vaaran vuodet	3
Suomen liittyminen YK:hon	2
Suomen puolustusvoimien synty	2
(Suomen) hallitsijat, heidän virheensä	2
Suomelle presidentti eikä kuningas	2
Saksan häviö IMS:ssa, Suomelle ei kuningasta	2
Naisten tasa-arvokehitys	2
Helsingistä pääkaupunki	2
Politiikka	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	18
Demokratisoituminen Suomessa, Eduskuntavaalit, Eduskunta - äänestysmahdollisuus, Esko Aho Amerikkaan, Halonen, Hallitsijat&eduskunta&päätökset, Kekkonen, Kekkonen kuolema, Laki, Lapuan liike - osasin hyvin kokeessa, Lipponen, Lipposen syrjäytyminen, Muuttoliike Suomesta Amerikkaan, Paasikivi, Ruotsalaiset yrittivät pitää Ahvenanmaan, Suomi ei ole Natossa, Suomi otti mallia kehittyneistä maista, Tasa-arvo Suomessa	

2B.4 OMAN ELÄMÄN, SUVUN JA KOTISEUDUN TAPAHTUMAT	81
Oma syntymä/elämä	14
Vanhempien syntymä, elämä, tapaaminen	8
Oman koulun rakentaminen/perustaminen	4
Historian tunnit	3
Isovanhemmat	3
Kotikaupungin perustaminen	3
Koulunkäynti	2
Sukulaisteni kuolemat	2
Minulla on koti ja perhe	2
Museossa käynti	2
Tieto historiasta	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	36
Asiat hyvin, Ei historia-aiheista ammattia, Etsi vanhoja pommisuoja, Että oon pystynyt elään, Historialliset paikat, Historiallisessa vuoristoradassa Linnanmäellä, Isovanhempien elämä, Isovanhempien muutto, Isoäidin vanhat tavat (kasvatus), Itsenäisyyspäivä, Joka päivä, Juhlatraditiot, Luokkaretkirahakeräys, Menneisyyden koulut ja vanhempien huonot työt, Mopokortti, Murre, Oma ja mummon muisto limittäin mielessä, Oman melontaseuran perustaminen, Oman talon rakennus, Perheen muutto, Rovaniemen jälleenrakennus, Rakennamme tulevaisuuden, Rukoillut sodan uhrien puolesta, Suomenkielinen suku, Suku, Sukulaisen kuolema, Sukulaisten elämä, Suvun asuinpaikat, Suvun historia, Uutisten seuraaminen, Vaarin puhe synttäreillä, Vanha Salatut elämät, Vanhempani - kasvatukseni, Vanhempieni ero, Vanhempien matka Neuvostoliittoon (sain alkuni), Vanhempien muutto	
2B.5 SUOMEN HISTORIAN MUUT TAPAHTUMAT	23
Kaikki	7
Jääkausi	6
Suomen historia yleensä	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	8
Hulluvuosi -89, Huumekaupan lisääntyminen, Kauheat tapahtumat, Kivikausi, Kustaa Vaasan uudisasutuspolitiikka, Suomen esihistoria - ensimmäiset muuttajat, Suomen 1300-luku, Tv-kasvon kuolema	

3. KULTTUURIHISTORIA (SUOMESSA JA MAAILMALLA)

241

3.1 KEKSINNÖT JA TIETEEN KEHITYS	113
Sähkön keksiminen	9
Television keksiminen	9
Keksinnöt	8
Tietokoneen keksiminen/kehittäminen	6
Kännykän keksiminen	5
Tulen keksiminen	5
Auton/ajoneuvojen keksiminen	4
Teollistuminen&teollinen vallankumous	4
Fazer-suklaa/karkkitehtaan perustaminen	4
Teollisuuden kehitys, teollistuminen	3
Puhelimen keksiminen	3
Internetin keksiminen, kehittäminen	3
Nyky aikaistuminen, nykyajan laitteet (helpompaa)	3
Lääkkeiden keksiminen, lääketieteen kehittyminen	3
Moottori&sähkö	2
Höyrykone	2
Bell keksi puhelimen	2
Hehkulampun, sähkövalon keksiminen	2
Tietokoneen keksiminen	2
Teknologiset keksinnöt	2
Kirjoitustaidon keksiminen	2
Radion tulo Suomeen	2
Aku Ankka -lehti Suomeen	2
CocaCola Suomeen	2
Vaatteiden keksiminen, kehittyminen	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	22
Cd-levyn keksiminen, Einstein, Ford keksittiin, Helsingin olympialaiset - cokis Suomeen, Hevosen kesyttäminen, Kameran keksiminen, Liharuoka, Lääketieteen kehitys, Maatalouskoneet, Moottorin kehitys, Mopon keksiminen, Painokoneen keksiminen, Pappatunturi-mopo, Pepsi, Pyörä, tuli, maanviljelys, Rahan keksiminen, Raudan keksiminen, Sanomalehden keksiminen, Sivilisaatio- pelin tekijät, Sota-ajan keksinnöt, Tiede (esim. lääkkeet), Traktorit yms. keksiminen	

3.2 USKONNOLLINEN POHDINTA JA KIRKKOHISTORIA	36
Uskonpuhdistus/Luther/luterilaisuus Suomeen	13
Alkuräjähdyks/maailman synty	7
Jeesuksen syntymä	5
Kirkkojen ero 1054	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	9
Aatami ja Eeva, Ihmisrodun synty, Jeesuksen kuolema, Kristinuskon synty, Luku- ja kirjoitustaito Suomen puhdasoppisuuden aikana, Noitavainot, Piispa Henrikin murha, Syntiinlankeemus, Uskonnonvapauslaki	
3.3 TAIDE	32
Sotaleffat	2
Aleksis Kivi	2
Darude	2
Kuuluisat säveltäjät	2
Elvis	2
Nirvana perustettiin/80-luvun hevin synty	2
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	20
Anne Frankin päiväkirja, Eiffelin tornin pystytys, Ejay, Elokuvat, Elokuvat Suomen sota-ajalta, Historialliset elokuvat ja kirjat, Hurriganes ja 1970-luvun rock, Jean Sibelius, Sibeliuksen sävellykset, Kirjallisuus, Kirjat Suomen sodista, Kurt Copainin kuolema, Mozart&sävellykset, Runeberg, Shakespeare, Suomirockin synty, Tietosanakirjat, Tove Jansson, Uuno-elokuvat, 1960-luvun hipit&musa	
3.4 SUOMEN KIRJAKIELEN SYNTY	32
Suomen kirjakieli/Agricola	23
Suomen kirjakielen synty/kirjakielen keksiminen	6
Puhun suomea	2
Suomen kielen synty	1
3.5 URHEILU	28
MM95-voitto	6
Jääkiekon MM-kisat	4
MM95 (lätkä)	4
Suomi-Ruotsi -lätkämatsi	3
Suomi-Ruotsi jääkiekkomatsi	3
Seuraavat vaihtoehdot mainittiin kerran:	8
Jalkapallon synty, Jääkiekkopelit, MM-lätkämatsi, Paavo Nurmi, Salt Lake City 2002 olympialaiset, Sennan kuolema: turvallisuussäännöt, Suomalaisen formulakuskien menestys, Tommi Mäkinen voitti rallin	

**LIITE 6 NUORTEN SAMAISTUMISKOHTEET
SUOMEN HISTORIASSA (N=787)**

VALTIONJOHTAJAT JA POLIITIKOT	472	TAITEILIJAT	104
Suomen presidentit	449	Kirjailijat	66
Carl Gustav Mannerheim	212	Mikael Agricola	34
Urho Kaleva Kekkonen	127	Aleksis Kivi	9
Risto Ryti	22	Elias Lönnrot	5
Tarja Halonen	21	Johan Ludvig Runeberg	4
Presidentti	20	Minna Canth	3
Martti Ahtisaari	18	Sakari Topelius	3
Juho Kusti Paasikivi	11	Eino Leino	3
K. J. Ståhlberg	7	Fredrika Runeberg	2
Mauno Koivisto	6	Tove Jansson	1
Pehr Evind Svinhufvud	3	Mika Waltari	1
Kyösti Kallio	2	Kivi/Snellman	1
Miespuoliset hallitsijat ja poliitikot	10	Taiteilijat	11
Vaikuttaja, poliitikko, hallitsija	3	Joku taiteilija	4
Friedrich Karl (Suomen kuningas)	3	Alvar Aalto	4
Kustaa Vaasa	2	Rudolf Koivu	1
Pietari Suuri	1	Akseli Gallen-Kallela	1
Aleksanteri II	1	Aino Aalto	1
Naispuoliset hallitsijat ja poliitikot	10	Muusikot	27
Miina Sillanpää	2	Jean Sibelius	15
Ensimmäinen naisministeri	2	Pelle Miljoona	2
Katarina Jagellonica	2	Albert Järvinen (kitara)	2
Tanja Karpela	1	Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen:	8
Elisabeth Rehn	1	Remu Aaltonen, Frederik, Irwin Goodman,	
Venäjän keisarinna/Ruotsin kuningatar	1	Hector, Joku muusikko, Andy McCoy,	
Kaarina Maununtytär	1	Timo Tolkki (kitaristi), Toni Wirtanen (Apulanta)	
Vaihtoehdoiset poliitikot	3		
Tony Halme	2	SOTILAAT JA LOTAT	51
Poika Tuominen (kommunisti)	1		
URHEILIJAT	64	Sotilaat	34
Paavo Nurmi	30	Sotilas	12
Jari Kurri	4	Sven Dufva	5
Mika Häkkinen	3	Tuntematon sotilas	3
Juha Mieto	3	Jääkäri	2
Teemu Selänne	3	Rokka	2
		Simo Häyhä - tarkka-ampuja	2
Lasse Viren	2	Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen:	8
Harri Puupponen (skeittaaja, JKL)	2	Joppe Karhunen (lentäjä), Hjalmar Siilasvuo,	
Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen:	16	Sotasankari, Sotaveteraani, Talvisodan	
Joku urheilija, Hannu Kamppuri (hevoskouluttaja),		hevosmies, Tarkka-ampuja sodissa,	
Veikko Kankkonen, Juha Kankkunen, Saku Koivu,		Lauri Törni (sotilas), II MS:n strategikko	
Hannes Kolehmainen, Jari Litmanen, Heikki			
Mikkola (ajaja), Matti Nykänen, Kai Pahlman		Lotat	17
(jalkapallo,HPS), Emmi Pänni (uimari),		Lotta sodassa	13
Susanna Rahkamo, Seppo Rätty, Arto Saari		Pikku lotta	2
(rullalaut.), Jarno Saarinen (mopokuski),			
Thorvald		Lotta Svärd	1
Strömberg (meloja, olympiakulta -52), tennispelaaja		Lotta-järjestön perustaja	1

"TAVALLISET" IHMISET	29	VAKAUMUKSENSA PUOLESTA	
Sukulaiset	6	TAISTELEVAT	8
Mummo	3	Eugen Schauman	4
Isä	1	A. Pekurinen	2
Vaarini	1	Rauhan puolesta taistelleet	1
Sukuni vanhin tunnettu henkilö	1	Suomen itsenäisyyden puolesta taistellut tai itsenäisyyttä ajanut henkilö	1
"Tavalliset" ihmiset	6	KEKSIJÄT	4
Joku tavallinen ihminen	5	Linus Torvalds	2
Tavallinen henkilö todistamassa itsenäistymistä	1	Coca-Colan keksijä	1
		Artturi Ilmari Virtanen	1
Nimettömät ammatinharjoittajat	9	VASTAUKSIA YHTEENSÄ	787
Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen: joku munkki, keskiajalla vaikuttanut henkilö, lääketieteilijä, pörssimeklari, ratsuttaja, rikas aatelinen 1400-l. sairaanhoitaja, seppä, talonpoika		ANALYYSIVAIHEEN TARKASTELUSSA HYLÄTYT ULKOMAISET EHDOTUKSET:	
Nimettömät naiset	8	ULKOMAALAISET	38
Prinsessa	2	Hitler	15
Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen: aatelinainen, ensimmäinen nainen, joka pääsi armeijaan, keskiaikainen nainen, presidentti / hieno rouva, Sibeliuksen vaimo, v. 1937 synt. lapsi	6	Napoleon	5
MISSIT, NÄYTTELIJÄT, TV-KASVOT	24	Marilyn Monroe	4
Armi Kuusela	14	Elvis	2
Spede	4	Stalin	2
Ansa Ikonen	2	Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen: 10	
Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen: Anne Pohtamo, Jaakko Kolmonen (TV-kokki), Janina Frostell, rikas missi	4	Faarao, George Lucas, Grigori Rasputin, Hitlerin poika, Kennedy, Kleopatra, Martin Luther King, Mona Lisa, Vladimir Putin / Juri Gagarin, Äiti Teresa	
MYYTITSE HAHMOT	23		
Lalli	11		
Väinämöinen	6		
Viikinki Sibbe	2		
Seuraavat henkilöt saivat yhden äänen: Isontalon Antti, Jaakko Ilkka, Jussi Muilu, Nätti-Jussi	4		
FILOSOFIT	8		
J. V. Snellman	5		
Anders Chydenius	1		
Georg Henrik von Wright	1		
Joku filosofi	1		